

ORVOSI HETILAP.

HONI ÉS KÜLFÖLDI GYÓGYÁSZAT ÉS KÓRBUVÁRLAT
KÖZLÖNYE.

SZERKESZTI

Dr. MARKUSOVSZKI LAJOS.

1857.

JUNIUS-DECEMBERI FOLYAM

BUDAPESTI ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
II. sz. Sebészeti Klinika Könyvtára
Budapest, VIII. Baross-u. 23-25
Telefon: 143-600.

PEST 1857.

MÜLLER EMIL KÖNYVNYOMDÁJA.

DOROTTYAUTCA 12. SZ.

~~h~~
~~4/49~~

XV F 46/1857

ORVOSI HETILAP.

HONI ES KULFOLDI GYOGYASZAT ES KORBUVARLAT
KÖZLÖNYE

Dr. VIII, Baross-u. 23-25

Leltári szám: F 46/189.

5/1/189

1857.

JUNIOR-DECEMBERI FOLYAM

11. sz. SEBÉSZETI KLINIKA
KÖNYVTÁRA
Dr. VIII, Baross-u. 23-25
Budapest, 1910

PEST 1857

NYELV-ÉRTÉKELŐ KÖNYVTÁR

NYELV-ÉRTÉKELŐ KÖNYVTÁR

NÉVSOROZATA

azon t. uraknak, kik az O.H.L. 1857. Junius-Decemberi folyamát munkálataikkal gyarapították.

	Szám.		Szám
BALASSA János pesti egy. tanár: A hugykövekről hazánkban	1. 2. 3.	„ „ Dr. Corvisart munkáinak a tápszerekről és az emésztésről	13. 14. 18.
BARTHA J. tanársegéd: Közlemények a kolozsvári sebészi kórodáról NAGEL tanár vezérlete mellett. 7. 8. 11. 12. 13. 17. 25. 26. 27.		„ „ Addison-féle kórnak	3.
BATIZFALVI Samu Dr. tanársegéd: Közlemények Balassa tanár kórodájáról:	4. 5. 18. 19. 20.	„ „ Honi gyógyvizeinket illetőleg	14.
„ Tudósítások a m. k. termész. tud. társ. gyűléseiről: 1. 5. 6. 7. 25. 27. 29. 30.		„ „ Boros-jenői járási kórház és szegény árpolda	22.
„ Uti vázlatok: 12. 14. 16. 18. 19. 21. 23. 26.		„ „ B. Theuard és Dr. Marshall Hall emléke	17.
BÓKAI János Dr. pesti gyermekkórház igaz. főorvosa: A garatmögötti tályogokról gyermekeknél 2. 4. 5. 6. 8.		Az orvosgyógyszerész tanuló ifjúsághoz	20.
CHYZER Kornél: Ismertetése Dr. Kunde F. kísérleteinek a víz szervezettől elvonásáról és mulékony szürke hályog képződéséről	7. 8.	NAGEL Emil kolozsvári tanár lásd Bartha	
„ Leydig Histiologiájának	20.	NÁDHERNY Károly Dr. árvai főorv. Javaslat orvosi nyugdíj-intézet felállítására	25
CSERNÓ Ede gy. orvos sebész és szül. m. Kocsen: Bélelő-esés sérelem következtében	9.	OROSZHEGYI Jóna Dr. Pesten Gyógyszertani közlemények. Lapszemelvények. Elegyesek. O.	
„ Sipolyok ritkább nemei	21. 22.	PETE Zsigmond Dr. Pesten: balaton-füredi levelek 9. 13. 15.	
ECKSTEIN Frigyes Dr. gy. orvos Pesten: Élettani gyógyszerkísérletekről kivált ezek szükségéről és módjáról 11. 12. 13. 14. 16.		„ „ Süly éji vaksággal, 1851 nyugotindiai ut alkalmával Vénus cs. k. fregáton észlelve	30.
FLEISCHER József Dr. tanársegéd: Közlemények Semmelweis tanár szülkórodájáról 1856/én 8. 9. 10. 14.		POLITZER Ádám Bécsben: Közlemények Skoda tanár kórodájából	20. 24. 27.
GEBHARDT Ferenc tanár, a pesti orv. tanári testület dékánja: A pesti egyetemi orv. karnál 1856/4 oklevelezett tudorok és mesterek	24.	„ „ Oppolzer tanár kórodájából	26.
GRÓSZ Lajos Dr. N.-Váradon: Váltó szemlob	7.	POOR Imre Dr. tanársegéd: Közlemények Sauer tanár kórodájából 1. 2. 3. 4. 5. 6. 11. 28. 30. 31.	
HAMARI Dániel Dr. Tatán: Görvély-bujakór	28.	„ „ A Sauer tanár által javalt kénsavas rézleveg mint a tüdőlob saját szerepe 7. 9. 10. 25. 26. 27. 29.	
HIRSCHLER J. Dr. Pesten: Üveghályog műtése	15.	POPPER József Dr. kórh. orvos Miskolcon: Bujakór szereléséhez	21.
„ Cysticercus cellulosae a szem első csarnokában	31.	RÖCK János Dr. Veszprém m. főorvos: Orvos-törvényszéki esetek	16. 17.
HÖFFER Dr. Budán: Csúzos hurutos hasmenés csecsemők-nél	23.	ROSENMANN Pál Dr. vár. orvos Baján: Baja v. közegészségi állapotáról 1856	24.
KARSAY Lajos Dr. Győrött: Szózat vidéki ügyfeleinkhez 5.		SCHWARZ Lajos Dr. Pesten: Emlőfene	10.
„ Gyakorlati adatok a tüdőlob kórisméje és gyógy módjához	15. 17. 18.	SIGMUND K. tanár Bécsben: Közlemény a bécsi bujasenyvi kórodából	28.
KÁTAI Gábor okl. gyógyszerész: Gyógyszertani szemelvények több számban. Gyógyszerészet tudományos állása hazánkban s annak legsürgős teendői	27. 28.	SIKLÓSY Károly Dr. Pesten: Svéd-gyógytestgyakorlat kapcsolatban a vizgyógyászattal	22. 23. 24.
Dr. Oroszhegyi szervényi vegytanának bírálata 28. 29. 30. 31.		STERN A. Dr. Pesten: Sulyos agyrázódás	29.
KOLLER Gyula Dr. pesti gyermekkórházi segédorvos: Légcső-hörg-tüdőlob a légutakba jutott idegen test következtében, halál	15. 16.	SZATHMÁRY István Aradvár. seborvos: Dr. Csiky J. emlékezete	11.
KORÁNYI Frigyes Dr. N.-Kállón: Adalék a lép helyváltóztatásai tanához	19. 20. 21.	SZOHNER József Dr. Baján: Szülési nehézkór	16.
KOVÁCS S. Endre pesti közk. főorvos: Vér- és vizesvíz ritkább nemei	6.	SZTUPA gyógyszerész Pesten: Észrevétel a magyar gyógyszerészet tudományi állása és teendőire nézve	30.
LENGYEL. Endre Dr. Sáros-Patakon: Pokolvarkór	22. 25. 24.	TORMAY Károly Dr. pestvárosi ig. főorvos: Népszerűség mozgalm Budapest 1856/6-ben 9. 10. 11. 12. 13. 14.	
LYACHOVICS János Dr. Közlemény a budai magán örüldéből	12. 13.	„ „ Közegészségi és meteorologiai jelentések 7. 12. 17. 21. 26. 30.	
MESKÓ Pál Dr. v. főorv. Nyiregyháza egészségügyi állásáról	7.	„ „ Nemzetközi statisztikai gyűlés Bécsben. 18. 19.	
MÜLLER B. gyógyszerész Pesten: Üdvözlő szózat	1.	TÓTH József Dr. tanársegéd: pesti szemészeti kóroda hajdan és most	25.
Némely szerves gyógyanyagok kémlete festsavas hamlég és kénsav által Dr. Éboli szerint	5.	TÓTH N. János Dr. Pesten: Dr. Grósz L. törvényszéki orvostan bírálata	23.
MARKUSOVSKY Lajos Dr. szerkesztői üdvözlő	1.	TÖRÖK József gyógyszerész Pesten: Levél a szerkesztőhöz	2.
„ „ Ismertetése a Wien Med. Woch. X. Y. Z. leveleinek a pesti orvosi tanintézettről	4.	„ „ Újabb gyógyszerek és gyógyszeralakok 4. 8. 11. 16. 25.	
		WAGNER Dániel Dr. gyógyszerész Pesten: budai új cselely tartalma vasas keserűvíz vegybontása	2. 3.
		WILHELM Dr. Pesten: Tizenkét darab rostdag méhből ürülése	11.

Tartalom:

	Lap.		Lap.
Acne rosacea l. iblany-highalvac	40.	Eclampsia l. nehézvér:	
Addison-féle kór	453.	Emnye l. Pepsin Boudault és Corvisart.	
Agyrázkódás	59.	Emlőfene	155.
Alkattörés	254.	Emphysema pulm. l. tüdőlegdag	
Állatgyógyintézet (bécsi) tanterve	380.	Epilepsie l. nehézvér	
„ „ (pesti)	128.	Erdőbénye (fürdő)	63.
Állkapocs tömlős elfajulása	13.	Érztelenítő új szer l. Amylén.	
Amylén	238.	Ét- és tápszert	202. 215. 270.
Aneurysma subclaviae l. ütérdag		F.	
Anyarozsossal fertéztett liszt kémlete	28. 43.	Fagydag	14.
Asa foetida l. Búzaszat		Ferrum hydrogenio red. l. vas.	
Ásványviz (budai új)	106.	„ „ tannicum l. Vasag	
Ásványvizek (budaiak)	364.	Fene emlőn	155.
„ „ iblanyra kémlését illetőleg		Festsavas haméleg l. Vegykémlet	
B		Fibroid l. rostdag	
Baja egészségi állapotáról 1856-ban	367.	Ficam l. fölkarficam	
Balzsamozás	411.	Fogászat	173.
Bélelőesés hassérelem köv	136.	Fogragacs	128. 190.
Bélféregkór ideges tünetekkel	439. 469. 486.	Földtani helyirat (Budapest)	432.
Belladonna l. nadragulya		Fölkarficam	182. 278. 425.
Bénelások tárgyában kérdés Dr. Heinetől	335.	Fölkartörés	58.
Berend Dr. orthopaediai intézete	214.	Fürdő l. Erdőbénye. Füred. Parád. Helgoland.	
Berzesség	431.	Füred (Balaton)	136. 202. 231.
Blancard labdacok	61.	G	
Bodzabelháj nehézvér ellen	358.	Galvanelemek	75. 105.
Borchardt Dr. növényzappana	238.	Galvanocaustika	180. 397.
Borókacéder-kozmaolaj	4. 160.	Gangraena senilis l. üszög.	
Boros-jenői kórház	337.	Glaucoma l. üveghályog.	
Boudault Dr. Lamatsch-féle pepsinről	225.	Gombák (mérgek) ellenszere	269.
Bujakór	326.	Göglob (hártyás)	318.
Bujasenyvi (bécsi) kórodáról Dr. Sigmund közl.	435.	Görvély-bujakór	441.
Busongó (körtörténet)	185. 200.	Guarana (v. Paullinia) gyógyértéke	347.
Búzaszat súlyos fekélyeknél	127.	Gubacssavas vasag	171.
C		Gyapmáz	14. 411.
Chloroform l. hangyhalvac		Gyógynövények (ujabb)	205.
Chlorosis l. sápkór		Gyógyszerkísérletekről (életteni)	161. 177. 191. 208.
Chromas kalicus l. Vegykémlet.		Gyógyszerészet (magyar-tudományi állása)	418. 435.
Collodium l. gyapmáz.		Gyógyszertani közlemények minden számban	
Combkonficam hát és fölfelé	293.	Gyógyszertár (az osztrákot) illetőleg	189. 204.
„ „ törés	73.	Gyógyvizeinket illetőleg	221.
Corvisart L. Dr. munkái	202. 215. 270.	H	
Császármetszés angolkóros medence miatt	120. 134. 153.	Hajhullás ellen	128.
Csereny mérgek gombák ellen	269.	Halmájolaj (kocsonya-alaku)	395.
Csiky J. Dr. emlékezete	168.	Hamhalvac szájbántalmaknál	43.
Csontszu lábtön	310.	Hamiblag hatása nagy adagokban	300.
Csonttörések (zúzott)	404.	Handtel Racohol	218.
Csuklás, hányás, vérköpés, szunykór l. Bélféregkór.		Hányeröltetés viselősknél	170.
Csúz (agyi)	376.	Hagyhalvac méhlepény görcsös elzáródásánál	128.
Csúzos hurutos hasmenés	361.	Helgoland	244.
Cuprum sulphuricum l. kénsavas rézég.		Herevérsérv	88.
Cysticercus cellulosae a szem első csarnokában	481.	Hereviseérv	89. 195.
E		Herniotomia l. Lágyéksérv.	
Egett sebek	411. 430.		
Egészségügyi és meteorologiai jelentések	103. 191. 269.		
333. 415. 477.			

Higanyók ellenszerei	302.
Hirdetések minden számban.	
Histologie (Leydig)	315.
Hörghurut szívzorongással	405.
Hugyhajtó szer	280.
Hugykövekről hazánkban	1. 17. 33.

I

Iblany mellhártya izzadványoknál 312.	
nadragyulávali mérgezés ellen	323.
„ „ csersav	48.
„ „ festvény	170.
„ „ highalvacs	433.
Idegrendszer (központi)	428.
Illóolajok közé kevert olcsóbb olajok kémlete	93. 106.
145. 156.	
Jodetum ammonii l. könlegiblag	
Izbántalmak	278.
Izzag	27. 160.

K

Kampónyujtványtörés	72.
Kanyaró	53. 69.
Kávé hamisítása katánggyökérrel	170.
Kehrángás	84. 164.
Keserélegtej villanymérgezés ellen	286.
Kettedvashalvag vérzéseknél	43.
Kénsavas rézéleg tüdőlob saját szere	97. 129. 145. 383.
400. 418. 447.	
Kopaiva balzsam sömör ellen	430.
Koch Kräuterbonbons	237.
Kórház (pesti) forgalmi kimutatása minden számban.	
Könlegiblag	43.
Közkórházak szervezése Bécsben	320. 397.
Krankenheil gyógyforrás	364.
Kulcsonttörés	74.
Kusso gyánta	47.

L

Lac magnesia l. keserélegtej	
Lágyéksér (kizárt) műtése csapolással	101.
Lang Dr. tisztító labdaccai	238.
Láz 5. 21. 36. Észrevétel meghatározásához és fel-	
osztásához	138.
Légcső-hörg-tüdőlob (halálos) idegen test köv.	230. 244.
Légszeszszeli mérgezés ellen	318.
Lékelés nehézkórnál	329.
Lenhossék Dr. l. idegrendszer	
Lép helyváltoztatásai	289. 305. 321.
Levana ápoló intézet elme gyöngye gyermekek számára	
Lonicera brachypoda hugyhajtó szer	239. 280.

M

Mákonymérgezés ellenszere	318.
Marshall Hall Dr. emléke	257.
Méhüvelly sipoly	330.
Méhlepény (görcsösen elzárt)	128.
Melancholia l. Busongó.	
Mellhártyaizzadvány l. iblany.	
Mérgezési esetek köréből; ellenszerek	269. 286. 302.
318. 323.	
Meteorologiai és egészségügyi jelentések Pestről	109. 191.
269. 333. 415. 477.	
Méz (tisztított) készítése	268.
Middeldorpf l. galvanokaustika.	
Morbilli l. kanyaró.	
Mustár-égényolaj készítése	253.
Mustárszesz	190.

N

Nadályok megóvása	349.
Nadragyula mérgezés l. iblany.	
Neuralgia l. zsába	
Nehézkór l. bodzabelháj.	
„ „ (szülési)	250.
Népességi mozgalom Budapesten 185%	129. 145. 161.
177. 193. 209.	
Nyiregyháza egészségi állapota 1857.	110.
Nyugdíjintézetre (orvosi) javaslat	383.
Nyuddijintézet a prágai orv. karnál	350.

O

Olea aetherea l. illó olajok.	
Oleum cadinum l. borórkacéderkozmaolaj.	
„ „ jecoris aselli gelatinisatum l. halmájolaj.	
Orrsipoly	345.
Orsócsonttörés	72.
Orvosegylet (budapesti gyűlései) 10. 27. 39. 301. 523.	
365. 393. 415. 445.	
Orvos-gyógyszerész tanuló ifjúsághoz	305.
Orvosi állapot Északamerikában 95. Persiában	415.
Orvosi tanintézet Pesten	49.
Orvosi (pesti) egyetemen 185% oklevelezett tudorok és mesterek	379.
Orvosi törvényszéki esetek	246. 264.

Örüldéből (budai magán) közlemények l. busogó.

P

Parád	30.
Páris	273. 289. 321. 351. 400.
Pepsin	63. 202. 215. 225. 270.
Pharmacopoea l. gyógyszer-tár.	
Pichery-féle házi testgyakorlat	455.
Pile hongroise	473.
Pleuritis l. iblany.	
Pokolvarkór	337. 351. 367.
Psoriasis l. sömör.	

Quevenne a vaskészítvényekről	251.
---	------

R

Rák állkapcsen	167.
„ velős ujjakon	121.
Rézmérgezés ellenszerei	302.
Rostdag (12) méhből ürülése	168.

S

Sápkór	377.
Salle Dr. halála műtét alatti ragályzás következtében	
Sassaparila alkatrészei	110. 190.
Sérv l. lágyéksér.	
Sejttömlény l. Cysticercus.	
Sipolyok l. méhüvelly- és orr-sipoly.	
Sömör	430.
Súly éji vaksággal tengeren	463.
Súlyos szájfekélyek	127.
Statistikai nemzetközi gyülekezet Bécsben	280. 296.
Stenocardia l. szívzorongás.	
Struve-féle ásványviz intézetek	75.
Szalagféreg ellen, vény	47. 348.
Szemlob (váltó)	103.
Szemészek gyűlése Brüsszelben	239.
Szemészeti kóroda Pesten hajdan és most	388.
Szeplőelleni titokszer	237.
Szervényi vegytan (Dr. Oroszhegyi J.) bírálata	446.
457. 490.	
Szerves (némely) gyógyanyagok vegykémlete	76.
Sziket (influenza)	478.
Szívzorongás hörghurut, heveny tüdővízdaggal	403.

Szülési kóroda (pesti) kimutatása 1857/7 213.
 Szürkehályog (mulékony) képződéséről 97. 113.

Üveghályog műtése 225.
 Ütérdag(kulcsontalatti) gyógyítása 8.

T

Taenia l. szalagféreg.
 Takár 328. 435.
 Tályog (garatmögötti) gyermekeknél 24. 49. 65. 81. 113.
 Tamarindbelencepor 13.
 Tanninum l. csereny.
 Tapaszok penészedéstől óvása 267.
 Természettudományi társulat gyűlései 11. 75. 91. 105.
 393. 431. 455.
 Terpetinolaj-gőz tüdőlégdag és tüdőfene ellen 426.
 Testgyakorlat (házi gyógy -) 412.
 „ „ (svédgyógy -) vizgyógyászattal 342. 357. 372.
 „ „ Pichery-féle 455.
 Thénard J. L. b. 257.
 Titokszerek (némely) vegykémlete 237.
 Törvényszéki orvostan (Grósz L) 362.
 „ „ orvosi esetek 246. 264.
 Tüdőlob kórisméje és gyógymódjához 253. 257. 273.
 „ „ sajátsszere kénsavas rézféleg 97. 129. 145. 383.
 400. 418. 447.
 Tüdőlégdag heveny 408. üdült 426.
 Tussis convulsiva l. kehrángás.
 Traumaticin 207.

U

Uti vázlatok . . 180. 214. 231. 241. 273. 389 400.
 Ügyfeleinkhez szózat 65.

V

Váltó szemlob 103.
 Vas köneny által színétve 171.
 Vasag (gubacssavas) 141.
 Vasas keserűforrás Budán 28. 45. 105.
 Vas (ketted) halvag 43.
 Vasélecs (szénsavas) labdacok. Vallet 125.
 Vasiblan (Blancard labdacok) 61.
 Vaskészítvényekről Quenenne 251. Skoda 377.
 Vegyes közlemények minden számban.
 Vegykémlet némely szerves gyógy-anyagokra 76.
 Vegytani képek (Johnston) 62.
 Vese rendellenes helyzete 330.
 Vérzés ellen 43.
 Vér- és vizsérvt ritkább esetei 88.
 Vidtánc 171. 317.
 Vilanymérgezés ellenszere 286.
 Villanyosság gyógyhatása 168.
 Viselősek hányerőteteje ellen 170.
 Viznek a szervezettől elvonásáról s mulékony szürke hályog képződéséről 97. 113.

Z

Zúzódások különféle csontokban 404.
 Zsába (homlok) 300.
 Zsugorodás (térd) 392.

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr. vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s ázvetvények bérmentesen küldendők.

Hirdetések közöttnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újttér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.,

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A húgykövekről hazánkban. Balassa J. tanártól. — Sauer tanár orvosi kórodája. — A láz. Közli Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd. — Külföldi irodalom: Kulcsontalatti ütérdag gyógyítása. — Társulatok: Budapesti orvosi egylet Május 23. — Természettudományi társulat Aprilis 18. — Gyógyszertani közlemények: 1-5. — Vegyes hozlemények. — Kineveztetések. — Kitüntetés. — Pályázat. — Hirdetések.

Tárca: Szerkesztői köszöntés. — Üdvözet Müller B.

A HÚGYKÖVEKRŐL HAZÁNKBAN.

BALASSA J.

egyetemi tanár.

I.

Úgy hiszem, midőn ezen cím alatt teszek közleményt tizenkét évi eredményéről a húgykőbajt aránylag legbővebben képviselő kórodámnak, annyiban nem tűzök helytelen céget ki, a mennyiben a pesti sebészi kórodában gyülekezik egybe legnagyobb része húgyköves betegeknek a hazában, és a mennyiben ez utóbbinak majdnem minden része képviselve van azoknak sorában. — Mintaképpül lehet tehát bizton kitűzni a pesti sebészi kórodát, midőn a hazánkbeli húgykövekről általában van szó. —

Körülbelül egy éve, hogy Dr Grosz a Louis-villei medical Collegeben sebészet tanára által a Kentucky államból Nendtwich tanár barátom eszközlésével a magyar-honi húgykőbaj statistikai kimutatása iránt felszólítás jött hozzám. — A felszólítás pontjainak nagyobb része a húgykőbaj támadásának okbeli viszonyaira vonatkozik. — Ezen pontokban kérde Grosz tanár: vajlon a kornak, nemnek, foglalkozás-, eledel-, ital-, életmód, és földtani mi-voltnak vané befolyása a húgykőbaj fejlődésére? továbbá: vajlon leheté alappal feltenni, hogy meszes víz, sör, gyümölcsbor (Cider), szeszes italok, sertvésnemű, rozskenyér, meleg fehér kenyér, kávé, thea és egyéb táplálkozási anyagok hajlandósitnak húgykőbajnak létrejöttére? — Végre ez irányban kérde még Dr Grosz, vajlon

fel leheté okszerűleg tenni, hogy köszvény, csúz, és egyéb kórok gyakorolnak befolyást az említett bajnak kifejlésére? — Néhány hóval később Reyer tanár Cairóban közölt a „Wiener medic. Wochenschrift“ben az égyptomi húgykövekről érdekes értekezést, melynek nagy része szinte a húgykőbajnak okbeli viszonyaival foglalkozik.

Mig Grosz nyitott kérdésként tüzi ki a húgykőbaj támadásának okbeli körülményeit, kérdő pontjainak mindegyikében kiválólag hajolva (gravitálva) a nedv-vegyület kóros mivolta, mint kóralap felé; addig Reyer statistikai és vegykémleti kimutatásában oda utal, hogy miután a kevés hússal, és jobbadán buzakenyér és hüvelyes veteményekkel élő arabsoknak vizellele légeny- (Azotum) tartalmu kötményekben, így hűgysavban bővelkedik, és ilyen kötményeknek kiürítése arányban áll nálunk hólyagtakárnak jelenlétével; Reyer tanár ezekből oda utal, hogy az égyptomi húgykőbajnak fejlesztéséhez nem annyira az étkezésnek — azaz a nedvvegyületnek — mivolta, mint inkább az Égyptomban tartományilag (endemic) uralgó hólyaghólyagtakárnak van befolyása. — Reyer Dr Bilharz után ezen Égyptomban tartományilag előjövő hólyagtakárra nézve oda nyilatkozik, hogy az legtöbb esetekben különemű, és pedig a Bilharz által bővebben leirt féreg tojásainak, az úgynevezett distomum haematobiumnak a hólyag takhártyája szövetében való jelenlététől származó. — Reyer tehát Grosznak gyanításával ellentételeg helybeli okokra vezet vissza a húgykőbaj támadásának mozzanatait. —

Én részemről azon számos hólyagbántalmas egyéneknél, melyeket részint mint hólyagtakárral küszködőket,

TÁRCA.

h Pest, majus 27. Hálás elismeréssel azok iránt, kiknek erkölcsi erélye lehetővé tette folyóiratunk megindítását, s kik eddigelé már szellemi munkálatokkal tartalmához járultak, megnyitjuk az orvosi hetilapot.

Fogadják őszinte köszönetünket a közügy nevében különösen a t. c. egyetemi tanárok és segédek, kik szaktudományukbani tapasztalataik és a kórodai előadások rendes közlésével biztosítani sziveskedtek lapunk becsét; — úgy szinte a pesti kórházak t. c. főorvosai s mind azon kartársak, kiknek ügyszeretete bizalommal karolta fel a keletkező vállalatot, s kik bennünket tettleges részvétükkel szerencsétlettek.

A cs. k. helytartóságnál levő t. egészségügyi tanácsosok és megyei főorvosok vegyék köszönetünket azon készségért,

mellyel, az orvosi személyzet névjegyzékét velünk közleni kegyeskedtek, s ne sajnáljanak továbbá is oly szaklap érdekében működni, melynek feladatai közt nem utolsó helyet foglal a közegészségi ügy, melynek vezetésével őket a magas kormány bizalma felruházta.

Minket, mint már lapunk előleges jelentésében kimondottuk, annak megindítására azon komoly meggyőződés ösztönzött: hogy kötelességünk a nemzet irányában megtartani és továbbfejleszteni azt, mit elődink szakunkban ránk hagytak, hogy kötelességünk a tudomány, a szenvedő emberiség s minmagunk iránt, elkövetni képesegünk szerint mindent, mi a józan és észszerű gyógyászat terjedését és önálló felvirágzását közöttünk elősegítheti.

Ezen kötelesség érzete mindnyájunknál közös volt; hogy mi határoztuk el magunkat a hitünk szerint szükséges magyar orvosi lap létesítésére, annak indoka nem az volt, mintha kivá-

részint mint húgykőben szenvedőket évenként észlelek, azt tapasztaltam, hogy míg egy részről hólyagtakáros egyének-nél — lett légyen a takár eredeti, vagy másodlagos, és pedig gyakran, főleg idült húgycsősoros betegek-nél igen nagy fokú, — hogy míg egy részről ezeknél húgykővet, mint a takár által feltételezett másodlagos bajt igen ritkán találtam; addig más részről húgykőves betegeknek a jóféle, és pedig leginkább sósavas kövel bíró fiatalkoru egyének, vagy húgysavas kövü megletebbek, hogy ezek aránylag csekély, sőt kellő ápolás mellett gyakran egészen elenyésző hólyagtakárt mutattak fel. —

Jó és szükség a tapasztalat adatait, a fenebbihez hasonló nyílt kérdések körül elfogultság nélkül feljegyezni, hogy megérjen belőlük a kellő tanulság.

Kórodai munkaköröm oly annyira mozgalmas, hogy húgykőves betegek részletes észlelése és vizsgálásába bocsátkoznom majdnem lehetetlen volt; ennél fogva Reyer tanár véleménye és állításaira nézve a distomum haematiumot illetőleg, sem tagadó, sem igenlő véleményt nem mondhatok. Azonban elég fontos levén az általa megpendített tárgy, feladatomból tüstem ki, az illető irányban szorgos vizsgálatokat és észleteket tenni húgykőves betegeknek, melyeknek száma kórodámon évenként 15—20-ra megy. —

A pesti sebészi kórodát, — mint feljebb indokoltuk — méltán a magyarhoni húgykőbaj képviselőjének lehet mondani; midőn tehát a következő sorokban statisztikai kimutatását adjuk az említett kórodán előfordult húgykőbajos eseteknek, úgy hisszük, nem közlünk érték nélküli adatokat a magyarhoni húgykőbajnak ismertetéséhez.

A pesti sebészi kórodán tanári működésemnek első tizenkét évében összesen ápolgatott 135 húgyhólyagkőbeteg. — Ezen számhoz legnagyobb contingenst adott Pest-megye, mely 40 számmal van képviselve, utána jön Jászág és Tolnamegye, mindegyik 14el; ezután Szolnok 7el; Bars és Komárom mindegyik 5el; Csongrád, Esztergom, Fehér, Veszprém 4el; Békés, Gömör, Kunság, Verőcze 2el; Arad, Bihar, Borsod, Csanád, Heves, Hont, Nógrád, Sopron, Szepes, Zemplén, Zólyom, mindenik 1el; ugyanennyit képviselnek még: Külső Szolnok, Szlavónia és Szerbia.

Korukra nézve következőleg oszlottak meg ezen betegek:

1től — 7 évesig (gyermekk.)	volt 21, tehát 15 ⁵ / ₂₇ száztóli
8től — 15 „ (fiukor)	„ 32, „ 23 ¹⁹ / ₂₇ „
16től — 25 „ (ifjukor)	„ 47, „ 34 ²² / ₂₇ „
26től — 50 „ (férfikor)	„ 27, „ 20

lőlag hivatottaknak éreztük volna magunkat ezen vállalatra, hanem mivel évek lefolyta alatt más valaki nem igen találkozott, ki abeli óhajtásunkat életbe léptette volna.

A kötelesség sürgető szava, szándékunk tisztaságának öntudata, s azon férfiaknak, kiket imént hálával említünk, tisztelő bizalma, bátorított bennünket megkísérteni e közhasznú folyóirat megindítását, melynek fentartására, fejlesztése és gyümölcösztetésére egyesítve kívánók látni honunk legjeles tudományos képességeit.

Célunk: az orvosi tudomány művelése közöttünk és általunk; figyelmeztetni ügyfeleinket a tudományos orvosi világ tanulmányaira és fölfedezéseire; terjeszteni és meghonosítani közöttünk az okszerű és lehetőleg tüzetes körbuvárlat elveit és eljárását; megörökíteni hazánk javára kitűnő szakembereinek tapasztalatait, és buzdítani őket a nemzeti figyelem és eredő közhaszn által nemes munkálkodásbani ki-

50től — 60 évesig (öregkor)	„ 6, „ 4 ¹ / ₉ „
60től — 70 „ (aggkor)	„ 2, „ 1 ¹³ / ₂₇ „

összesen: 135.

Foglalkozásukra nézve volt közöttük:

Földműves	82, tehát 60 ²⁰ / ₂₇ száztóli.
Kézműves	39, „ 28 ²⁴ / ₂₇ „
Kereskedő	7, „ 5 ⁵ / ₂₇ „
Hivatalnok	2, „ 1 ¹³ / ₂₇ „
Földbirtokos	2, „ 1 ¹³ / ₂₇ „
Tanító	1, „ 0 ²⁰ / ₂₇ „
Tanuló	2, „ 1 ¹³ / ₂₇ „

összesen: 135.

Ezen kimutatások elsejéből kitünik, hogy kórodámon aránylag leggyakrabban fiatal egyének-nél jött elő a kérdéses baj, miután 135 húgykőves beteg közül 100ra ment azoknak száma, kik 26 éves koron aluliak voltak. — És ha számba vesszük, hogy ezeknek is java részénél régibb és elhanyagolt, tehát kezdetére nézve a gyermekkorra visszavezethető volt a baj; — valamint, ha tekintetbe vesszük, hogy a pesti gyermekkorház ugyanezen idő alatt, t. i. 1843től 1855ig szinte nem csekély számú — 49 húgykőbántalmas kisedet mutat fel ápolat betegének sorában; — mindezekből kiviláglik azon nem csekély fontosságú tény, hogy nálunk kiválólag gyermek és ifju-kornak baja a húgykőbaj.

A fentebbi rovatoknak másodika pedig arra tanít, miszerint földműveseknél aránylag leggyakrabban, t. i. 82szer 135re, ezekután kézműveseknél szinte gyakran 39szer 135-re jö elő a baj. — Ezen tényt kettős szempontból kell hogy vizsgáljuk, 1ször t. i. a népesedés arányának szempontjából; melyből kiviláglik, hogy igen is az említett sorsu egyének-nél leggyakrabban jö elő a húgykőbaj, mert ok aránylag legnagyobb részét képezik a népességnek; de 2szor állítsuk még ide azon körülményt, hogy ezen sorsu húgykőbetegekre esnek úgy szólván kiválólag, az e bajnak nálunk leginkább alávetett gyermek- és ifjukor, — mit még bővebben bizonyítani magán gyakorlatunk adatai és Dr Ivánchich kimutatása is, hol jobb sorsu egyének-nél egyetlen eset sem fordul elő húgykőbajnak gyermeknél. Ivánchich 100 húgykőbajos esetei sorában, 33 magyarhoni beteg között csupán két 18 éves egyén fordul elő, a többi mind érettebb koru.

Ily adatok után úgy látszik nekünk, hogy nem tesszünk kellelénél merészebb állítást, ha oda nyilatkozunk, miszerint: húgykőbajnak megjelenése nálunk jobbadán a gyengédebb korhoz s erre nézve a szegényebb sorshoz van kötve.

tartásra; ébren tartani honunk minden vidékein a tudományos haladás és nemzeti műveltség iránti részvétet; értékesíteni tanintézeteink és kórodáink tanulságos anyagát; közre munkálkodni honunk egészségi viszonyai és kincsei megismerésére, és az orvosi hivatás tudományos és erkölcsi emelésére. — Ezek képezik általán véve feladatunk sorozatát melynek kivitelében mi a legtisztább szándékkal legalább, és minden önhaszonkeresés nélkül fogunk eljárni, úgytekintve tisztünket, mint a honi orvosi rend bizományát, melynek minden eredményét az ügy emelésére fordítani kötelességünk.

Különösen pedig figyelmünk oda lesz irányozva, hogy minden a tárgy és célunk komolyságával meg nem férő eltéréseket és szóváltásokat kerülve, t. ügyfeleink szükségait és igényeit soha szem elől ne vesszünk, s hogy mindegyikük, nemesak az ki szerencsés helyzeténél fogva a tudomány körében élhet, hanem az is, kit tiszte s az élet zordon kötelességei attól távol

Menjünk innét egy lépéssel tovább, és fejtegyünk: mily okok lehetnek azok, melyeknek befolyása alatt, szegény sorsu kisdedek és gyermekeknél oly gyakran; jobbmóduak gyermekeinél úgy szólván soha sem jö elő a hugykőbaj? —

Már itt a jobb, és szegény sorsuakat egyaránt érintő éghajlat és tájviszonyok mellett, nem marad egyéb hátra, mint az életmódnak és étkezésnek mivoltában keresni szegény sorsuaknál a főokot. — Köztudomásu dolog, hogy nálunk közvetlen az anyatej után, vagy már a mellett, szoktatni kisdedet mindennemű eledelhez, mellyel felnőttek élnek, a megrögzött szokások közé, sőt igen gyakran a szülőknek büszkeségeihez tartozik. — Így van ez szegény sorsuaknál általában, jobb móduaknál némi kivétellel: — azonban míg ez utóbbiaknál gyöngédebb és könnyebben emészthető tápszerekhez, u. m. tejes és hús étkekhez, tésztaneműekkel vegyesen jut a kisded, addig szegény sorsuaknál tej, húslé, könnyeb hús ételek csupán csemegeként szerepelnek, melyeknek helyét nagyobbbrészt zsiros tésztások, száraz hüvelyes vetemények, káposzta, burgonya, a húsneműkből legfőlebb kövér sertvésnemű pótolják. Ez utóbbiak tehát nehezen áthasonlítható szézeny (Carbon) összeköttetésekben gazdag anyagokkal táplálkoznak. Vegyük ezen körülményt jegyzékbe addig is, míg az alantabb felhozandó vegybontási kimutatásából húgyköveinknek kitüntethetjük, hogy épen ily alkatrészekben bővelkednek a magyarhoni húgykövek.

(Folyt. köv.)

SAUER TANÁR ORVOSI KÓRODÁJA.

A láz.

Közli Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd.

1857-iki télhó 19-kén S. J. 18 éves, jól táplált henteslegény vétetett fel egyetemünk orvosi kórodájára. Ezen egyén állítólag egészséges szülőktől származott, a védhímő hat hónapos korában oltatott belé, s a himő nem tört ki eddig rajta. Láznélküli hörg-huruton (catarrhus bronchialis) kívül egyéb bajára nem emlékezik. Ötöd nap óta igen bágyadt — levertnek érzi magát, étvágya fogyott, majd fázik majd hevül; tegnap előtt pedig egész óráig tartó didergés után forróság fogta őt el, mely 48 óra óta folyton tartván, az ellankadt beteget ágyba dönté. Fölvétel napján, a folytonos láznak másodnapján vizsgáltuk meg orvosilag a beteget.

A beteg közérzete (Coenaesthesia) nagy elgyöngültségre mutat; testének hőmérséke másfél foknyival magasb a rendesnél; érverése gyorsított, percenkint 90-szer lüktet, a lüktetés erős, teljes egyenlő. Heves fejfájalmakról panaszkodik kivált homloktáján, külbőre mindenütt ugyan, de leginkább az arcon

tartanak, lapunk hasábjain érdekes, hatáskörébe vágó, tanulságos adatokat és haszonvehető utmutatásokat találhasson hivatása lehetőleg tökéletes teljesítésére.

Hazafiúi bizalommal szölitjük fel ismételve Magyar- és Erdélyhon minden ajkú orvosait, gyógyszerészeit és természet barátait, hogy a közügy előmozdítására velünk kezet fogjanak, gondunk levén, hogy a nem magyar cikkek is lefordítva jelenhessenek meg.

Kérjük különösen a megyei, járási és községi orvosokat: hogy a közegészség tényezőit, tanulmányozva, melyek vidékük természeti tulajdoniból, lakossága sajátosságos életmódjából, foglalkozásából és művelési minőségéből erednek, bennünket a tapasztaltakról értesíteni sziveskedjenek. Kérjük a honbeli minden nemű kórházak orvosait, hogy a gondviselésük alatt levő kórházak állapotáról, a betegség neméről, lefolyásáról és szereléséről minket tudósítsanak; — a gyakorló orvosokat általán: hogy hivatásuk

duzzadt, vörösded; szemeiben a köthártya edényei belövellvék, pilláit a világosság előtt összehunyorítja (fényiszony); szája meg nyelve száraz, ez utóbbi fehér nyákkal bevonva, étvágyhiány, égő szomj. Melle domboru, fordított kúpalaku, mindenütt egyenlőn mozdul a légzés alatt; a kontaktási hang elől-hátul teljes, légzése gyors, a légzés-zöreij erősben hólyagcsás (vesicularis intensior), hallatszik a kilégzés is; gyér száraz köhögés nyugtalanítja a beteget. A szív lüktetése és hangjai rendesek. Székszorulás. A hugynak alig egyharmada ürített ki (ezt a rendes mennyiséghez viszonyítván); s az lángszinű, fajsúlya 1030, savi vegyhatásu; halvagok (chlorida) kisebb, a többi sók, továbbá a hugyany (ureum), hugysav (acidum uricum), hugyvöreney (urophaein) nagyobb mennyiségben vannak jelen a rendesnél; csekély fehérynét is találhatn benne.

Kórhátározás. Az előszámlált kórjelek azonosaki a láz kórjeleivel, s betegünkben eddigelé nem mutatnak többet, mint hogy betegség rejlik a szervezetben; de valjon miféle betegség az, azt az elősorolt jelekből bizton nem határozhatni meg. A láz szintugy csak jele a lappangó lobnak, azon különbséggel, hogy a fájdalom helybeli, a láz pedig általános kórjel, s míg amaz egyedül a bántalmazott szervezetrésre szorít-hozik, emez (t. i. a láz) kihatol az egész vér- meg idegrendszerre. A láz s az ezt előidéző kór között oly viszony áll, milyen a világosság és világító test, — milyen az árnyék meg az árnyékló tárgy között létezik; azért már Frank Péter a lázat a betegségek árnyékának (febris est umbra morborum) nevezte. Tudván, hogy a láz (a folytonos lázat értjük) nem maga a betegség, hanem csak ennek kísézője: önként foly ebből az is, hogy a láznak betegünkben meghatározásával koránsem határoztuk meg a betegséget magát; azért míg ennél tovább nem mehetünk a kór meghatározásában (mint jelen esetben), addig a kórismét (diagnosis) nem állapíthatjuk meg.

Ne átalják önök soha ily esetben szerényen bevallani hogy a betegségnek e szakában a kórt gyanítani igen, de bizton meghatározni nem lehetséges. A tapasztalt orvos tettleg elismeri ezen állítmány igazságát, ovatosan föltételezi kórisméjét s ezzel együtt gyógykezelését is a betegségnek további kifejlődésétől; ellenben azon fiatal orvos, ki szereti magával elhítenni, hogy ő mindent tud, vaktában határoz mindjárt az első látogatás alkalmával; de bezzeg gyakran bizalomvesztéssel fizeti meg árát hirtelenkedésének. Az emberbaráti részvét betegünk iránt, az emberi méltóság követeli, s a józan eszélyesség sugallja, hogy az orvos ne fogjon a gyógykezeléshez előbb, míg ki nem leste, mily ellenséggel van dolga; különben árthat, hol használni akar, közvetlenül betegének, s közvetve önmagának. Legtanácsosb türelemmelbevárni a betegség nyilatkozását, rövid idő múlva lesz alkalmunk meggyőződni, hogy a lappangó betegségeknek kórhátározó jelei tünedeznek elő a láz mellett.

A láz felől sokat tanakodtak hajdan az orvosok; minden heveny (acut) betegséget láznak kereszteltek, s a ki részletes kórtant irt, a betegségek külön osztályait lázról értekezéssel nyitotta meg. E szerint a láz akor a betegség lényegének tartatott, s mely kórjel elütött a lázétól, annak jelentőségét melléknév gyanánt illesztették a láz nevéhez, így származott aztán

teljesítésénél a tanulságos eseteket kiszemelvén, azokat lehetőleg tökéletesen észlelve és szabatosan összeállítva, tudományunk gyarapítására küldjék be; a gyógyszerészeket: hogy szakukba vágó tárgyak avatott fejtegetése által lapunk ezen rovata becsét emelni sziveskedjenek; végre a természet búvárokat: hogy azt, mi a kórtanra világot árasztathatna választott tudományuk részéről, velünk közleni ne terheltessenek.

Az orvosi lap csak ily egymásba vágó erők egyesítése által felelhet meg valódilag céljának; csak ezen uton lehet K. A. kartársunk óhajtása szerint „hatalmas, érdekes, kimerítő és olcsó”; hatalmas: a honbeli minden ügyfelek lankadatlan részvéte és közhasznu hatása által; érdekes, tudományos jelessége és közös szellemi életet ébresztő változatosságánál fogva; kimerítő aként, hogy minden olvasója szükségait és érdekét benne képviselve szemlélhesse, és olcsó: — aránylag azon élvezethez és haszonhoz, melyet mindenikünknek nyújthatni fog.

a lázak tömérdek száma: csorvás (f. gastrica), hurutos (f. catarrhalis), epés (f. biliosa), csúzos (f. rheumatica), ideges (f. nervosa), bélférges (f. verminosa), gyermekágyas (f. puerperalis), vörhenyes (f. scarlatinosa) s még több, Isten a megmondhatója hányféle láz; azonban miből áll a láz lényege, mi ennek távolabbi vagy közelebbi oka, ennek eldöntésébe nem bocsátkoztak, azért nem is merészelték a láznak fogalmát meghatározni. És csakugyan, ha meggondoljuk, hogy a láz nem maga a betegség, hanem csak ennek jelképes nyilatkozása, s ennél fogva nem önálló; el kell ismernünk, hogy nehéz is önállóság nélküli eszmének fogalmát meghatározni. Jóllehet nem mindig sikerül a buvárkodó észnek közvetlenül föllebbenteni a természet titkait; ámde az okszerű gyanítványokon (hypothesis) át elég biztos út nyílik a törekvő előtt a keresett valónak országába. Husz év előtt huzamos elmélkedés, gyakori vitatkozás s főleg a beteg ágyaknál észlelés eredménye gyanánt a lázat következőkép kísérlem meghatározni:

A láz a vérrendszernek általános fölháborodása, mely aképp származik, hogy a vér és idegrendszer közti összhangzás megbomolván, a vérrendszer életerélye tulsúlyra kap a lehagolt idegrendszer fölött.

E meghatározást összítés (synthesis) utján sikerült föllálatni; ugyanazt elemzés (analysis) utján fogjuk alább bebizonyítani, ott t. i. hol a láz lényegéről lesz szó.

A lázakat gyakorlati szempontból folytonos megváltó lázra (febris continua et intermittens) különböztetjük el; ez rövidebb-hosszabb szüneteket tart; amaz majd enyhül majd súlyosbodik, s csak magával a kórfolyammal szün meg. Midőn a lázról minden közelebbi meghatározás nélkül szólunk, mindig a folytonos lázat értjük, s tulajdonkép a folytonos lázról szólunk főnebb, mondván, hogy a láz csak kísérője, kórjele a betegségeknek, azért a folytonos lázat méltán kórjeli láznak is mondjuk, holott a váltóláz mint önálló, a többi betegségek közt szerepel.

Kinek alkalma volt több lázas beteget látni, és figyelemmel kísérni: az egyszersmind meggyőződhetett arról, hogy a láz nem ugyanazon jelekkel nyilatkozik minden betegben.

Egyiknél a külbőr életi rugékonysága, duzzadtsága, egyenletes vörössége és hévmérséke, az érverés erős és teljes volta, meg a külérzések élénkebb nyilatkozása stb. azt mutatják, hogy itt az életerély (energia vitalis) emelkedett állapotban van; a másiknál ellenben a külbőr petyhüdtsége, részletes vörössége és hévmérséke, az érverés gyöngesége, vékony sudara, s a külérzések eltoppltsága az életerély csökkenését tükrözik. Az előbbi lázat, hol t. i. az életerély fölülmulja a rendes állapotot, cselekvő jelleműnek, az utóbbit, melyben az életerély megcsökkent, szenvedő jellemű láznak nevezzük. E kétön kívül van még egy harmadik neme is a folytonos láznak, mely egyes rohamokban lépvén föl, lefolyására nézve igen elüt az említettektől, belterjére és jellemére nézve pedig amazok közé illik. E szerint elvetvén a csorvás-hurutos-ideges-gyermekágyas stb. láz célszerűtlen elnevezéseit, a folytonos láznak következő három nemét különböztetjük meg:

a) Cselekvő, izgatottsági, forró, erőnyi

A legközelebb lefolyt évek végzete megváltoztatá hazánk hagyományos életét, s összeolvasztá azt az összes birodalom és egész Európa életével és sorsával.

Hazánk jóllétének és polgárisodásának az új kor alapjain, a tudomány, az ipar és művészet művelése; az egyéniség, s a tisztán emberi erkölcs és érdem kiképzése és tisztelete által — emelkednie, nemzetiségünknek ezen ösvényeken fejlődnie kell.

És fejlődnie és emelkednie fog! ha e nagy átalakulási munkát nem tétlen nézni, hanem azon szilárd hittel, melyet a természet az életre való népek és egyének lelkébe állított, jövönk megalapításán közösen és egyenként munkálva, azt biztosítani fogjuk.

Hogy ez nem pusztá ohajtás, hanem oly tény, mely alapos reményekre jogosít, tanúsítja azon országszerte észlelhető szellem, mely mindenfelé alakít, rendez és épít; tanúsítja azon szorgalom, társulási és vállalkozási mozgalom, anyagi és szel-

láz (febris activa, erethica, sthenica, dinamica); mely magasb fokán loblázzá, gyuladáslázzá (f. inflammatoria hypersthenica, synochalis) válik.

b) Szenvedő, tompító, ideges, erőnytelen, erőhiányos láz (f. passiva, torpida, nervosa, aesthenica, adynamica); mely magasb fokán poszlázzá (f. septica) fajul.

c) Genyláz (f. suppuratoria); mely magasb fokra emelkedvén, aszlázzal (f. tabida), sorvasztó lázzal (f. depascens, hectica) végződik.

A folytonos láznak e három nemét megkülönböztetni tudni minden orvosnak szent kötelessége; mert e lázak különfélesége szerint a gyógyjavalatok is különbözök, sőt sokszor homlokegyenest ellenkezők. Igen sokszor találkozunk oly vesélyesen megbetegedettekkel, kiknél — habár határozott kórismét meg nem állapíthatunk is — egyrészt a fenyegető életveszély, másrészt az emberi kötelesség tiltja a gyógykezelés tovább-halogatását. Ekor ha a gyógykezelő orvos meghatározta a láz jellemét, bizton fog cselekvő jellemű lázban vércsillapító meglobellenes szereket nyújtani betegének; szenvedő lázban vérélnkítő és zsongító, genylázban pedig vérjavító, evedésgátló gyógykezelést fog célszerűen alkalmazni. Ki e három lázjellem közt nem bír a beteg-ágynál különbséget tenni, az nem méltó az orvos nevére; mert betegre legválságosb életperceiben, vagy halogatva kénytelen elmulasztani a kedvező időpontot, melyben a segélynyújtás még sikeres leendett, vagy kuruzslóként okszerűség nélkül nyul a veszélyezett élethez, vakmerő léptéről számot adni nem bírván.

Hogy a három lázjellem közti különbséget annál szembe-tűnőbbé tegyük, egymásután soroljuk elő külön mindegyiknek jegyeit úgy, mint azok a különböző szakokban jelenkeznek. Minden láznak van előzményi, hidegségi, forrósági, válsági, és végződési szaka (stadium prodromorum, frigoris, aestus, crismus et exitus), melyek között a határt szabatosan nem jelölhetjük ki, minthogy ezek úgy összefolynak, hogy hol az előbbi el sem végződött, a következő már kezdődik.

a) A cselekvő láz, magasb fokban lobláz.

Előzményi szak. A közérzés megváltozott; általános bágyadtság, leverettség fogja el a testet; nyugtalanság álmatlanság, mellszorongás (anxietas praecordialis) fölváltva jelenkeznek; a szervezet túlérzékennyé lesz a levegő viszontagságai irányában, a külbőr elhalványul, majd száraz majd izzad. Ehez tompa fejfájás, ézzavar, meg étundor járul; ásítózás, nyújtódzás és borzongás mulékony hevüléssel váltakoznak; az érverés rendellenes, az elválasztások és kiürítések zavartak. E szak tart 1—8 napig.

(Folyt. köv.)

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Kulcscsontalatti ütérdag sikerült gyógyítása rostonya tartalmának elgyürése által.

Little R. Esq.

Mc. Monagh. D. 53 éves Oct. 6-án 1856. egy jobboldali kulcscsont alatti ütér daggal a kórházba felvétetett. Házaló

lemi irányban, mely az emberi erőnek mindenfelé új utakat tör és új kincseket teremt; tanúsítja a buzgóság, mellyel a nevelés ügye minden felekezet által első teendőül ismertetik, s az irodalom napról napra gyarapodó kiterjedése, az olvasó, a művelt közönség szaporodása.

Ily válságos időben, ily mozgalomteli étellel szemben, mi sem maradhatunk el.

Az orvosi lap nem fogja a hazát fölépíteni, sem tudományos csodát szülni; de ha minden becsületes munka megtermi gyümölcsét, ha a földművelő földét munkálva hasznos szolgálatot tesz a közjónak, — mi is tehetjük azt kötelességünket teljesítve, tudományunkat művelve.

Az egyesülési szellem korunk legtermékenyeb eszméje, a sajtó természetes eszköze. Egyesüljünk hogy telessünk!

kereskedő levén, áruit hátára akasztott kosárban, melynek szalma kötelein keresztül dugta karjait, szokta hordozni. Már ugyan azon év Marcius havában fájdalmakat érzett volt jobb karjában, melyek Májusban annyira növekedtek, hogy gyakran kénytelenítették az ut mellé leülni, és terhét vállairól leemelni. Nemsokára azután dagot vett észre jobboldali válperece fölött azon helyen, melyre a kötél nyomott, Ez szinte fájdalmassá vált és Juliusban lüktetni is kezdett a csomó, mi ettől fogva sebesen növekedett. Augustusban oly kábultság fogta el fejét, hogy éjjel nappal csaknem folyvást aludt, étvágyát elvesztette, csak tejjel élt. Ekor az álomkórság rögtön elhagyta, s azóta keveset, vagy 14 napig felvétele előtt semmit sem aludt az erős dag- és karbani fájdalmak miatt.

Felvételénél észlelt tünetek. — Egy lúdtójás nagyságu daganat foglalja el a kulcsosont feletti tájnak csaknem egész terjedelmét, a mellkulcsoscsiszom fespontjától a vállpereg hátsó végéig; lüktetési mozgalma erős és messziről látható, s fúvó morrajjal van egybekötve; állománya puha, rugékonny és összenyomható; fölülte vörös és gyuladt, oly fokban, hogy a felvívó orvos a dag elrepedésétől tartott. A konstatási hang a kulcsosont alatt nem volt eltompítva, de a légzési zörej kevésbé tiszta mint az ellenoldalon, valószínűleg csak a fúvó zörej által leplezve; a fej és nyak felületes üt- és vér-erei tágítvák és duzadtak; azonban a légzés és nyelés könnyű, semmi köhögés, nyelve tiszta; érverése a kéztőn 80 és rendszer; étvágya rossz. Leginkább fájdalmait panasolja, melyek a daganatról a kar mentiben az ujjak csucsáig terjednek, s a váll közepén legélesebbek, miért is ezen tájat folyvást kezével szorítgatja.

Eleinte a dagra hideg alkalmaztatott, bensőleg csillapítók, estve bódító szer teljes adagban rendeltetett; mire több napi használat után a lüktetés ereje és a fájdalmak kissé enyhültek, pihent és valamivel jobban érezte magát.

Decemberben érvágás tétetett karján kétszer; és jég folyvást alkalmaztaték a dagra 3 hétig, minden más látható eredmény nélkül, mint hogy a pir és lobos küllem egészen eltűntek.

Little R. Esq. megemlékező Dr. Fergusson jeles értekezéséből egy hasonló esetről, elhatározá ezen kétségbe ejtő állapotnál tanácsát követni, a sikernek nem igen vérmes reményével. Minélfogva Január 1-én a daganatot gyöngéden de állandóan váltogatott hüvelykujjaival nyomkodván, ügykezett annak rostonya alvadékait helyökből kimozdítani s azokat az ütér alsó vége felé irányozni; mi is egy részével csakugyan sikerült. A gyógykezelés csak annyiban lön változtatva, hogy persesquintras ferri rendeltetett. Első két nap semmi változást nem lehet észlelni, sem a dagon sem pedig a karon; de harmadnapra az ütérverés a kéztőnél gyöngébb lett, és a kar hidegebb mint az ellenoldali. Ezen tünetek napról napra gyarapodtak, annyira hogy tized napra már sem az orsó-, sem a kar- sem a hónalatti ütérben verés nem vala érezhető. A dag tömöttebb lett, s a zörej és lüktetés benne kisebb. A fájdalmak is enyhültek, de helyettök kellemetlen hideg érzése terjedt el a jobb váll és lapocka táján, és éles fájdalom a nyakszirt és a fej hátsó része fölött. Ezek egy hónap folytán növe-

Pesten, tavasz hó, 1857.

Tisztelt szerkesztőség!

Ugyhíszem, minden ügyfelem érzületét nyilvánítom, midőn Önök orvosi hetilapját, nevezetesen pedig a program azon célzatát, miszerint abba gyógyszerészi tárgyalások is fölvetetnek, mindjárt az első számban örömmel üdvözlöm, s annak átalában, és különösen mint nagy terjedelmű hazánk egyetlen magyar orvosi folyóiratának élénk pártoltatást kívánok. Főleg azon ügyfeleimtől, kik a magyar nyelvben jártasabbak mint a németben, bizton remélem, hogy az illető magas rendeletekkel és a gyógyszerészet terén föltűnő nevezetesebb eseményekkel ismerkedhetésre kínálkozó alkalmat el nem mulasztandják; annál keves-

kedtek, a kar megfogyott és szélhűdött alig tartván meg az érzésnek és mozgásnak némi képességét.

Márciusban a lüktetés egészen megszűnván a dagban, nyomás alkalmaztatott rá.

Novemberben a zörej és lüktetésnek semmi nyoma; az ütérdag egy harmadára leapadt és egészen merev lett; a kulcsosont melső szélé vékonynak és élesnek találtatott a nyomás által előidézett felszívatas következtében; a fej és nyak fájdalmi tökéletesen engedtek. A kar visszanyerte rendszer hémvérékvényét, s ámbár még sovány mégis meglehetősen használhatja azt. Az orsó-ütéren gyöngé érverés volt érezhető, de nem a hónalatti és kar ütéren. Két fölületes tekintélyes térímjü ütérág vonult el a dag maradványain végig, egyike a kulcsosont felett, másika valamivel feljebb.

1857-ki Márciusban a beteg további észlelés végett a kórházban ismét megjelent, és magát egészen helyreállítottan nyilvánította. A dag felszívatas folyvást tartott, már is csak dió nagyságu volt, az ütérverés a kéztőn valamivel erősebb, de a hónalatti és kar ütérben még mindig semmi nyoma. A kar mozgékonyasági ereje és érzése épen helyre álltak; semmi fájdalom.

Ezen műtéti kezelés ésszerűsége és sikere az annyira kétségbeejtő esetről utmutatásul szolgál oly ütérdagok szerelésére, melyeknél nyomás, lekötés és villanyosság vagy eredmény nélkül alkalmaztaték, vagy épen nem alkalmazhatók. De reményt is látszik nyujtani némely benső ütérdagok gyógyíthatására, kedvező körülmények közt, melyek eddigelő gyógyíthatlanoknak tartattak. (Med. Times.)

—*—*—

TÁRSULATOK.

Budapesti orvos-egylet.

Május 23-ki gyűlés. — Elnök: Dr. Wagner tnr., jegyző: Dr. Hirschler.

Wilhelm tr. értekezést olvasott fel a villanyosság gyógyíthatásáról. A nélkül, hogy a kezelésmódba ereszkednék, megemlítette azon kórokat, melyekben ő sikerét tapasztalta, s melyekben nem. Ez utóbbiakhoz tartoznak szerinte a túlérzékenységek (hyperaesthesiae). Hat ily esetben eredmény nélkül alkalmazta; de nem kitartólag. Az elsőkhöz sorozta a tökéletes és tökéletlen hűdések (Paralyses). Két, részint már fölgyógyult beteget is mutatott be: egy 50 éves nőt jobb oldali felső szemhéj és mindazon izmok hűdéssel melyek az arcidegtől veszik idegeiket. Az arc nem volt többé eltorzítva, szemhéjít föl emelhetette. Azután egy 56 éves férfit, kinél gerincagykérlob következtében az alsó végtagok s a hólyag zárizma hűdve voltak. A szorítdeknak (Strychninum) nem volt hatása. — Feltűnő sikerét látta egy féloldali vittáncnál (chorea); fiu gyermeknél, 8-ik ülésre a baj végkép megszűnt. Minden ülésnél a felvívótagok izmai előbb a nyujtók, azután a hajtók külön két percig feszült állapotban tartattak.

bé, mivel fájdalommal tapasztaltuk, hogy már az első magyar tisztán gyógyszerészi folyóirat elismert jelességű vezetés mellett sem állhatott fenn; minek oka nem annyira az egyes szakírók kevés számában, mint inkább a hiányzott részvétben található. Három évtized óta már nem lehet kérdés többé: vajjon a gyógyszerésznek szükséges-e hogy a szakával összevágó tudományokkal egyenlípést tartson? Ámbár előbb is kitűntek egyesek, s derültebb fénybe állíták a gyógyszerészi üzletet; mégis nagyon sokáig szorított e szak csupán gyakorlati működésére; csak mintegy félszázad óta vált az általános tudományos műtérre. Azóta alapos észleletek, derült nézetek, s a természet-tudományoknak a gyógytudománnyal közös életre hatása, a gyógyszerészeti szervezet minden részeibe új életerő áradt, mely azt utóbbi két évtized alatt mai tökélyére emelte, mi okozza; hogy már ma gyógyszerész az elemek ily forgalmában hátra nem ma-

A bemutatott nő vizsgálatánál Hirschler dr. arra figyelmeztetett hogy a szem elvonó idege is bántva van.

Dr. Rózsay állítja hogy a pesti polg. kórház fiók intézetében Duchenne készülétét, több, mint 40 különféle betegnél — túlérzékenységnél szintugy mint hüdéseknél, jó eredménnyel alkalmazta.

Az elnök Duchenne készülétével szinte tett kísérleteket. Ujdon csúzos bántalmaknál a sükert csaknem bizonyosnak tartja; hüdéseknél, melyek az agyban erednek a támadható torlódások miatt inkább káros; gerincgyi bénulásoknál ellenben mindenkor kísérletet érdemel. Egy fájdalmas köszvény és térdizlornál, két hónapi alkalmazásra, szép javulás jött létre, a hig izzadmány felszivódása által; a merő megmaradt. Érdekesnek találja különösen Duchenne fölfedezéseit az izom-rendszer ép-tani működéseire nézve, melyek által az izmok természetes csoportozatáról nézet teljes átídomitásnak néz elébe.

Hirschler tr. csak saját tapasztalatait említi meg a szem-izmok bénulásánál. Az u. n. csúzos bántalmak könnyen engednek átalan, s azért a villanyosságna is. A szemteke izmainál alkalmazása Duchenne szerint nem igen kivihető. Ily esetekben az ecetsavas szoríték közvetlen beoltását sokkal sikeresebbnek találta, s legközelebb is egy felső szemhéj bénulást és egy nyúlzemet (lagophthalmus) ezzel meggyógyított. A szivárványhártya s a benső alkalmazkodási látszerkezetnél (Accommodations-Apparat) Duchenne készüléke épen ki van zárva; átalan a szemteke-izmok hüdésénél a bánás rendesen sokkal bonyolódottabb, ennek sajátságos mozgalmi gépezeténél fogva, s gyakran az ellenes izmok átmetszését stb. teszi szükségessé.

Természettudományi társulat.

A kir. m. tudományi társ. folyó évi aprilhó 18-án tartott szakgyűlésében:

I. Dr. Szabó József első titkár előadá, hogy a mineralogia és geologia nevezetes emberét vesztette el Dufrenoy-ban, ki néhány napig tartó betegség után, Párisban az imént mult hó végén — közsajnálatra — meghalt. Fő érdemei: hogy Franciaországot megosztva Elie de Beaumont-tal 10 év alatt földtanilag fölvette. Mire megválasztatott az akademia tagjának, a bányászati intézet (École des mines) igazgatójának s a mineralogia és geologia tanárának a jardin des plantesban; s mint ilyen írta Traité de Mineralogie-ját 4 kötetben. Ezen mű igen sok saját tapasztalattal és felfogással van elárasztva. És joggal a francia irodalom legjelesb termékei egyikének mondhatni. Dufrenoy legutóbbi föllépésekor 1855-ben azon nagy brazilai gyémántot ismertette meg a tudós világgal, mely az ugyanazon évi párisi világműkiállításakor „Etoile de sud“ név alatt már köszörülve tündöklött. Ezen a nyers gyémánton D. kovaregec benyomásokot vett észre, melyek a képződési körülményekre bő világot árasztanak. Jeles ásványtanát 1856-ban újra átdolgozva kiadta; igen sajnós ha e munkát be nem fejezhette volna.

radhat, hanem kénytelen fokokként előre haladni, hogy mit ma csak sejt, holnap tudomása tárgyává tegye. E haladás pedig kiválólag időszakai iratok által eszközöltetik, mik imént csak hasznosak voltak, most azonban már szükségessé lettek.

Az orvoslat és gyógyszerészet eredetére vetett futó pillanatból kitünik, hogy gyógyszerészi tárgyalások orvosi lapban épen természetes helyükön vannak. Gyógytan és gyógyszerészet története egy: mindenik ugyanazon forrásból fakadt. Az ősvilág bölcei vagy papjai betegségekkel bánván, egyszer-mind gyógyszereket készítettek; ugyanegy kéz gyógyított és készített gyógyszert. A természet titkos erővel megismerkedés után elvált ugyan a két foglalkozás; de mindig egy irányon maradt, ugy hogy csecsemő koruktól fogva ugyanegy anya hú gyermekei karonfogva futák egész életpályájukat

II. Stoecek tanár a Jedlikféle, galván elemek állandóinak meghatározásáról értekezett. Értekező a Jedlik-féle galván-elemek állandóit meghatározandó, mindenekelőtt a rendelkezésre levő mérőszerek szabatosságának kinyomozását tette vizsgálatá - s az idevágó tanulmányait jelen értekezése tárgyául. Ily előleges vizsgálat nélkül minden további munka bizonytalan kapkodás és tapogatódzás lett volna; mert valamint egyrészt az eljárásban követendő célszerű módszer megválasztása; ugy másrészt a nyert észlelési és számítási eredmények becsének megítélhetése a mérőeszközök szabatosságának ismeretétől tételeztetik föl. A vizsgálatoknál használt és a társulatnak a jelen ülésen be is mutatott mérő szerek, következők: egy újabb szerkezetű Rheostat, a közönséges és az új t. i. a Gaugain-féle érintős tájola (Tangenten Bussolle).

A Rheostat a galván folyamba iktatandó ellenállások mérésére, és a folyamerősség állandósítására szolgáló műszer, melynek előmutatott példányát, egyszerűsített csinos alakban, és kellő pontossággal Berlinben Grüell készítette. Ennél az ellenálló huzal ujezüstből van, fél m. m. vastagságu, 70 tekerletben kanyarog egy tengelye körül forgatható köhengeren. Az egyes tekerleteken kívül leolvashatók a megfelelő beosztáson, amazok tized, század, és huszonöt-tizezed részei. Hogy azonban a tekerletek értéke normalis huzalban kifejezhető legyen, okvetlenül szükséges tudni az ujezüst fajbeli ellenállását; ez Pouillet szerint 11, Bequerel E. szerint 15, értekező pedig — 16 C. fokú hőmérséknél azt 12-nek találta. Ez utóbbi számmál fogva, az ellenálló huzal egy-egy tekerlete 10, 5 meter normalis huzallal egyértékű, s így a legnagyobb ellenállás mely ezen eszközzel a galván-folyamba iktatható 735 meternyi, a legkisebb pedig 12, 6 millimeternyi normalis huzal. Az érintős tájolatokat illetőleg, ezek igélyessége (Richtigkeit) föltételeinek megemlítése után, előadá értekező azon módokat, melyek szerint meggyőződést szerezhetni az iránt, valjon az említett föltételek valamely tájolan teljesítvék-é vagy sem? az utóbbi esetre pedig — ha a műszer igélyesítése tökéletlen szerkezeténél fogva nem is lehetséges — megmutatja, mikép lehet legalább azon határt kinyomozni, melyen belül a hiányos eszköz adatai nagyobb hibával nem bírnak, mint a milyent a kör-beosztás szabatosságának határa különben is maga után von. A régi szerkezetű érintős tájolat, ha fém abroncsuk 8—10 hüvelyknél nem nagyobb, csak 25—30 foknyi elhajlásig használható, mint érintős tájolat. A bemutatott Gaugain-féle tájola pedig mindamellett hogy több tekintetben hiányos, 50 foknyi elhajlásig, mint galvánmérő, de azontúl is mint galvánmutató kitünő érzékenységnél fogva, az előbbinél sokkal jobban használható.

Szönyi Pál elnök fölkérte az előadót, hogy becses munkáját a befejezés után sziveskedjék még az 1856-ki évkönyv számára átengedni.

(Folyt. köv.)

Dr. Batizfalvy, másod-titkár.

ugyanazon közös cél felé; s kell hogy érett korukban is önnön-érdekekben s a közjó tekintetéből föntartassék kölesönösségük; kell hogy erőteljesen és hatósabban működjenek együtt mint valaha. Azért minden erre szolgáló alkalom örömmel üdvöz legyen! Ezt használom én is, hogy a tisztelt szerkesztőségnek, orvosi lapjába gyógyszerészi tárgyak önkénytes fölvételéért köszönetet mondjak.

Müller B.
gyógyszerész.

Gyógyszertani közlemények.

1. Uj érzetlenítő szer.

A vegytanban könszénlet = Amylén néven ismeretes köneny-szénenyvegy nyerhető zahaolajból (Fuselöl), melynek szerülete $C^{10}H^{10}$; akár gyökönykenyek (Valeren) is nevezhető; mert tudjuk, hogy zahaolajból gyökönkesav (Baldriansäure) képezthetik. Különbön rokonjellegű az olaj-nemző gőzzel, mely langból (Alkohol) fölös kénsav hatása által ered.

Érthetőbbség végett szükséges következőt emlitenünk. A zahaolaj, mely gabonafélék és más cukortartalmu folyadékok gerjedéséből langgal együtt származik s gyártáskor vele együtt átpárolog, sajátos langul tekintetik, miért keményőlangnak (Amylalkohol) is nevezetik, midőn vegyjele: $C^{10}H^{10}OHO$, s a tartalmazó langból ügyeletes töményítés által kiszerezhető; művelet alatt előbb az illékonyabb borlang, utóbb a még tisztátlan zahaolaj párologván át. Ismételt lepárolással +132° forrásban átszálló része tiszta.

Nagyobb szeszgyárakban tisztátlan keményőlang oly bőven készül, miszerint jelenleg kereskedési cikké vált.

Miként közönséges langból töménykénsavvali átpárlással égény (Aether) nyeretik, a kettő egymásra hatásából égénykénsav képződén, miből hevítés által az égény kiválik; épen ugy keményőkénsav képződés után keményégény származik, melynek vegyjele: $C^{10}H^{11}O$ vagy $Ayl O$; különben keményőlégnék (Amyloxyd.) nevezetik.

Nagyobb arányu kénsavvizegy által, vagy méginkább a keményőlang vizmentes vilsavval (Phosphorsäure) hevítése által belőle még egy HO vegyparány vonatik el, mit a sav fölvesz, mialatt a könszénlet kénsavval némileg fertőzve átpárol a szedőbe, mely a töményítés sükere végett szorgalmasan hűtessék.

Tiszta könszénlet ugy nyerhető, ha keményőlang 70° horgalvat — (Zinkchlorid.) oldattal hevítve összeráztatik, s a keverék lepároltatik; de csak az előbb illó rész fogatik föl, mi aztán tömény kénsavval rázatván újból töményítettik.

Szinetlen, égényféle, saját égényi (poshadt kelkáposztászag) folyadék. Langban oldik, vízben nehezen; 39° teljesen elszáll; belehellve rövid ideig tartó érzéstelen állapotot okoz, mindazon következmény nélkül, mik hangyhalvat (Chloroform.) sőt kénégyénynél is tapasztaltatnak, azért Snov és mások fájdalomtalan sebész-műtétekhez nagyon ajánlják. Alkalmazása épen ugy, mint a hangyhalvaté, kendő- vagy szivacsba 30—50 cseppet öntve orr alá tartván. (Oest. Zeitsch. für Pharmacie.)

Oroszhegyi J.

2. Tamarindbelence-por. Pulpa tamarindorum pulverata.

A svájei gyógyszerészi folyóiratban Curieux-től következő porításmód közöltetik: A tamarind gyümöles magva kiszedettván, belencéje langy melegen száríttatván elmorzsoltatik, aztán megszitáltatván hámléka s rostrészei elválasztatnak. Erre a por negyedrésznyi cukorral elegyítve jól dugott pélbe (palackba) tétetik el; mert könnyen nedül. Rendelvényre egyenlő mennyiség por és víz péppé kevertetik, s kész a tamarindbelence.

3. Könleg-iblag. Ammonium jodatum.

Az újabb korban gyakor alkalmazatu könlegiblag legjobban így készül:

Édző könlegfolyadék tartalmu pélbe (Flasche) könkéngöz addig eresztetik, miglen a pél rázása után észrevehetni, hogy a gőzvezetőcső végén már olajdad csikok nem ereszkednek le; mi jele, hogy a könleg (Ammoniak) könkéngőzzel (Hydrothiongas) már telült, következőleg NH_4S többé nem képződik.

Könkéngöz fejlesztésre vaskénet és vagy sósav vagy kénsav vétetik, s az Ehrmann készítménytanában 16 l. 3 ábrai készülek használtatik.

A kész kénes könlegbe mindaddig eresztetik rázogatós közben iblany, mig némi fölösleg mutatkozik, t. i. a folyadék kissé megbarnul; ekor a pél bedugatván, az iblany által elkülönzött kén megülni hagyatik; aztán a tiszta higrész leöntetvén, zavarosa megszívároltatik, s miután több le nem csepeg, a lúg porcelán csészében langyon hevítettik, mig sókér támad; mire a csésze befödettván hús helyre tétetik; hol hülés után majd egész mennyiség könlegiblag fehér sójegecalakban rakodik le; miből a nedvrész üvegtölcséren leeresztetvén tovább töményítettik, mindaddig mig még fehér só kinyerhető.

Ha netalán sárga, vagy épen barna lenne, lepárolt vízben oldassék, s hozzá szinetlenülésig könkéngöz eresztessék; aztán ismét szívárolva ügyesen szikkasztassék. Jól üvegdugaszolt készítmény-pélben sötét helyen tartassék.

Ha kellőleg készült: tiszta fehér, kockajegecü, szagatlan, csipős sós ézü, egyenmennyiség vízben teljesen oldik, léghatás alatt nedül és sárgul.

4. Fagydagra gyógymáz. Collodium.

A divatozó gyógymáz különféle használatai közt fagyás ellen is alkalmaztatik, a *Revue médicale* következő vénye szerint:

Rp. Collodii partes 30

Terebinth. venet. 12

Olei ricini. 6

Ezek keveréke langymelegen elegyülvén a fagydagra eseteltetik; mi többször ismételve a sebet egész gyógyulásig ótalmazza.

O.

5. Borókacéder-kozmaolaj.

Oleum enpyreumaticum juniperi oxycedri. Oleum Cadinum.

Mult évi Decemberben a bécsi orvostudor- s tanári kar tanácskozmánya folytán az oleum cadinum igen becses gyógyszerül ismertetvén el, az osztrákbiralmi gyógyszerertárba pótlólag fölvetetni ajánltatott.

Nyeretik ez olaj a szúrós céderborókafa (Juniperus oxycedrus) száraz lepárlása által. Eme boróka faj honos cserje Spanyolországban, déli Franciaországban, a földközi-tenger partjain stb. Gyakran lombárrá növekszik; mikor 12—15' magas, törzse emberderéknyi. Kilenc vonalhoszu levelei hármával szétálló szúróshegyesek, a gyümölcsnél rövidebbek. Kősmétényi — mogyorónyi gömbölyü gyümölese barnapiros, a közönséges borókáénál édesebb, de nem is oly balzsamos. Virul Májusban.

Ugyanez olaj készül a fönicei, tömjénes- és nagy gyümölcsü borókából (Juniperus phoenicea, thurifera, macrocarpa); minélfogva több féleje van. Leghasználhatóbb féle a sötétbarna cukorszörpszerű átlátszatlan sűrű nagyon gyantaszagu folyadék; mely Spanyol- s Franciaországban népies nagyrabecsült szer fognyilalás gelisztakór bőrzuzmó ellen. 1831. a londoni gyógyszerertárba vétetett föl. Rokonnevei: *Huile de Cade, Oil de Kade, Aceite de Cade, Ogljo de Code, Oleum Cadeae, Oleum Cadinum, Kade-Oel, Kaddig-Oel, Kaddik-Oel, Kaddich-Oel.*

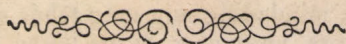
Dr. Alibert és Dr. Cartheuser már régen ajánlották görvélyellenes és sülyellenes berszerűl; Dr. van Wij és Dr. Baudenz idült szemlob ellen; Dr. Rosenstein rüh és pörsküteg (Eczema) ellen sükeresen használták. Dr. Gibert tapasztalatai szerint akár behatóbb természete, akár tisztító oldó erejénél fogva idült bőrbetegségek ellen hatályosabb szer, mint a deget (Theer). Ő megkísérlette pörskütegnél, idült izzagnál (impetigo) keményült ebagnál (Acne indurata) állsnyvnel (Sycosis) és farkasráknál (Lupus,) valamint más bibircsós (pustulos.) gümős (tuberculos.) és pikkelyes (squamos.) bántalmaknál. Ennek tapasztalatait igazolták: Devergie, Langevin, Serre, Sully, Hebra s mások.

Adatik magára, vagy kenőcsül (3 r. olaj 4 r. zsirra). Hozatik: Granada, Murcia, Valencia, Saragossa, Barcellona, Avignon, Montpellier, Marseille, s Toulonból.

Kade neve talán Senegambia ilnevü városától ered, melynek vidékén említett borókacéder vadon tenyész; állítólag mégis éjszaki német nyelvből, melyben Kaddich, Kad-

dig, Kaddig borókát jelent; a szó maga kad gyökből ered, mely 'Koth' azaz sárt jelent; mi hajdan koromjelentésű is volt, minélfogva a boszorkányok Cadartin = kormosnó neve, azon hiem szerint, hogy boszorkányok a kéményen át járnak. A szó latinba származván át, lett oleum cadinum; vegytani magyar latin nevét odafönn kiirtuk, melyen okszerűleg a gyógytanban is neveztetnie kell. (Östr. Zeitsch. für Pharm.)

O.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

*Mint értesültünk Balassa J. egyetemi tanárunk a bécsi cs. kir. József Akadémia igazgatósága által az ottani gyakorló és mütő sebészet tanszékével megkínáltatott.

KINEVEZTETÉSEK:

A 'Wiener Zeitung' szerint Dr. Jäger Ede és Dr. Carioni Stellwag Károly magánytanítók „irodalmi és tanítói jeles működésök tekintetéből a természet rendkívüli tanáraivá, a bécsi egyetemnél kineveztettek.”

KITÜNTETÉS.

Ő cs. kir. Ap. Felsége f. é. Május 27-ki legfelsőbb határozata által Dr. Grósz Frigyes gyakorló orvost Nagyváradon emberbaráti működése elismerésül koronás arany érdemkeresztel legkegyelmesebben földiszíteni méltóztatott.

PÁLYÁZAT.

Gyógyszertár felállítása Miava m. városban, felső Nyitra megyében. Folyamodványok Junius 30-ig a cs. k. megyei hatóságnál Nagy-Szombatban benyújtandók.

H I R D E T É S E K.

Folyó évi augusztusi vásárra fog megjelenni:

S Z E R V É N Y I V E G Y T A N.

Dr. Strecker Adolf kristianiai vegytanár szerint magyarázta Oroszhegyi Jósá.

A szöveget 42 fametszvény diszítendi.

A szerves lény anyagok vegyalkatát egyetlen kézi könyv sem tárgyalta eddigé oly tüzetesen, mint eme magyar irodalmunkban egészen új munka; melyett a fölött, szerző azáltal iparkodott becsessé tenni, hogy valamennyi vegyanyagot világpolgári görög-latin nevein kívül egyszersmind tiszta magyarsággal nevezett meg, ama mindenikben rejlő ösztönnek ohajtván megfelelni, miszerint a közéleti anyagokat nemcsak ismerni, hanem nemzeti nyelvén is megnevezni kívánja. Emeli továbbá e mű becsét a hozzá mellékelt kettős műszótár. Minélfogva e tudományszakkönyvet minden tankedvelő, iparos, gazdász s kivált orvos gyógyszerész honfiak figyelmébe nyíltan ajánlhatjuk. Mindamellett, hogy e munka csupán a magyar közönség körére szorítkozik, a német eredetnél semmivel sem drágább, ugyanis:

előfizetési ára: 3 ft. 12 kr. pp.

Előfizethetni: MÜLLER EMIL könyvnyomdájában, Pest, Dorotya-utca 12. sz.

Az előfizetések folyó Junius hó végeig bérmentesen beküldetni kéretnek.

MÜLLER GYULA pesti könyvárusnál, valamint általa minden hiteles könyvkereskedésben kapható:

TÖRVÉNYKEZÉSI ORVOSTAN,

rövid vázlatokban; írta orvosok és jogászok számára

Dr. Joachim Vilmos. — Ára 40 kr. pp.

ORVOSI VÉNYTAN.

Írta latinul Stetter József, magyaráta és bővíté Hamari Dan. Ára füzve 40 kr. pp.

S z ü l é s z e t.

Kézi könyvül a bábák számára. Írta Fleischer József, orvos-tudor, szülész, szülészeti tanársegéd a m. k. egyetemenél.

Ára 2 ft. 40 kr. pp.

Erinnerungen aus dem

MAGNETISCHEM SCHLAF.

Ein Beitrag zur Lösung der Frage über die, unter dem Namen des thierischen Magnetismus bekannten Erscheinungen bei dem Menschen, nach eigenen Beobachtungen und Erfahrungen theoretisch und praktisch vorgetragen von Dr. Joseph Weszely.

Geheftet im Umschlag 2 fl. 40 kr.

PFEIFER FERDINAND (azelőtt Emich Gusztáv) könyvkereskedésében Pesten, szervitater sarkán a fehér hajóval szemközt a következő ajánlható és valódi becses biró munkák kaphatók:

Dr. NENDTVICH

A vegytan elemei.

Regnault után, 83 fametszettel.

Ára 4 ft. pp.

Dr. HYRTL

EMBERI BONCTAN TANKÖNYVE.

Magyarítá Dr. Foltényi és Rhédey.

Ára 4 ft. 6 kr. pp.

CANSTATT, Dr. C.

SPECIELLE PATHOLOGIE UND THERAPIE.

3. gänzlich umgearbeitete Aufl. von Dr. Henoch 3 Bände 22 fl. CM.

— — Dasselbe IV. (Suppl.) Band der früheren Auflage von Dr. Henoch. 1853. 6 fl. CM.

CESSNER, Dr. C. J.

Darstellung der chirurgischen Instrumenten und Verbandlehre,

vom Standpunkte der Wiener Schule. Wien 1854. 5 fl. CM.

DOEBEREINER, Dr. . . .

Deutsches Apothekerbuch.

zum Gebrauch bei Vorlesungen und zum Selbstunterrichte für Apotheker, Droguisten, Aerzte und Medicin-Studierende.

5 Bände (250 Bogen) statt 19 fl. 12 kr. nur 7 fl. 12.

SCANZONI, F. W.

Lehrbuch der Geburtshilfe.

2 Aufl. 2 Bände mit 200 Holzschnitten. Wien 1853. 9 fl. CM.

COMPENDIUM DER GEBURTSHILFE.

Wien 1854. 3 fl. 30 kr. CM.

LEHRBUCH DER KRANKHEITEN DER WEIBLICHEN SEXUALORGANE.

Mit Holzschnitten. Wien 1853. 6 fl.

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr. vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s fizetvények bérmentesen küldendők.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újtr 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.,

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A húgykövekről hazánkban. Balassa J. egyetemi tanártól. II. — Sauer tanár orvosi kórodája. A láz. Közli Dr. Poor Imre. Folyt. — A garatmögötti tályogokról gyermekeknél, Dr. Bókai János a pesti gyermekkórház igazgató főorvosától. — Társulatok: Budapesti orvosgyűlés. Juni 6. — Izzaggyógyítás, Dr. Nagel E. seb. tanára Kolozsvárott. — Gyógyszertani közlemények: 6. Bittera febrifuga. 7. Uj ásványvízforrás Budán. Dr. Wagner Dániel gyógyász. — 8. A parádi tímvizek Dr. Erdey. — Átalanós kimutatás a pesti polg. kórházban 1857-dik Május hóban ápolt betegekről; s ugyan ott a 2-ik seb. osztályon véghez vitt műtételekről. Kineveztetések. — Pályázat.

Tárca: Levél a szerkesztőhöz. Török József gyógyszerész. — Figyelmeztetés a szervényi vegytanra. Oroszhegyi Jóna.

A HÚGYKÖVEKRŐL HAZÁNKBAN.

BALASSA J.
egyetemi tanár.

II.

Lássuk ezek után a kérdéses tárgynak vegyészeti oldalát: A kórodámon 12 év folytán megfordult 135 köbeteg közül 122 találtatott műtetre alkalmasnak; tehát ugyan ennyi húgykő nyeretett. — És mégis csupán 83 húgykő van ez időről intézetem húgykögyűjteményében. — Oka ennek részint a közbejött zavaros idők rendbontó befolyásának, részint azon körülménynek tulajdonítandó, hogy több műtett betegtől eltávolított kövének birtokát megtagadni nem lehetett.

A fenmaradt 83 darab kögyűjteményét intézetemnek Wertheim tanár segéde Say Mór volt szives vegyileg megvizsgálni. Ezen nagy szorgalom és szigorral vezetett vegykémletnek szinte oly érdekes, mint tanuságos eredménye következőkből áll:

A 83 kö közül 63 darab teljesen egynemű összetételűnek, 19 pedig olyannak találtatott, hol a magnak összetétele miivolta különbözött a borítékétól, és csupán egy könél volt 3 rétegben három különböző vegyi összetét.

A 63 egynemű összetételű kövek közül:

A fő alkatrészt képezte 20 darabban sóska savas mész
 „ „ 13 „ (oxalas calcis) vilsavas könlég keserföld. (phosphas magnesia ammonicus)
 „ „ 8 „ húgysav (acidum uricum)

A főalkatrészt képezte 7 darabban húgysavas könlégéleg (uras ammoniae.)

A fő alkatrészt képezte 7 darabban: Keveréke aljas vilsavas mész, és vilsavas könlég keserföldnek (phosphas calcis basicus, cum phosphate ammonico magnesiaie)
 „ „ 6 „ aljos vilsavas mész (phosphas calcis basicus)
 „ „ 2 „ szénsavas mész (carbonas calcis.)

Azon 20 magvak közül, melyek összetételükre nézve boritékuk alkatrészeitől különbözök:

A fő alkatrész volt 12 darabban: sóska savas mész (oxalas calcis), húgysavas könlégéleg (uras ammoniae).
 „ „ 2 „ húgysav (acidum uricum).

A 20 boriték közül:

Főalkatrészként jelent meg 9 darabban: vilsavas könlég keserföld (phosphas magnesia ammonicus);
 „ „ 8 „ vegyülete aljos vilsavas mész, és aljos

TÁRCA.

Pesten Május 28. 1857.

Tisztelt szerkesztő úr!

Midőn bizalmas fölszólítása következtében csekély erőmet mint munkatárs felajánlom, engedje előbb szívélyesen üdvözlőm ez új pályán. Ön bizonyosan számot vetett a nehézségekkel melyeket le kellend győznie, az erővel melyek segítségére állhatnak, s tudni fogja, hogy a mily nagy az első ép oly kicsiny vagy legalább bizonytalan a másik, s így kétszerezsen üdvözölhetem önt az önzéstelen jó akaraton kívül a bátorságért, melyel e vállalathoz kezdett. Valóban csak bátorsággal párosult jóakarattal bírhat valakit reá, hogy nálunk ily vállalatba kezdjen, mely anyagi haszonnal éppen nem kecségtet, munkát, fáradságot kitartást pedig többet igényel, mint akármely más vállalat. Azonban valljuk meg, hogy éppen azért mert

anyagilag ily kevésbé csábító s nagy erőfeszítést kíván, szellemileg nagyon is háládatos; egy felhagyott mező ez, melynek jó ideje már, nem volt napszámosa, de szorgalmatos kéz munkája hamar meg fog tetszeni rajta.

Hasztalan erősíteniék némelyek, hogy azzal mi már eddig történt, a kezdet nehézsége le van győzve; hogy a reánk örökségbe hagyott orvosi s vegytani műszavak orvosnak és gyógyszerésznek ma már könnyűvé teszik szakmájában nemzeti nyelvünkön írni, s szólani. Arra hogy írjunk és szóljunk, még nem elég egy szótár birtokában lenni: a gondolatoknak kell bizonyos alakot felölteniök, melyet egyedül hoszas gyakorlat ad meg. Az orvos és gyógyszerésznek, vagy jobban mondva, a hazai tudományosságunk eleitől fogva megvolt az a balsorsa, hogy e két szakma emberei világpolgári hivatásukhoz hiven, nem nyertek nemzeti kiképzést. Előbb a latin volt, most a német nyelv az, melyen megszerezték s szerzik ismereteiket, s

			vilsavas ke- serföldnek.
„	„	2	„ aljosvilsavas mész.
„	„	1	„ szénsavas m.

Egyetlen egy kő bir, mint feljebb említők, két külön alkatrészű boríték-réteggel, melyeknek külsőbbje majdnem azonos a magnak vegyi alkatával, annyira, hogy a belső boríték-rétegnak alkatrészeiből belé vegyítve kevés talál-
tatik.

Fehérnye nemű anyag 17 kőben mutatkozott.

Két olyan kőben, melynek fő alkatrésze sóskasavas mész, csekély mennyiségű kovasav találtatott, finom fehér homok alakjában.

Felette fontosnak tartjuk, hogy azon 20 kőnél, mely nem egynemű összetételű, 12 esetben alkottatott a mag sóskasavas mészből, holott a boríték ezen anyag által sohasem képezetett. Ellenben 19 esetben képezetetik a boríték: vilsavas kőnleg keserföld, aljos vilsavas mész, vagy a kettőnek keveréke által, holott ezek a kőnek magvát egyszer sem alkották. A borítékot egyetlen egyszer képezte szénsavas mész. Általában 15 esetben találtatott szénsavas mész, de a magvakban soha.

Ezen kövekben a húgysav a leggyakrabban előforduló alkatrész, de korántsem a leggyakoribb fő alkatrész, mert ámbár 72 kőben találtatott nagyobb vagy kisebb mennyiségben, mégis csak 23 kőben fordul elő mint főalkatrész. — Mint leggyakrabban előforduló főalkatrész a sóskasavas mész tűnik fel, mert ez képezi 20 darab egynemű összetételű kőben épen úgy, mint 12 különemű összetételű kőnek magvában a főtömeget.

Tanulmányképen ezen vegykémleti tényekből úgyhiszem a következőket lehet kivonni:

1-ör. A húgykőnek magva — azaz legbensőbb része — adja mint tudjuk a kőnek lételehez és gyarapodásához épen úgy az első mozzanatot, mint ezt sókat, különösen szénsavas vagy kénsavas meszet tartalmazó ásványforrásoknál az úgynevezett borsókőben (Erbstein) látjuk; így Carlsbadban, hol a kőnek belsejében tartalmazott, gyakran lencse vagy borsószem nagyságu idegen testre végnélkül rakodnak fel, az azt körülvevő sötétlő folyadékából további rétegzetek. — Azon körülmény tehát, hogy 20 kő közül 12-nél képezetett sóskasavas alkatrészekből a kőnek magva; meg azon fenn kimutatott tény, hogy 63 egynemű összetételű kövek között

ha még akorra és marad bennük szellemi vágy, midőn kiképezve, üzletük vagy hivataluk mindennapi gondjait vállukon kezdik hordozni, azt ott hol ismereteiket szerzik, könnyen és teljesen kielégíthetik; ekor még eggyel több okuk lett feledni: mennyire kívánatos volna szakmájukat nemzeti irányban fejteni. Mint minden tudomány, úgy ez is, mint mindenütt a szerinti nálunk is csak úgy lehet termékeny, ha nemzetiségen alapszik; e nélkül tanulhatunk sokat, tudhatunk annyit mint más; de tudományunkból hiányzani fog az az erő, az a benső képesség, mely nélkül a szerzett ismeret csak fölületes könnyvélkülizés, mert erőt, életképességet csak nemzeti irányban művelés adhat neki. Szóval a tudományunk vérünkkel kell válnia, s a nevelés évei alatt életműveztünkhez fornia; mert csak így leszünk képesítve fejlődését előmozdítani, csak így lesz sajátunk a nyelv annyira, hogy az érthetőség s könnyűség mellett a rábeszélés varázsával is bírjon.

20 darabban szinte sóskasavas vegyület képezi a főalkatrészt; — ezen körülmények oda utalnak, hogy a húgykőbajnak támadását nálunk jobbadán a vizzelnek sóskasavakban azaz széneny kötményekben bővelkedő mivoltában, tehát épen olyatén eredetű anyagban kell keresnünk, mint milyenek alkatrészei nálunk, — mint azt fentebb kiemeltük — szokványos étkezésnek folytán az életműségbe bevezetettnek. Jobbadán mondjuk, mert 83 háromféle vegyületű kő közül 33 a nagyobb részt képezi.

2-ör. Hogy kétnemű összetételű — azaz magval és borítékkal bíró köveknél, 20 kő közül 12-szer sóskasavak, 8-szor húgysavas kötmények, vilsavasok pedig egyszersen képezték a kő magvát, míg a borítékok egy szénsavas mészburok kivételével, mindannyiszor vilsavas összetételűek voltak, — arra tanít.

a) Hogy sóskasavas vagy húgysavas alkatrészeknek bősége a vizzelben főleg hajlandósít húgyköveknek támadására; mert ezek képezik a kő gyarapodására impulst adó magvaknak egyedüli alkatrészeit.

b) Hogy vilsavas kötményeknek bővelkedése a húgyban a már meglévő kőnek nagyobbodását, felrakódás útján eszközli ugyan, azonban magnak létrehozására nem képes, noha vilsavas kötmények részint mint főalkatrész (mint ilyenek 26-szor), részint mint boríték (19-szer), összesen 45-szor, tehát 83 húgykőre elég gyakran — fele részben vannak képviselve.

Nem tudjuk, nem teszünk é ugrást az eszmék egybefüggésében, ha e pontok mellett azon problémát pendítjük meg a gyakorlat számára: vajjon sóskasavas és húgysavas kötményekre, mint a kőképezésnek önmagukban elégséges basisaira való hatás — ha ez általában vegyileg lehetséges az élő állati oeconomia körében — vajjon ilyenén gyógyhatás nem volna é leg ész- és célszerűbb a húgykő képződésnek, kiújulásnak, vagy legalább nagyobbodásnak meggátlására. — Ismételjük itt még egyszer, hogy tapasztalatunk folytán sóskasavas és húgysavas kövek eseteiben, hólyagtakár általában épen nem szerepelt a kőképeződést eszközölő bajképen.

Nálunk vilsavas kötményű és főalkatrészű köveket kísér mindannyiszor nagyfoku hólyagtakár, mely a betegnek hoszasabb nyugalma és kellő szerelése mellett is, csak kevésbé szokott tágitni; ily betegnek húgya mindannyiszor égvényes (alkalinus) reakciót mutat, míg a sóskasavas és húgysavas köbetegeké savanyu reakciója.

Mi, a distomum haematobiumnak kérdését, mint mely felől észleleteink nincsenek, nyitva tartjuk; — lehet, hogy úgy mint alsó Egyiptom lakosainál, nálunk is ad az okot

Ezt kifejtteni, megteremteni földadata az ön vállolatának, s köztöztetni a hazai tudományosság sebeit melyeket elődeink gondatlansága ütött rajta.

Az orvosnál a kipótlandó hiány még kevesebb mint a gyógyszerésznél; az gyakorlatában a betegágy mellett s a társaskörökben tudománya közérdekű részeiből mindig talál anyagot melyről szólni vagy írnia kell; ő közlékeny mert tudományából a szenvedőt s olykor a tudomány iránt érdeklődőt kielégítheti. Mi gyógyszerészek pedig az anyagok csodás neveivel, görvegeinkkel, csiszéinkkel szakmánkat illetőleg csak saját ügyfeleinkre vagyunk szorítva, mi a nyelv használatában kifejezésekben, irodalmi célra még úgy sem vagyunk képesítve, mint az orvosok; az idegen nevelés és következtései rajtunk hatalmasabban mutatkoznak. Pedig ez osztály elég tekintélyes arra, hogy nemzeti irányban kifejtése a hazai tudományosság és műveltség érdekében kívánatos legyen; mert a gyakorlat mu-

húgyhólyag takarra, és köképződésre; de, hogy húgykőbaj támadhat és nálunk jobbadán támad hólyagtakar, tehát distomum haematobium megelőzése nélkül, ugyhisszük a fennebbiek után kétségbe vonni nem lehet.

SAUER TANÁR ORVOSI KÓRODÁJA.

A láz.

Közli Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd.

Folytatás.

Hidegségi szak. E közben támad lassankint előbb az alanyi, aztán a tárgyi hidegség. Növekszik az általános lankadság; a külbőr méginkább elhalványodik, kiszárad, összezugorodik, libabőr gyanánt (cutis anserina); a bőri visszerek összelohadnak, megvékonyodnak (hidegség); az ajkak meg körmök elkékülnek, az állkapocs és végtagok remegnek (borzadás, horror); sőt néha, mi a cselekvő lázban ritkán történik, a törzs megmered, a fogak vacognak, a végtagok megrázkódnak (rázó hideg, albor). Ezeket kíséri tompa fejfájás, elme- és külérzések működésének lehangoltsága; a száj kiszárad, gyakori szomjuság mutatkozik; a légzés gyors, szorongó; a szív erősen lüktet ugyan, de az érverés mégis gyöngye, összehúzó-dott. Tart $\frac{1}{4}$ órától 2—6 óráig.

Forrósági szak. Fokonkint fejlődik eleinte alanyi-lag aztán tárgyilag is, míg az állati melegség végre égető hősséggé magasodik. Ez alatt csökken az általános hágyadtság, s tágit a mellszorongás; a külbőr egész terjedelmében főleg az arc duzzad, hevül, pirosodik; a test ekori melege fölülmulja a rendes hévfokot, $\frac{1}{2}$ —3 hévfokkal, s így 28° R. fokig szokott emelkedni. A fejfájás most élénk, elme és külérzések működésükben fölesigázottak, fényiszony (photophobia), túlhallás (oxyecia); a száj méginkább kiszárad, a nyelv száraz és vörös, a tikkasztó szomj nőttön-nő; a légzés gyors, de nem annyira szorongó; a szív alábbhagy erős lüktetésével; de most meg az üterek verése válik nagygyá, szabadá, erőssé. Ezen szakban éri el a láz tetőfokát. Tart 3—14 napig.

Válsági szak. (Stadium criticum.) A láz tetőfoki legheveseb sulyosbodása után a válság (crisis) áll be, mely alatt a lázas betegségnek terménye, (productum) azon ürítvények (excreta) küszöböltetnek ki a szervezetből, melyek a betegség alatti anyagcserezés miatt a testben visszatartva valának. E szerint koránsem a betegség oka, hanem annak terménye, s a visszatartott anyagok ürítettnek ki a válság alatt. A betegség terményének s a visszatartott anyagok eme kiválását helyesen válságnak (crisis qua actio), — a kiváltott anyagokat pedig váladékoknak (crisis qua productum) nevezzük. A láz megszokványosb váladékai: az egész testet elborító langy izzadság, és a rövid idő alatt üllepedéket képző kiürített húgnak nagy mennyisége. A láz e szakában minden a forrósági szakban fölhozott kórjelek alábbhagynak, a közérzés meg az egyes életszervek működése annál szaporábban térnek vissza, minél kielégítőbb volt a váladékok mennyisége.

Végződési szak. Ha a betegség terménye s a vissza-

tatja, hogy ismeretei sokfélesége által a társasági körök mivélődésére érezhető betolyást gyakorol, s a tudomány sokat, igen sokat közön a gyógyszerész tevékenységének.

Ki nem tudja, hogy az orvostan jelen nagyszerű fejlődésében a gyógyszerész tudományok által támogatatik, hogy napjainkban az életművek összetétele, azoknak képződési módja, az élet folyamata által történő változás, a kórananyagok kiválásai s a test szöveteinek megromlása ismeretesebbek mint eddig voltak, azt a vegybontásnak lehet köszönni, miben a gyógyszerészek jelentékeny részt vettek.

És kiváló szolgálatot tettek a gyógyászatnak azzal, hogy szaporították a hasznos gyógyszerek számát, ki kutatták alkotásukat, s kiválasztva azt, mi bennök hathatós, a gyógyszereknek biztosabb s okszerűbb alkalmazását tették lehetségessé.

Midőn a ragály pusztit, rokon a rokont kerüli, a gyógy-

tartóztatott anyagok egészen kiürítettnek, azaz, ha a váladékok elegendők voltak, a láz végkép megszűnik, s az egészsé-visszatér; ha a kórterménynek meg a visszatartott anyagoknak valamely része a szervezetben marad, a fölgyógyulás nem lesz tökélyes, s a heveny baj idültté fajul át; ha pedig a válsági szakban semmi váladék sem ürített ki, a cselekvő láz sorvasztóba sulyed, melyről alább szólandunk.

b) A szenvedő láz, magasb fokán poszláz.

Előzményi szak. Kórjelei ugyanazok, melyeket a cselekvő láz előzményi szakában fölhozánk.

Hidegségi szak. Épen úgy támad, mint a cselekvő lázban. Azonban itt többnyire már első kitörés alkalmával rázó hideg mutatkozik, s ez egyhuzamban tovább — 3—4 óráig tart, aztán hősséggé megy át; következő nap ismét rázó hideggel kezdődik s ez 3—4 napig váltakozik mulékony forrósággal, míg végre a forróság (a következő szakban:) állandóvá lesz. Többiben megegyez a cselekvő láz e szakával.

Forrósági szak. A hidegnek meleggél mintegy 3 napig tartó váltakozása után az állandó forróság tárgyilag, tehát a tapintóra nézve égetővé lesz, mely érzést maró melegnek (calor mordax) nevezték a régiek, nem minden ok nélkül; mert valamint a maró állat első rohanásában ejt sebet a megtámadotton, dühe azután lecsillapodván: úgy az ilyféle betegnek külbőre is első mozzanatban mintegy megegeti a tapintó ujjakat, aztán csakhamar érezhetőleg hül ki a tapintott rész ujjaink alatt. Az általános leverettség és mellszorongás növekedik, azaz nagyobb mint a hidegségi szakban. A külbőr zsongtalan, összelohadt, itt ott vörösded, eleinte száraz, később nyulós izzadsággal borítva szennyesen kékelő. Tompa fejfájás, kedélyi közönyösség (indifferentia animi), szédülés, kábultság, félrebeszélés, ájulás mutatkoznak a betegben; a külérzések működése zavartak (látzavar, nagyothallás); ábrázata összelohadt, szemei beesvék, kékes kör látszik a szemhéjakon, a láta kitágult (facies hippocratica); a száj kiszáradt, az ajkak és nyelv szinte szárazak, vörösek, barna kéreggel bevonvák, csepepek, repedeztetek; az orr kiszáradt, takhártyája kérges, a beteg szava orrhangot árul el. A légzés nehéz. A szívverés meg érlüktetés egyaránt gyöngye, igen gyors, és egyenetlen, az érverés továbbá kicsiny és lágy. A fölhas feszes, az alhas puffadt. E szak 6—14 napig tart.

Válsági szak. Szendő lázban a kórtermény s a visszatartott anyagok csak lassan és nehezen ürítettnek ki, többnyire szinte a külbőrön s a húgyszerveken át, e kiürítés oly észrevétlenül megy végbe, hogy a válságot csaknem könnyebb megismerni a kórjelek enyhüléséből mint a váladékokból; mindazonáltal e lassu válság egyedüli út a fölüdülésre. — Ha e lassu válság be nem következik, akkor a forrósági szakban említett kórjelek emelkedése mellett egész szervezet zsongereje kimerül, a kékes petyhüdt végtagokat márványhidegség futja el, egyes életszervek működése megbomlik, langy izzadás helyett bő hideg veríték ömlik el egész testen, a vizellet savós, vagy barnás, vérföstenytartalmú, egymást követik a gyakori, híg, búzós székelések. Ezen életveszélyező kórjelekhez társulnak az idegesek is: végtagok zsibbadása, inszökdelés, pelyhkapkodás, susogó félrebeszélés stb.

szerezés, rendeltetése helyén marad, s mérgezési esetekben a bíróság igénybe veszi véleményét.

Igy jelenik ő meg egyik helyen mint a társaskör lelke, majd a tudománynak szolgál buvárlataival, végre a bírót segíti hogy sujtoló kezét csak a bűnösre bocsássa. Valóban ez az erő, ez a hivatás jelentékeny annyira, miszerint megérdemli, hogy mint műveltségünk egyik tényezője tekintessék, s kívánatos hogy nemzeti színvetet nyerjen

Haladjon ön csak bátran ernyedetlen kitüzött célja felé; nem hiszem hogy legyen e hazába gyógyszerész, ki részvétellel ne kísérné pályáján, ki tehetségéhez képest anyagi vagy szellemi pártolással ne járulna vállolatához. Tudja mindenki mennyivel tartozik az irodalomnak, érzi mindenki mennyire szükséges egy közlöny, mely közös érdekeink szószólója legyen; melyben a tudomány napontai haladását kísélni lehessen. — Részemről biztosíthatom, miképen annyira lelkesülve vagyok

Végződési szak. Ha tetemes könnyebülés mellett a csöndes válság véghez ment, a láz fölűléssel, gyógyulással végződik. Ellenkező esetben állgöres, nyelgát (dysphagia), görcsmosoly (risus sardonius); aztán szenvedőleges vérzések: orrvérzés, vérpettyek (petechiae), vérömlések (vibices), vérömlenyek (echymoses), bélvérzés stb. állnak be, s a többnyire önszéméletlen beteg hűdés-sel (paralysis) végzi életpályáját. Hűdészek közül leggyakoribb a szemhéjak - hughólyag - meg a végbélnek hűdése.

c) A genyláz, magasb fokán sorvasztó láz.

Előzményi szak, mint a cselekvő lázban:

Hidegségi szak. A borsódzás naprólnapra mindinkább nyilvánul. Eleinte másodnaponként jelenkezik, többnyire jóllakás után, mulékony hőséggel váltakozván, harmadnapos hideglelést színel; később a borsódzás valódi hideggé, sőt rázóhideggé (frigus concutiens, horror) emelkedik, s eltart 2—4 óráig egyfolytában; ekor már naponként egy izben jelent magát, nemsokára napjában kétszer kezdi rázóhideggel sulyosbodását, délelőtti és esti órákban. A beteg kedélye igen izgatott. Többire nézve megegyez a cselekvő láznak ugyan e nevű szakával.

Forrósi szak. Minden rázóhideg-roham után maró meleg támad, s minél több izben ismétlődik ez, annál nagyobb az általános bágyadság. A külbőr részletes pirt mutat minden életduzadság nélkül; a beteg gyakori sulyos fejfájásokról panaszkodik, képzelőtehetsége élénk, de az elme (gondoló tehetőség) ingadoz működéseiben (szédelés, mámor, félrebeszéd); a külérzékek működése élénk, a pobőrön szabatos határu piros foltokat láthatni; a hőség nem terjed ki egész testre, hanem annál forróbbak a tenyerek és lábtalpak. Ide járul nehéz légzés; a has fájdalmas, feszült; az érverés apró, igen gyors, gyöngé. Tart 1—6—12 hétig.

Válsági szak. Ha az ok, mely a genylázat, sőt sorvasztó lázat szülé, eltávolíthatott, a forrósi szakban fölhozott sulyos kórjelek enyhülnek, s kilátás nyilik gyógyulásra. Ellenben ha az aszlázat előidéző ok folyton rágódik az életszervezeten: említett kórjelekhöz szapora savós hasmenések, meg 3—6 óráig tartó nyulós izzadások társulnak nagy mennyiségben; az izzadás nemcsak enyhülést nem hoz, sőt mint a szapora székelés a beteget mind tovább bágyasztja. Ha a forrósi kevéssé enged: álom nyomja ugyan el a beteget, ámde ezen álom nem üdíti, hanem tulbó izzadásaival kimeríti a szenvedőt. Ha e rohamok sokáig ismétlődnek, általános elsoványodás következik, a beteg kiaszik, elsorvad. A vizelettel genytelekesek s olaj csöppecskéik ürittetnek ki.

Végződési szak. Ha a láz oka idejekorán távolíthatott el, például a vérben cirkáló geny kiküszöböltetik, a gyógyulás lehetséges; különben a szakadatlanul pusztító kimerülés okvetlen halált von maga után.

Az eddig elősorolt kórjelek a három láznak sarkalatos bélyegeit tartalmazták. A cselekvő láz jól táplált s eddigelé egészséges egyénekben vagy helybeli terjedelmes lob- vagy a vér rostanybősége (hyperinosis) következtében fejlődik ki; s ha e láz loblássá emelkedik, dühös oroslányhoz hasonlít, mely hatalmas erővel rohanja meg s teríti le a megtámadottat. —

vállolata iránt, hogy csekély tehetséggel előmozdítani kötelességemnek fogom tartani, s már a legközelebbi alkalommal választott munkakörömhöz képest, megkezdem az újabb gyógyszerek ismertetését, melyek birodalmi gyógyszerárunkban még megemlítve nincsenek, de az orvosi gyakorlat által már használati forgalomba hozattak.

Török József
gyógyszerész.

Figyelmeztetés.

A tisztelt orvos-gyógyszerészi közönség e lapokban gyakran fog találkozni alulírtak dolgozataival, ki az orvos és gyógyszerészeket leginkább érdeklő vegytan szerves-anyagi részét tiszta magyarsággal átdolgozván, jövő augusztusi vásárra

A szenvedő láz vérszegény, elgyöngült, és betvegyes egyénekben fejlődik ki, minő a hagymáz (typhus), süly (scorbutus) stb; s ha poslássá mélyed, hasonlít a mérges kigyóhoz, mely nem testi ereje- hanem gyilkos mérgevel öldös.

Genyláz mindannyiszor mutatkozik a szervezetben, valahányszor nagyobb mennyiségű geny (pus) vétetik föl a keringő vérbe; méginkább, ha a geny evvé (sanies, ichor) fajulván, a vért magát szétbontja (evvér pyaemia), vagy ha valamely az élet fentartására elkerülhetetlenül szükséges szerv elsatnyul, elsorvad: ily esetekben aszláz, sorvasztó láz lép föl. Hasonlíthatni a sorvasztó lázat a hiénához, mely martalékára naponta éhesen tér vissza mindaddig, míg azt egészen föl nem emészti. (Folyt. köv.)

A garatmögötti tályogról gyermekeknél.

(Abscessus retropharyngealis.)

Dr. BÓKAI JÁNOS

a pesti gyermekkórház igazgató főorvosától.

A gyermekgyógyászok általában abban megegyeznek, hogy gyermekbajokban a főszemügy és fősúly mindig a tárgyilagossá kórjelekre helyezendő. Ezen szabályról minden orvosnak kellene megemlékeznie, ha beteg gyermekkel foglalkozik; akkor külérzékei segítségével tett szigorú vizsgálat által, olyan betegségek jelenlétéről is nyerendene tudomást, melyek különben fölületes vizsgálatnál figyelmét bizonyosan kikerülték — és régi szokás szerint (!) a fogzás ürügye alatt valami fogzási bajnak tartattak volna. Ilyen szigorú, sőt pedans vizsgálati mód azonban főleg az első gyermekkorban szükséges; mivel itt leggyakrabban azon segédeszközök is hiányoznak, melyek nagyobb gyermekeknél és felnőtteknél legalább figyelmünket a szenvedő testrészeire irányozzák és további vizsgálatunkat könnyebbitik.

Egyike azon bajoknak, melyek a gyakorló orvos figyelmét oly gyakran kikerülik s melyek kórhatározata felnőtteknél semmi nehézséggel sem jár, a garatmögötti tályog; ez a gyermekkor legveszélyesebb bántalmak közé tartozik, többnyire rögtöni segélyt igényelvén, ha nem akarjuk hogy a beteg gyermek fölületes vizsgálatunknak áldozata legyen. — Én tehát itten ezen kóros állapot megismerése és orvoslásához néhány adalékkal járulni akarok, alapul vevén a pesti gyermekkórházban gyűjtött tapasztalataimat. Erre annyival inkább kötelezve érzem magamat, mivel a gyermekgyógyászati irodalom ezen tárgyról csak igen kevés önálló tapasztalatokat mutathat föl, úgy, hogy magok Barthez és Rilliet orvosok kitűnő gyermekgyógyászati kézikönyvükben, a felhasznált roppant tárgyhalmaz dacára, ezen kór leírását saját észlelés hiányában, mások észlelése nyomán közlik, mondván: mi magunk ezen betegséget még sohasem tapasztaltuk, miért is leírását az eddig közlött különemű munkálatokból merítjük, sat. Bouchut gyermekgyógyászati kézikönyvében csak egy észlelt esetről tesz említést; West a gyermekbántalmak kór- és gyógytanának 3-ik kiadásában két észlelt esetet közöl; Hennig, Bednár tankönyveikben ezen cikkeknek csak néhány sort szentelnek; Romberg a Henoch által gyűjtött kórodai észlelések és tapasztalatokban három esetet

SZERVÉNYI VEGYTAN

cím alatt fogja közre bocsátani. Ha a vegytan mezején jőnevű német eredeti szerző Strecker Adolf kristianiai vegytanár, már magában nem tette volna e művet becsessé, elég érdeket vonhat rája azon sajátsága, hogy a vegyanyagok benne németlatin neveiken kívül, tisztán magyarul is megnevezvék, s hozzá kettős műszótár van csatolva; miszerint az e lapokon adandó vegységi közlemények műszavai az említett munkából idéztetnek. Igy e művet birni, nemzeties értékén kívül annyiból is nyereséges szaktársainknak, mennyiben ámbár a német eredetnél bővebb, árára mégis csak annyi, u. m. 3 fr. 12 kr. pp.

Az előfizetéseket f. Junius hó végeig kérem Pestre bérmentesen beküldetni Müller Emil könyvnyomdájába Dorottyautca 12. sz.

Oroszhegyi Jósa.

említ. Régibb gyermekgyógyászati könyvekben alig találhatni valami lényegest ezen tárgyról; ellenben találunk itt a gyermekgyógyászati naplóknak egyes eseteket följegyezve; így szintén a külön kór- és sebészettan újabb kézikönyvei is részletesebb értekezéseket hoznak; de ezek kevés tekintettel vannak a gyermekkori életművezetere, és nagyobbbrészt nem saját tapasztalatokon alapulnak.

En ezen kétes állapot leírását a gyermekkorházban az utolsó 3 év lefolyta alatt észlelt 8 esetből merítem, melyeket a munkálat végén röviden közlendek; azonkívül két magányos orvoslásban levő beteg gyermek kórtörténetét is tekintetbe veendem.

Ezen esetek eredetükre nézve három nemre oszthatók, és pedig: olyanokra melyek önszenvileg a garat és az ezt környező sejtszövet gyuladásából fejlődtek, e gyuladás majd hurutos természetű levén, majd egy esetben heveny kúteg befolyása alatt mint átrakodott folyam tűnő föl. Másodszor olyanokra melyek másodlagosan görvélyes nyakmirigyek genyedéséből eredtek; és harmadszor olyanokra melyek nyakcsigolya-bántalomból szintén másodlagosan támadtak. — Ezen felosztása a garatmögötti tályogoknak már előlegesen is jelölgeti, hogy a kórjelek, nevezetesen a baj kezdetén, különbözők valának.

Önszenvileg (idiopathice) fejlődő garatmögötti tályogoknál következő kórjeleket volt alkalmam észlelni: kezdetben csecsemőknél nehezített szopást tapasztaltam, csecsbimbót nagy vággyal ragadták meg, de rövid szívás után azt hamar ismét kiereszték és kinem elégtettes jeléül sírtak. Nagyobb gyermekeknél ezen nyelési nehézség szintén, de főképp tömöttebb étkek vagy izgató italok nyelésénél mutatkozott és általában annyival tisztábban vala észlelhető, mivel lázas állapot miatt a szomj is nagyobb volt. A fájdalmas nyelés a gyermekeket sírásra és köhögésre ingerlé, minnek következtében a bevett étkek gyakran orrán száján keresztül ismét kivettettek. A légzés kezdetben rendelleneséget nem mutatott, s ezen körülmény már most is különböztetési kórisme tekintetében, nyomatékka birt. Legközelebb feltűnő tárgyilagossá kórjel bizonyos nyak-meredettségre a fej mozgataisainál volt, a nélkül hogy külsőleg kóros tünetenyek észleltettek volna. A garatür megsemlélése vörösséget és duzzadtságot mutatott. Midőn a lob mind bellegesen (intensive) mind küllegesen (extensive) tovább fejlődött, és a lobos izzadmány nagyobb fokú duzzadtságot a garatot bevonó nyákhártyában és szűkebbülést a garatürben okozott: akora hangot is orrhanggáátváltoztatva találtam; a beszéd vagy sírás nemugyan rekedt, hanem egészen azon sajátos hanghoz hasonló vala, melyet adunk ha beszédközben amondoláknak megfelelő külsőnyaktájt kétoldalt újjainkkal összeszorítjuk. Ezen hang, egyszer hallva, mély benyomást hagy fülünkben és figyelmünket még ott is, hol minden kórelőzményi adat hiányzik, a bántalom tulajdonképi fészkére irányozza; de egyszersmind nevezetes segédeszköz a kórisme megállapításához, minthogy ezen bántalom igen gyakran csalódásokra, főleg hártás göglobbali föleserélésre ad alkalmat. A betegség előhaladó szakában a nyakmerevedettségre még feltűnőbbnek s ennek izmai feszültebbeknek találtattak; a gyermekek csaknem mozdulatlan állapotban tarták hátrafelé hajtott fejeiket és ennek mindennemű erőszakos mozgatais ellen szabadkoztak; melyre, ha mégis megkísértetett, mindannyiszor nehezbült légzés állott be. A baj magosabban fejlődén, észlelni lehetett a nyak szigorú megtekintésénél, hogy terjedelme, főképp az állkapocs-szögleteknek megfelelő tájon rendellenesen megvastagodva vala; ily megvastagodás gyakran még a tályog képződés előtt tapasztaltatik, és gyermekeknél különben is gyakran előforduló görvélyes mirigydagyanatokkali föleserélésre okot szolgáltat; mert épen ezek gyakorisága okozza, hogy figyelmünket a garatmögötti tályog sokszor elkerüli. A lázas állapot ezen önszenvileg fejlődő tályogoknál majd kisebb majd nagyobb fokban tartott; a baj folytonos növekedésével, a gyermek nyugtalansága is nőtt. Ha már tályogképződés állott be, akora az előszámlált kórjelek még sokkal nagyobb fokban észleltettek, s ezek súlyosbulásával növekedett a gyermekekre nézve a veszély is. Csecsemők alig valának képesek egyes szopásra, ámbátor mohón a csec után kapkodtak; ezeknél és nagyobb gyermekeknél a nyelés

hányingert okozott, az arcvonalak fájdalmasan eltorzítottak, az arckifejezés szorongó lön, a légzési nehézség főleg fekvő helyzetben mindinkább súlyosbult, a lehelés hangos hortyogó lett, de nem fűtülő vagy sziszegő mint göglobnál; nagyobb gyermekeknél a beszéd érthetetlen, a hang tompa, orrban szorítogó vala. Köhögést nemcsak akora tapasztaltam ha a légzési műszerekben fejlődő bántalmak hozzá csatlakoztak, hanem előidézett nyelési kísérleteknél és a garatür vizsgálatánál is; továbbá a száj- és garatürben jelenlevő nagy mennyiségű nyálkagyülem következtében, mely által a légzés is mindinkább akadályoztatott s zörgővé, sőt horkolóva lett; de az ily előidézett köhögés nem birt azon sajátos jellemmel, mely göglobi köhögésnél tapasztaltatik. A kór ily emelkedésénél fokoztatván a nyákelválasztás és akadályoztatván a nyelés, a nyálkagyülem annyira növekedett, hogy ezáltal a garatür szigorú vizsgálata, mely a kórisme megállapításához mulhatatlan szükséges, még inkább nehezítettetett. A száj és garatür figyelmes megtekintésénél a szívós nyálkagyülemen kívül szűkülve találtam a garatszor és erősen megvörösödvő a garat és a szomszéd részek nyákhártyáját; lenyomatván a nyelv — mi ilyen körülmények közt kisebb és nagyobb gyermekeknél mindig nehezen éz a beálló hányinger miatt többnyire csak tökéletlenül történhetett — a garat hátsó falán egy a garatürbe terjedő domboruság vala látható; ennek bővebb vizsgálatát azonban mindig újjal kellett eszközölnöm, általa egy puha, rugalmas, újjali benyomásnak engedő, és hullámzást mennyiben ez egy újjal kipuhatható, — de gyakran csak homályosan érezhető, daganat jelenlétéről meggyőződtem. Ezen vizsgálati mód kivételét, a beálló fuldoklási rohamok miatt, mindig igen gyorsan véghez vinni kénytelenítettem. Azon arányban, melyben a tályog nagyobbodott, a garatür is kisebbült, a szájjadvitorla előre tolatott, egyszersmind az állkapocs szöglete táján, a nyak egy, vagy néha mindkét oldalán is, erősebben kitóduló, laposan domboruló, puha, kevésbé érzékeny, a mélységben homályosan hullámzó daganatot észleltem. Ha ezen daganatra kívülről nyomás alkalmaztatott, akora a légzési nehézség súlyosbult, sőt fuldoklási rohamok állottak be, melyek a nyomás alábbhagyásával ismét szűntek. Ezen állapotban, hol a tályog legnagyobb fokát elérte és terjedelme s kitódulása által mind a légzésnek mind a vérkeringésnek, nevezetesen ennek agytóli visszafolyásának akadályul lett, találtam szederjes vörösséget a duzzadt arcban, kitóduló szemgolyókat, időnkinti nyelvkiöltést, fuldoklási rohamokat a fej hátragörbülésével, és álomkórságot, melyhez egy csecsemőnél a tályog felnyitása előtti 24 órában gyakran ismétlődő ránggöresök (convulsiones) csatlakoztak. Két gyermeknél, kiknél a külső nyakdaganat tetemesb vala, féloldali archüdest tapasztaltam.

Sokkal homályosabb a kórkép olyan esetekben, hol a jellemző kórjelek más természetű száj- és garatür-bántalmak kóros tünetenyei által fedeztetnek, mi a különleges kórisme nézve kiválólag nehezítő körülmény volt. Erről meggyőződtem egy esetben, hol az izzagban (Eczema) szenvedő gümőkóros gyermeket orvoslásközben vörheny (Scarlatina) lepte meg, melynek eltűntével a száj- és garatürben izzadmányos bántalom fejlődött. Itt ezen részek nyákhártyája eleintén szintén vörösséget, duzzadtságot, nehezített nyeléssel és bővebb nyákelválasztással mutatkozott, aztán egy fehéres izzadmányos réteg képződött, mely igen hamar szennyes külemű lön, undorító büzt terjesztvén. A külső nyaktájdag itt szintén kevesebb jelentőséggel birt mennyiben amaz ezen szájbántalmat is illető kórjel, kórismei támaszpontul nem szolgálhatott. Csak az aránylag nagyobb mondoladag, a garatszor rendkívüli szűkülése, és a garat újjainkka kipuholásának eredménye, ébreszté föl a garatmögötti tályog iránti gyanút, melynek jelenléte azonban a többi kórjelek vesélyes mivolta miatt, mind kórjólasi mind gyógytani tekintetben alárendelt jelentőséggel birt.

Itt előszámlált kórjelek főleg az önszenvileg föllépő garatmögötti tályogokat illetvén, most még a másodlagosan fejlődő tályogoknál észlelt kórjeleket hozzá csatolandom.

(Folyt. köv.)

TÁRSULATOK.

Budapesti orvos-egylet.

Junius 6-ki gyűlés. Elnök Dr. Wagner. Jegyző Dr. Kovács E.

Balassa tanár az Orv. Hetilap első számában megkezdett értekezését a „a húgykövekről hazánkban” olvasta fel. A 12 évi dús tapasztalatból elvont tanulságos eredmények, a kövek vegybontásán az egyes betegek szorgos vizsgálatán, s azoknak állapota és lakhelye összevetésén alapuló következtetések a kór elterjedésére hazánkban, és annak okaira nézve a legnagyobb érdeklődéssel fogadtattak.

Mint hogy a cikket egész terjedelmében adhatjuk jelentésünkben azon észrevételekre szorítkozunk, melyeket némely tagok a tárgy egyes pontjaira tettek.

Dr. Hirschler nagyon óhajtandónak vélné azon egyén élelmezési és körviszonyait részletesen feljegyezni, kinél a szénsavas húgykő találtatott, vegyész vizsgálatok szerint ez a legkritikább esetek közé tartozván. Neki csak egy esetben volt alkalma azt fölfedezni a vizeletben, mely azonkívül sok nyákot is tartalmazott, s ez egyénél sok ideig és nagy mennyiségben ürített ki. Érdekes volna kipuhatólni a földtani viszonyokat is, hol a beteg tartózkodott, és azon víznek minőségét melyet rendszeren ivott.

Az elnök: a sóskasav előidézthetik oly tápszerek által is, melyek azt tartalmazzák; úgymint a hűgysav bőétkezés, hevítő italok, életrend-zavarok által nagyobb mennyiségben termeltetik.

Az előadó megjegyzi: hogy a sóskasavas képletek oly feltűnő gyakoriságát a többiek felett, nehezen lehet átmenő okból következtetni, hanem hazánkban állandónak, helyhez kötöttnak kell tartanunk. Az ok itt vérvegyületen alapszik, s a jegecedési folyam ennek eredménye, minikutána az összetett vegyszerkezetű réteges köveknél is harminc esetben a kőszéke sóskasavas vegyületből állott.

Dr. Bókay felemlíti az általa gyermekeknél lelt húgycső- és vese köveket azon számos húgykövek között, melyek a gyermekkorház gyűjteményében léteznek, ezeknek vegybontása szinte felvilágosításul fog szolgálni, s eredményét közzétenni kötelességének ismeri.

Dr. Kovács az értekezés kóroktani részére vonatkozólag feltűnteti miszerint az előadó ily számos tapasztalatainak és pontos vizsgálatainak, melyek a húgykő-kór elemzése- és történetére nézve hazánkban döntő erővel bírnak, eredménye az eddigi általános tapasztalatok és felállított elvektől eltérően, különös figyelmet és megfontolást érdemel. Ugyanis e húgyhólyagkövek támadását eddig a következőkből származtatták.

a) Ha idegen testek behatolnak a húgyhólyagba, ezek a lerakódó savak által héjjal vonatnak be.

b) Ha vérrostany-alvanyok, izzadmánycsomók (Exsudatpropfe), Dr. Reyer szerint Egyiptomban a distoma haematobium támadnak a hólyagban.

c) Ha a vizelet-sók- vagy húgyrekedés s ebből eredett pangás, vagy a húgy hőmérsékletének lehangolása által csapadékot képeznek.

d) Ha vese- vagy húgyvezéd kövek a hólyagba lejutnak.

e) A vér sajátságos betvegyes elváltozásából, mely a vizelet s savak mennyiségi arányát és vegyminőségi viszonyát megváltoztatja.

(Folyt. köv.)

Izzag-gyógyítás.

A kolozsvári sebészi kórodán, egy 3 hóig makacsul garázdálkodott, 3 hó óta mindig terjedt izzag (eczema) ellen intéztetett sikeres gyógykísérlet. A küteges hely — az alkarnak alsó harmada — minden másodnap pokolkővel érintetett, a közben levő napokon pedig gyógymáz réteggel borított; ezen kezelés alatt mely mindössze csak 12 napot igényelt, a bőr természetes állapota visszatért, a mély beszűrődés hamar eltűnt, a bőséges kiizzadással, és nagy viszketésgel együtt. Pokolkővel érintés

után rövid ideig tartó sajtás, vértorlás következett, melyek hideg borogatások alatt mindannyiszor lecsillapodtak, a fölkar beltáján pedig mély nyirkedények és visszerek körül eleinte fájdalomtalan, későbbben fájdalmas sejtiszövetlob (lymphangioitis) fejlődött, mely egyszer nádályozást igényelt, azután osztani indult. A pokolkő által roncsolt és más napra levált külhám a gyógymáz alatt sebesen helyre pótlódott, sőt az irhában mélyebbre hatott pállás (Excoriatio) és fekélyek is hirtelen behegedtek. Megemlítendő: hogy az egyén, 23 éves, különben egészségesnek látszó udvari legény, kinél külső indok, mely állandó ingerként szolgálhatott volna, föl nem fedeztetett. A bántalom kisebb mértékben másik kezén is már mutatkozott; de ugyanazon kezelés alatt mindjárt első napokban eltűnt.

Dr. Nagel

gy. seb. tanára Kolozsvárott.

Gyógyszertani közlemények.

6. Bittera febrifuga, — új szer váltóláz ellen.

A Martinique szigetbeli orvosok nagy dicsőréttel említvén meg jelentéseikben egy ottan termő növény váltóláz elleni gyógyhatását, a francia tengerész-minister meghagyásából azal kísérletek a tengerész kórházakban tettek. Delieux M. szerint, ki a bresti kórházban intézte a kísérleteket, e növény a Rutafélékhez tartozik; neve bittera febrifuga, a Martiniquei angol bitter-ash (keserű kőris) népies elnevezés után. Hatályos alkatrészei rejlenek egy keserű gyantában és egy hasonlag keserű alkatrészében, mit bitterine-nek neveztek el, s mely ugyanazonosnak látszik a quassittal.

Rendeltetik por, forrázat vagy kivonat alakban, maga a bitterine labdacsokban. Delieux kivonatát adatta labdacsokban, 10—15 szemernyt több részre osztva a láz előtti időközben. Ő ezen szerelési módot célszerűbbnek hiszi általában minden a chinint pótló zsongító keserű szerek alkalmazásánál, holott ez maga legjobban közvetlen a láz roham előtt adatik egy nagyobb adagban. Ámbár az antillei orvosok a bitterát legbiztosab váltóláz-elleni szernek tartják, Delieux azt még is a chininumnak sőt a mirenynek (Arsenic) is e tekintetben alá rendeli, feljebbvalónak az utóbbiknál csak mennyire zsongítólag hat az emésztő szervekre. Mindamellett a chinine legjobb pótszerének elismeri, s ajánlja használatát vérhiányból és betvegyből eredő bajoknál, sápkóránál, vérzések és túlságos kiürülések által okozott kimerüléseknél, mocsáros mérgezéseknél, lázbólü üdülésnél, és az emésztő zsigerek gyöngeségénél. — (Med. Times. Bull. de Thérap tome II.)

7. Uj ásványviz-forrás Budán.

Már esztendeje hogy Budán a keserű vízforrások a sas-hegy tövében történetesen fölfedeztettek, s vizök orvosi használatba általánosan fölvetetett.

Most ujlag a budai vizivárosban, délkeletre a Bájhegytől (másként Svábhegy) 424 sz. alatti ház udvarán ásványvizre akadtak, melynek vegybontása Wagner Daniel vegytudor által megtétetett. Szivességéből közölhetjük a kémlet eredményét és módját.

A szóban forgó ásványviz 1,000000 súlyrészében következő alkatrészek az alább irt vegyületekben tartalmaztatnak:

- 60,00 súlyrész szénsavas vasélecs Eisenoxydul carbonat.
- 530,00 szénsavas mész, Kalkcarbonat.
- 55,60 szénsavas keseréleg, Magnesia carbonat.
- 72,89 széns. cselélecs, Manganonxydul carbonat.
- 4,00 agyag Thonerde.
- 41,85 kovárv, Kieselsäure.
- 376,85 keserű lúg, Chlormagnesium.
- 4430,60 kénsavas keseréleg, Magnesiumsulfat.
- 81,16 kéns. haméleg, Kali sulfat.
- 2931,05 kénsavas szikéleg, Natronsulfat.
- 1024,49 kéns. mészéleg, Kalksulfat.
- 4,00 földszurok, Bituminöse Substanz.
- 696,86 szabad szénsav.

Ha ez alkatrészek 1 font=7680 szemer vízre számítottak, úgy szemerekben egy font vízben következő mennyiségük található:

0,46 szemer	szénsavas vasélecs	} Carbonates
4,07 "	szénsavas mész	
0,42 "	széns. keseréleg	
0,56 "	széns. cselélecs	
0,03 "	agyag	
0,32 "	kovasav	} Sulfates.
2,89 "	keserhalvag	
34,04 "	kénsavas keseréleg	
0,62 "	kéns. haméleg	
22,50 "	kéns. szikéleg	
7,86 "	kéns. mészéleg	
0,03 "	földszurok	
5,35 "	szabad szénsav.	

E szemléből kitűnik hogy a budai új ásvány víz-forrás vas- és cselélecestartalma keserű víz (Eisen- und Manganoxydulháltiges Bittersalzwasser), mely már keserű vizekhez hasonlatban, a saidschützi és seidlitzi közzé sorolandó, csak hogy több szénsavas cselélecs és keserhalvagot tartalmaz mint a saidschützi; e fölött még nevezetes mennyiség széns. vasélecs, és jelentékeny mennyiségű szabad szénsavat, miáltal e víz italul kellemesebb, mint említett másik két keserű víz bármelyike.

(A tisztelt tudor által követett vegykémleti eljárást jövő számunkban fogjuk közölni.)

8. A parádi timvizek.

osztrákhoni cs.kir.törvényszéki vegyész, és bécsi vegytanár K l e t z i n - s z k y Vince által legközelebb tett vegybontása következő eredményt adott:

Alkatrészek-	1,000részben		7,680 szemerben 1 polg. font	
	a hagy- mási tó.	a fürdői tárna	a hagy- mási tó.	a fürdői tárna
Kénsavas vasélecs-vasgálic, sulfas ferri, vit- riolum martis	4,41.	2,44.	33,868.	18,739
Kénsavas timéleg, sulfas aluminae	1,12.	0,45.	8,601.	3,456.
Kénsavas mészéleg, sulfas calcis	0,23.	0,29.	2,150.	2,227.
Kénsavas keseréleg, sulfas magnesiae	0,05.	0,03.	0,384.	0,230.
Kénsavas haméleg, sulfas kali	0,31.	0,14.	2,380.	1,075.
Kova föld, silica	0,03.	0,01.	0,230.	0,076.
Összesen	6,20.	3,36.	47,613	25,503

Ezeken kívül tartalmaznak kőolajat, megmérhetlen kis adagban bór- és vilsavat, acid. boricum et phosphoricum, rezet, és mirenyt arsenicum.

Ezen vegybontási táblából világosan kitűnik, hogy a kérdéses ásványvizek timtartalmú vizek, s mindamellett, hogy a belülők készítenni szokott fürdők 80. év óta timsós fürdőknek nevezetnek, tekintve a bennük foglalt vasgálic feltűnő nagyobb mennyiségét, és ezen hathatós gyógyszernek a timsó gyógyerejéhez hasonlított, az életművezetre sokkal erősebben ható gyógyerejét; nagyobb joggal timvasfürdők nevezetét érlik, melyekben annyi a vas, hogy a fürdői tárnából készült fürdővízben a fenebbi számítás szerint egy kis kádra 1/4 font vasgálic esik, holott az orvosilag honn rendeltetni szokott ilyen fürdők ezen gyógyszernek 20-ad részét szokták tartalmazni.

Európa hasonnemű gyógyvizeivel összehasonlítva a parádi timtartalmú vasgálicos vizeket, ezek tartalmuk gazdagságára nézve csak a brit szigetek némely ásványvizeinek engednek, melyenek a sandrochi és vicaris-bridgei; e világrész többi tartományában ilyen vizek csaknem egészen hiányzanak. Erdélyhonban a zoványi timvizek timtartalmukkal jóval fölülmúlják a parádiakat, de vasgálicra nézve épen oly arányban állnak utánuk. A gyöngyösi kálváriahegy melletti forrásnak 4 év előtt végbevitt vegybontása alig mutatja 10-ed részét - 3,195 - a timsónak, és vasgálicnak egyesülve, mit a hagyási tóvíz egyedül vasgálicban bír.

Kompolton, Február 18, 1857.

Dr. E r d e y, parádi fürdőorvos.

Forgalmi kimutatás

a pestvárosi sz. Rokusról nevezett polgári kórház 2-dik sebészi osztályán ápolt betegekről, 1857-ki Május hóról.

	April végével visszamaradt		Május hóban felvételt		Gyógyult		Javult		Meghalt		Május végével visszamaradt	
	férfi	nő	f.	n.	f.	n.	f.	n.	f.	n.	f.	n.
Sebzéssel	10	1	6	2	6	4	1	—	1	—	8	2
Zúzódással	4	2	6	3	6	1	1	—	—	—	3	4
Rázódással	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Csonttöréssel	7	3	4	1	3	1	—	—	3	1	5	2
Égetéssel	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lobos-tályoggal	3	1	7	—	4	—	—	—	—	—	6	1
Torlódási-tályoggal	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1
Üszöggel	2	—	2	1	—	—	—	—	1	1	3	—
Fekélylyel	6	1	5	—	4	1	2	—	—	—	5	—
Csontszúval	3	—	4	2	1	—	—	—	1	1	5	1
Körömméreggel	—	2	1	1	—	2	—	—	—	—	1	1
Izlobbal	1	2	4	2	1	1	1	—	—	—	3	3
Izzugorral	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Húgyrekedéssel	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Húgycsurgással	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Sérvvel	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Sipolylyal	—	—	2	4	—	—	1	1	—	—	1	—
Alképlettel	1	4	2	2	—	—	1	2	1	1	1	3
Görvélykórral	4	1	1	1	—	—	1	1	—	—	4	1
Bujasenyvvel	13	1	23	—	17	—	1	1	1	—	17	—
	54	18	70	20	43	8	10	5	8	4	63	21
	Ápoltatott: 162				Gyógyult: 51		Javult: 15		Meghalt: 12		Ápol.visszm.84.	

A pestvárosi polgári kórház 2-ik sebészi osztályán Dr. Kovács S. Endre osztályi főorvos által 1857-ki Május hónapban következő sebészi műtétek vitettek végbe:

Tályognyitás	35-ször.	Koponyalékezés	1-szer.
Ujpercküszítés	4 „	Combesonkítás	1 „
Elhalt esontdarabok eltávolítása	3 „	Nagyobb ürjárat műtéte	1 „
Véres varrat	3 „	Vizsér csapolása	1 „
Fitymaszor műtéte	2 „	Genyszalag alkalmazása	1 „

Összesen 52 sebészi műtét.

Átalános kimutatás

a pesti polgári sz. Rókus című kórházban 1857-ik évi Május hónapban ápolott betegekről.

	Betegek		Szülő-nők	Gyermekek		Elmekóros		összeg.
	férfiak	nők		fiúk	leányok	férfiak	nők	
1857-ik évi April végével ápolás alatt maradt	201	233	4	—	3	15	15	471
„ „ Május hónapban fölvetetett	364	211	1	3	2	3	8	592
Az ápoltak összege	565	444	5	3	5	18	23	1063
Fogyatékok	Gyógyult	285	165	5	2	4	4	469
	Javult	23	17	—	—	—	—	40
	Gyógyulatlan	—	—	—	—	—	—	—
	Meghalt	43	30	—	1	1	2	1
A fogyatékok összege	351	212	5	3	5	6	5	587
Május végével további ápolás alatt maradt	214	232	—	—	—	12	18	476
Haldokló állapotban behozatott	4	—	—	—	—	—	—	4
Az ápoltak közül meghaltak	39	30	—	1	1	2	1	74

KINEVEZTETÉSEK:

A cs. kir. sopronyi helytartósági osztály által következő községi orvosok nevezettek ki:

1. Tolna megyében: Dr. Thodorovics Lajos — Szegszárd; Hofmann Fülöp sebész — Bátaszék; Miller Adam cs. k. járás orv. — Decs; Woszinszky József s. gy. és sz. mester — Szedres; Dr. Merkle József — Fadd; Dr. Sánta Ferenc — Dunaföldvár; Dr. Novák Sándor cs. k. jár. orv. — Paks; Dr. Hubinek Ferenc — Bölcse; Tanbes János volt cs. k. tábori alorvos — Györköny; Eisler József v. cs. k. t. alorv. — nagy Szokoly; Dr. Betlehem Fülöp — Gyula Ivánca.

2. Veszprém megyében: Dr. Ferenczy Alajos Veszprém; Dr. Patay József — Palota; Wallenstein Armin seb. — Enying; Dr. Hunyady László — Balatonfő-Kajár; Dr. Hackler Vilmos — Lajos-Komárom; Pethő József seb. és szül. m. — Fok-Szabadi; Jókuty János seb. — Szilar-Balkás; Dr. Skorpa Ferenc v. cs. k. t. főorv. — Zirc; Reich Mór seb. és szül. m. — Csernye; Schlepinger Seligman seb. — Bakony-Szombathely; Dr. Korbélyi Endre — Ugod; Ungert Antal seb. — Lovász-Patona; Dr. Csapkay Samu cs. k. t. főorvos — Marcaltó; Dr. Heinisch József a pesti gyermekkórház v. segéde — Kovácsi; Kreichel Endre orv. és seb. Dr. — Nagy-Tével; Torkos Elek orv. és s. Dr. — Mihályháza; Pupos Károly cs. k. jár. orv. — Devecser; Klupák Károly seb. — Ajka; Dr. Bilitz Mór — Tüskevár; Schulteisz Miksa seb. — Nagyszőlős.

3. Vas megyében: Stóhr József orv. és seb. Dr. cs. k. jár. m. — Pinkafej; Dr. Graff Viktor — Felsőlövő; Mandl Lipót sebész — Szalonak (Slainig); Moller József seb. m. — Német Sz. Mih. (Grosz-Petersdorf); Schaffer Endre seb. Felső Ór; Korschill Ferenc seb. — Alhau; Dr. Schönhait Rubin — Németújvár; Frank Ferenc cs. k. j. orv. — Pusztasz. Mihály; Dr. Waltera Jakab. Sz. Elek (Stegersbach); Ott Ferenc seb. — Sz. Gothárd; Thalhoffer Romuald cs. k. j. orv. — Sz. Márton; Dr. Seiz János — Radafalva (Rudersdorf);

Varga Ferenc cs. k. j. orv. — Istvánfalva; Oppenheimer József cs. k. j. orv. — Vasvár; Dr. Herzfeld Samu — Rum; Dr. Simon Izsák — Győrvar; Müller Samu cs. k. j. o. — Csehi-Mindszent; Dr. Krausz János cs. k. t. főorv. Mura-szombat. — Márton Ferenc cs. k. orv. — Felső-Lendva; Dr. Duckes Fülöp — Tót-Keresztúr; Dr. Engel Armin — Körmen; Dr. Nagy József — Ivánc; Hudetz Cyrill seb. — Senyeháza.

4. Zala megyében: Dr. Arnstein Armin — Nagy Kanizsa; Smerdt Rubin seb. — Szepetnek; Balogh Ignác seb. — Szent-Balás; Rácz Antal seb. — Galambok; Dr. Takács János v. megyei főorv. — Sümeg; Winter Vilmos seb. — Mihályfa; Magyar József v. cs. k. t. alorv. — Káptalanfa; Surgóth János cs. k. j. orv. — Szent Grót; Löwentritt Lipót cs. k. j. orv. — Tapolca; Herzel József seb. — Köveskállya; Dr. Wahle Israel — Balaton-Füred; Vidák Antal j. o. — Kapos; Dr. Preisach Lipót j. orv. — Keszthely; Tersánszki József cs. k. orv. — Kis-Komárom; Dr. Pfeiffer Ferenc cs. k. t. főorv. — Zsid; Kancsal Ferenc cs. k. j. orv. — Letenye; Grünbaum Bernát seb. — Bánok sz. György; Baranyai József seb. — Tárnok; Moser Samu seb. — Dobri; ifj. König másként Király Mór cs. k. j. orv. — Alsó-Lendva; Siegel Frigyes Károly seb. — Bellatinc; Mangin Károly seb. — Debrónak; Chlubna Antal seb. — Csesztreg; id. König Mór cs. k. j. orv. — Zala-Egerszeg; Rechenitz Gottfried seb. — Nova; Pichowszky József cs. k. t. alorv. — Zala-Lövő; Feichtmann Adolf seb. m. — Zalabér; Miskolczy Pál cs. k. j. orv. — Pacsa; Huszler Bernát seb. — Kapornak; Glesinger Sigmund seb. — Gelse; Kegel Lipót seb. m. — Szent-László.

Pályázat:

Kerületi orvosi állomás a lebergi helytartóság kormányterületén. Folyomdványok Junius hó végeig a cs. kir. galiciái helytartóságnál benyújtandók.

Előfizetési ára: Dec. végeig helyben 4 fr. 40 kr. vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s fizetvények hérmentesen küldendők.

Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. krért.

Megjelenik minden csütörtökön.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.,

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A húgykövekről hazánkban Balassa J. tanártól. — Sauer tanár orvosi kórodája. — A láz. Közli Poor Imre (Vége). — Társulatok: Budapesti orvosi egyesület. Junius 6. Vége. — Természettudományi társulat. Május 16. — Külföldi irodalom: Addison-féle kór. — Apróbb lapszemelvények. — Gyógyszertani közlemények: 9. A budai új ásvány víz vegybontása. Dr. Wagner D. — 10. Kussó-gyánta. — 11. Iblanycsersav. — Kimutatás a p. v. közkórházban 1857. Junius 8–14-ig ápolott betegekről. — Pályázat.

A HÚGYKÖVEKRŐL HAZÁNKBAN.

BALASSA J.
egyetemi tanár.

III.

Térjünk át innét a kérdéses tárgynak gyakorlati részére, a gyógyeljárásra.

Tudva levő dolog, hogy a különböző vegyalkatu húgykövek különböző közanyagi (physicalis) tulajdonokkal bírnak, melyek által a húgyköfajnak fölismeréséhez igen becses eszköz nyújtatik a műtevő orvos kezére. — Ilyenek mint ezt húgykögyűjteményem is mutatja:

Sóskasavas kötményű köveknél: gömbölyded idomu buzogányszerű csucsorokkal ellátott küllem, sötétebb fokozatu barna szín, a többiek fölött legnagyobb súly és tömötség, határozottan rétegzetes alkat.

Húgy-savas köveknél: gömbölyded vagy hoszszúkás, lapos idom, jobbadán egyarányos sima fölület, színre a barnának sárgába játszó fokozatai, elég nagy súly és tömötség, jobbadán rétegzetes alkat.

Vilsavas köveknél: gömbölyded vagy hengerded idom, egyarányos fővenyesen érdes fölület, szennyes sárgás, fehéres szín, legcsekélyebb súly és tömötség, kevésbé rétegzetes és inkább egyarányos fővenyszerű át-metszett fölület.

Ezen különböző foku tömötség eszközli, a különböző foku hangot, melyet kutaszunknak aprózott lökdécselése által előidézünk, mely hang mint az imént felsorolt közanyagi (physicalis) tulajdonok mi voltából kiviláglik, legélesebb sóskasavas húgyköveknél, míg az legtompább vilsavasoknál.

Miután a szóban levő hangnak kopogtatás utján való fellelése, nemcsak a húgykö tömötségi fokának kipuhatólására szükséges, hanem általában ez a húgyköbaj biztos felismerésének legbiztosabb, és nem ritkán egyedüli eszköze; és miután azt gyakran az érzékeny betegnek, rendszeren üres hólyagában előidézni épen nem, vagy csupán az egyénnek legnagyobb kínai között lehet: kell hogy e helyen megemlítsük a Brock-féle kutasz-készületet, mely által a legcsekélyebb hang olyannyira élénkítettik, hogy azt a betegnek hangos jajgatásai között is meglehet hallani. Ezen készület a zongora rengő (rezonanz) talapjával azonoszerű, gömbölyeg kettőzetes falemez, mely a közepén levő

csavaros kapcsolattal a hólyagba vezetett kutaszknak fogantyú-lemezéhez csatoltatik, mikor — mint ezt kórodámon tett kísérletek ismételve tanusították — a kutaszknak húgyköveli leggyöngédebb érintkezésére a lengélénkebb hang hallatszik.

Azon főnemlített 135 húgyköben szenvedett beteg közül csupán 122-öt lehetett műtételi segítségnek tárgyává tenni, miután 13-nál a bajnak idült mivolta és elhanyagoltsága következtében olyatén másodlagos bántalmak léptek föl az életműségben, melyek mindennemű behatást tiltottak. Különben a műtett betegek sorában is voltak többen, hol hudvezeték-takár, idült veselob, vesekehelytágulás vesesorvval, mint következményes bajok léteztek, de hol az általános állapotnak előkészítő szerelés által tühetővé tett mivolta mellett, a műtevő sebész, azon elve szerint: „Melius remedium anceps, quam nullum“ gyakran kedvező sikerrel, másszor meg — öt esetben — kedvezőtlen eredménnyel vittük volt véghez a műtétet. — Ezen öt eset közül 2-szer nagyfoku vesekehely- és hudvezeték-kitágulás, egyszer vesesorv, egyszer azon példátlan és úgy-szólván tragicomicus kórallapot adta volt elő magát, hogy a rendkívül kítágult jobb-oldali hudvezeték előrement lobfolyamat következtében a szomszéd vakbélhez csatolva és a fellágyult közös falazat átlukasztva leletett, melyen át egy bélféreg (giliszta) találtatott, kétségen kívül a beteg haldoklása alatt a hudvezeték- és hólyagba átvándoroltan.

Hogy a húgyköbaj imént említett következményi (consecutiv) bántalmi a műtéthez nem nyujthatnak általános ellenjavallatot, eléggé tanítják min tapasztalataink is, melyeknek sorából, hogy többet ne említsünk, csupán egy fiatal beteges küllemű tolnamegyei köbetegét hozzuk fel ez idei kórodai gyakorlatunknak, kinél a vegykémlet úgy, mint a górcsői vizsgálat minden kétségen kívülé tette, hogy a vizelletnek majdnem harmadrésznyi genyküllemű üledéke, vesegenyedésnek volt eredménye, kinél mégis morzsolás által szerencsésen sikerült a hólyagkövet eltávolítani, és az egyént kinos köbajától megszabadítva hazaküldeni. — Azonban indokol még illetén eljárást, az illető sérelmezett szerveknek — t. i. vesének és hudvezetéknek — kettőzetes létele, hol egyik szervnek hiányos vagy megszünt működése pótoltatik az ellenkező oldali szerv által; mi mellett az egyéni élet zavartalanul fenállhat, mint ezt a bouckés számtalansz or mutatja. A kórodámra került húgyköbaj-esetek illetén elhanyagoltsága és másodlagos kórallapotok jelenléte, a hólyagban és vesékben volt oka, hogy ott

aránylag ritkábban sikerült morzsolást — mint a műtételi cselekvésre nézve gyöngédebb műtét eljárási módot — alkalmaztatni, és hogy nem ritkán, hol az megkísértetett, el kellett tőle állni a hólyagnak legyőzhetlen hyperaemicus ingerlékenysége, és az egymást érő lobos felzúdulások miatt. Valamint innét magyarázható, hogy a halandósági arány kóródámon morzsolásoknál kevésbé kedvező, mint ezt a kőmorzsolás statistikája általában mutatja, és mint ezt jobb sorsu — tehát kevésbé elhanyagolt kőbaju — egyéneknek a magángyakorlatomnak eredményei is bizonyítják.

A műtét alá vetett 122 húgykőbetegnél alkalmaztatott hólyagmetszés 92-szer, morzsolás 30-szor.

A 92 hólyagmetszett egyén közül meghalt 11.

A 30 morzsolás alá vetett közül meghalt 5.

Az előbbiekre esik e szerint $11\frac{22}{23}$ százaléki

az utóbbiakra $16\frac{2}{3}$ „

A 11 kőmetszés után elhaltak között ötször szerepelnek a vesék és vezeték idült szöveti bántalmi, és pedig mint feljebb említők — 2-szer vesekehely és hudvezeték-kilágulás, 1-szer vesesorv, 1-szer idült veselob, 1-szer vezeték átlukadás. — Egy esetben a beteg járványos hágmáznak lett áldozata, műtét után 30-ik napon; ötször hólyag- és hashártyalob volt 3-ik és 5-ik napon a halál oka. — És ha ez utóbbiakat vesszük mint közvetlen a műtét által előidézett halálos kórfolyamatok eseteit, a halandósági arány alapjául, tulajdonképpen $5\frac{10}{23}$ százaléki esik hólyagmetszéses betegeinkre.

A morzsolás utáni öt halálozási esetről, egyszer tüdőgümőkórban, (30-dik nap), kétszer idült vesesorvban (30-ik és 58-ik nap), egyszer veselobban (20-ik nap) és egyszer húgyfelszívódásban — Uraemia — (14-ik nap) halt el a beteg. Ha ezen esetek sorából a viszonylag halálos eseteket t. i. a gümőkóros és két vesesorvast kivesszük — maradna 3 eset 30-ra, mint egyenest a műtételi sérelmes behatás következménye; tehát 10 százaléki.

Hólyagmetszéseinél ezen műtét kedvetlen utóbajakint végbél-hólyagsipoly egyszersem fordult elő, húgybeszűródés szinte nem, ellenben nagyobbfoku hólyag- és hashártyalob több ízben, (5-ször halálosan) léptek volt fel ott, hol a kő szerfelett nagy, és kilúzása igen fájdalmas és nagyobb zúzódással párosított volt.

Ilyetén nagyobb húgykövek példányaikint találtak húgykőgyűjteményekben egy kő $2\frac{5}{8}$ átmérővel; — öt darabnál 2 hüvelyken fölül, 24 darabnál 1-től $1\frac{1}{2}$ hüvelykig változók az átmérők.

A kő súlyát tekintve egy darab találtak gyűjteményekben egy 13 éves pórfiutól $1\frac{1}{2}$ obont és 10 szemert nyomó; legkönnyebb pedig egy 10 éves fiutól való kő 17 szemer súlyu, a többi súlya a kettő között változik.

A kövek számát tekintve 8 földművesnél két, egynél pedig 3 kő találtak a hólyagban; öt esetben tisztán kivethető dörzslapokkal.

A gyógyfolyam mivoltát és idejét tekintve 2 fiúcskánál sebes hegedés útján történt az; a többiekénél gennyedés és sarjadzással ment végbe. Az előbbi két esetben 8- és 10-ik napig, az utóbbiakban 21-től 60 napig tartott a gyógyulás.

Míg tehát a hólyagmetszéseket kóródámon igen csekély utóbajok követték, addig kőmorzsolásaimnak több eseteiben annyival gyakrabban alkalmatlankodtak a morzsolási üléseket követni szokott utóbajok u. m. hólyaglob, de leginkább a kődaraboknak beikeltetése és fenakadása

által előidézett hólyagnyak- és húgycsölob; melyek a különben majdnem mindannyiszor véres vizellet nélkül lefolyt és úgyszólván nem is sebző műtételt súlyos jelleművé tették volt, — és a morzsolási ülések egymásra következtét gátolták. — Így történt hogy az ismételve kiújuló lobok, meg a hosszabb kórházi tartózkodás által a beteg erői, még mielőtt be lett volna a műtételi behatásoknak sorozata végződve, néha annyira kimerítették, hogy néhányat (3) közülük kényteleníttem a műtét bevégezhetése végett később berendelni. — Valamint így történt az is, hogy némely (2) beteg, a hosszabb szünetekbe és kiújuló fájdalmakba beleunva, és hólyagmetszett kórtársai sebesebb gyógyulásának, és aránylag csekélyebb szenvedéseinek látása által hékéltenné tetetve, esenkedve unszolt, hogy a morzsolás helyett metszés által szabadítsam meg őket bajuktól.

Érdemesnek tartom még feljegyezni, hogy 135 húgykőves beteg között kóródámban csak egy nő volt, kinél a morzsolás vitetett véghez.

A hólyagmetszés által eltávolított köveket — 7 esetet kivéve — mindannyiszor egészben sikerült kivonni. — Mindannyia átfűrészelletett; érdekes ezen fűrészelt lapokon látni hogy csupán öt kőnél esik a kő magva a kőtömeg középpontján kívül, — három esetben a mag a kő hosztengelyének, kettőben a haránt átmérőnek felel meg.

Kiujulását a kőnek 3 esetben észleltem, egy és két év múlva; kétszer morzsolás, egyszer metszés után.

Ennyiből állnak 12 év folytán gyűjtött tapasztalataim a hazánkbeli húgykőkór körül; melyeket hogy további és bővebb e tárgybeli adatokhoz csatolva, idővel a húgykőkórtan homályos pontja felderítéséhez szinte föllehessen használni, feljegyezni és tisztelt ügytársaimmal közleni célirányosnak tartottam.

SAUER TANÁR ORVOSI KÓRÓDÁJA.

A láz.

Közli Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd.

A láz okai. A láz, mint kórjel, tiszta idegbajokat kivéve, előidéztek valamennyi hevenyen föllépő betegség által. Mihelyt ezek külterje tetemesbbé kezd válni. A láz támadására előkészítő (disponens) okul szolgál szervezetünkre történő minden olyatén hatás, mely a szívet s ütérrendszert nagyobb tevékenységre izgatja, milyen a légenyirtalmu szerves tápszerek bő élvezése; a száraz hideg; hegyi levegőnek huzamos beszívása által előidézett túlütéres vér; fűszeres étkek és szesz italok szokványos használása; az idegrendszer túlérzékenysége; az élvezett tápszerek szapora áthasonítása. E szerint termékeny földre talál a láz vérmes meg epés véralkatuakban, gyermek- és ifjúkorban, nőivárnál kivált azon életszakban, mikor rendszerint a szervezetben torlódásoknak kell bekövetkezniök (hószám); hajlandók továbbá lázas kórokra erős testalkatu, izmos egyének; de a pozsgások (plethorici) nem, sőt ezek kevesbbé hajlandók lázra, mint a sápkórosak (chloroticae); mert a pozsgások véreben aránylag kevesebb rostany kering, mint a sápkórosakéban; végre vannak oly emberek is, kiknél a torlódási, izgatottsági meg lobos bántalmak szokványosan jelenkeznek; ezek lázra sajátzerű hajlammal bírnak. — A láznak két sarkalatos gerjesztő (excitans) oka van: az egyik helybeli bántalom, másik a vér körvegye. Ugyanis akárhányszor folytonos láz támad, ez egyebűn nem származhatik, mint vagy helybeli bántalomból (adfectio localis),

vagy a vérnek kóros megváltozásából (crasis sangvinis mutata), vagy együtt mind kettőből. Hogy magától nem származhatik, azt már főnebb említők állítván, hogy a folytonos láz csupán egyéb betegségek kórjele. Mindaz, mi az állati szervezet szerkezetében s egyes szervek működésében zavarodást, tehát helybeli bántalmat idéz elő, oka lehet a láznak. Ily okok erőművi, vegyi, vagy erőnyiek. Erőművi ok teszem azt, minden külsérem, p. vágás, zuzódás törés, s a sebés minden faja. Vegyi ok volna a süritett ásványsavak- vagy perzselő égvények- s egyáltalán minden maró méregnek testünk bármely részével közvetlen érintkezése. Erőnyiek a hidegség és forróság szokatlan vagy éppen kiállhatlan foka, minő a fagyás, égetés, forró vízzel leöntés; a légkör hőmérsékének hirtelen változása; poshadt levegő, megromlott tápszerek, egyikmásik életszerv működésének főnakadása, kóros válódások, a rendes kiürülések meggátlása, járványos vagy tájkörü befolyások, ragály (contagium), gerj (miasma), vértör-lődési, izgatási meglobos kórfolyamok stb. Ezek mindannyi forrásai a lázat-támasztó helybeli bántalomnak. — Azonban betegágnál gyakran találkozunk oly kóresetekkel, melyekben szakavatott és szigorú vizsgálás mellett sem találunk a tetőtől talpig kipuhított betegben helybeli bántalmat, holott ugyanazt hatalmas láz ejtő le lábairól; más alkalommal akadunk ugyan némi helybeli baj nyomára, de ez, az együttlevő láz belterjéhez viszonyítva, oly csekély, hogy mérő képtelenség volna akkora lázat a helybeli bántalom parányiságából származtatni. A bölcseléstán állítása szerint eredmény ok nélkül nem létezik; ha tehát a helybeli csekély bántalom nem foglalja magában elegendő okát a láznagságnak, következik: hogy a láz vagy egészen vagy részben, más — a szervezetben lappangó — ok által idéztetik elő. Ezen, a szervezetben csakugyan lappangó, lázgerjesztő ok a vérnek kórvegyülete (kórvegy, betvegy, dyscrasia), mely második és pedig hatalmasbik gerjesztő oka a láznak. Habár a kórvegyet nyers természeti fürkészség útján be nem bizonyíthatjuk is, hisszük mindazonáltal annak létezését egyéb kórok kizárólag meghatározott távollétéből; sőt a szervényi vegytan ebeli hitünket meggyőződéssé emeli. Ugyanis több avatott vegyésznek sikerült, különösen Bequerelnek, Andral derék munkatársának a tisztán lobos lázban túlmennyiségű rostanyt, egyéb kórvegyi lázakban pedig a rendszerintnél aránylag több, fehérnyét, sókat, vagy éppen epét, cukrot, huyanyt, genyt stb. a vérben föltalálni. Sőt ha valaki akár a loblázás vért, akár a poslázást (p. hagymázban szenvedőt) az ép vérrel összehasonlítja, oly szembetünő különbséget fog látni az összehasonlított vérek között, mely a vastag anyagvédőt is önykénytelenül győzi meg a kórvegy létéről. Reméljük, hogy a mindinkább fejledező szervényi vegytan egykor tisztább világot derítend a vér kórvegyére. Mindazonáltal azon szük ismeret is, mellyel a kórvegyekről eddig bírunk, elég arra, hogy meggyőződjünk, miszerint a kórvegy legkülönbözőbb fajokban csakugyan létezik, s a kórvegy második, és pedig a helybeli bántalomnál aránytalanul hatalmasb gerjesztő oka a láznak.

A láz legközelebbi oka, ugyszólván lényege (essentia) ugyanaz, mit a lázról értekezésünk kezdetén mondtunk; t. i. a vérrendszer általános fölháborodása, mely aképp származik, hogy, a vér- és idegrendszer közti összhangzás megbomolván, a vérrendszer életeréyle a lehangolt idegrendszer fölött túlsúlyra kap; rövidebben szólva: a láz a vérrendszer és idegrendszer közti összhangzás megbomlása. A két fő rendszernek megzavarodása, azaz: az idegrendszer és a vérrendszer fölháborodása szükségkép némi hathatós ok által föltételeztetik; e hathatós ok imént nevezett előkészítő okok mellett a felállított két gerjesztő ok, t. i. vagy helybeli bántalom, vagy kórvegy, vagy egyszerre mindkettő. E szerint, ha a láz támadásának egyes mozzanatait időrendben akarjuk szemlélni, ezek ily sorban követik egymást: első mozzanatban a kül- vagy belinger (helybeli bántalom, kórvegy) gyakorol kártékony hatást a szervezetre; s mivel az idegrendszer, különösen ennek érző idegei vannak arra rendezve, hogy mind életünk állapotjait, mind a külvilág behatását észreveggyék: azért az érző s tengéleti idegeket, tehát az idegrendszert éri legelőbb

akár a helybeli bántalom akár a kórvegy. Az ingernek az idegrendszerre e káros behatása a láznak első vagy is előzményi szakában megy végbe, melynek jeleit főnebb számláltuk elő. — A láz támadásának második mozzanatában az ingerlett érző s tengéleti idegek, mint a szervezetnek csupán szenvedő (passiv) jellemű szervei, saját tevékenységgel nem bírván, egész izgattatásukat áthárítják a vérrendszerre az ütereket sűrűn körül hálózó tenyészidegrostok közvetítése által; eképen az egész idegrendszer szenvedő állapotba jut: az idegrendszer szenvedő állapota azaz lehangoltsága okozza a borsódzást, a gerincagyon és zsigerfótonaton (pl. coeliacus) végigfutó hideget, az izmok bágyadtságát, végtagok leverettségét, elme- s külérzések működésének lehangoltságát, a tenyészélet pangását, mellszorongást, üterek összehúzódott lüktetését stb. az idegrendszernek eme lehangoltsága a láz második vagyis hidegségi szakának felel meg. — Az életerélynak az idegrendszerrel átvittele a vérrendszerre, ez utóbbit hatalmas visszahatásra gerjeszti, a vérrendszer tulságos tevékenységre, cselekvő állapotba jut, s annál hevesebben háborodik föl, minél csökkentebb vala a szenvedő idegrendszer tevékenysége. A vérrendszer életeréyle elárad lassankint egész testen, a gyorsított vérkeringés siettetti a vérelynyitést, rendkívüli anyagvesztést (consumtio) idéz elő; a szaporább vérelynyítés (égés) melegséget fejt ki, mely eleinte alanyi, később tárgyi hőséggé és pedig égetővé magasodik. Ekor a test hőmérséke tulemelkedik a rendes hőfokon, az elme- s külérzések működése fölesigázott, az üterverés nagy, szabad, gyors, erős. A vérrendszer eme fölháborodása a lázat tetőfokára emeli, s tökélyesen megegyez a láznak forrósági szakával. — A következő láz-szakokban törekszik a mentő természet az ideg- és vérrendszer közt megbomlott összhangzást helyreállítani, mi ha sikerül, megszűn a láz; ellenkező esetben a vérrendszer fölháborodása életveszélybe ejti a szervezetet.

A láz lényegéről itt fölhozott nézeteink több mint merő föltevésnek látszanak; nincs kórjele a láznak, mit nyilvánított nézetünk nyomán meg ne lehetne fejteni. Ez volt oka, hogy ezen több mint valószínű elméletünkre alapítottuk, a láz meghatározását.*)

*) Tudós tanárunknak főnebb említett láz-meghatározása, alakjára nézve megegyez az észtan szabályaival, az t. i. értelmes szabatos, és annyiban teljes, mennyiben önállastalan tárgy fölől teljes határozást alkothatni. Lényegére nézve pedig több, mint azonos a külföldi tekintélyesb orvosoknak legújabb nyilatkozataival. Virchow a többek közt mondja, hogy a láz tulságos anyagvesztésből származó rendfölötti hőség, mely a hévképzést mérséklő idegeknek vagy izgattatásából vagy bénulásából ered. „Wir hatten gefunden, dass das Fieber wesentlich in einer Temperatursteigerung besteht, dass letztere aus einem vermehrten Stoffverbrauch hervorgehen muss, und dass sie ihren nächsten Grund in Veränderungen des Nervensystems zu haben scheint. . .“ (Handbuch der speciell. Pathol. und Therapie, I. B. Seite 37.) E nyilatkozat első pillanatra szakasztott mása látszik lenni Sauer tanár úr láz fölői véleményének, melyet egyetemi tanszékéről 14 év óta hirdet; azonban párhuzamba állítván az azonosnak látszó két véleményt, kitűn, hogy Virchow nem hatott oly mélyen a láz lényegébe, mint Sauer úr. Virchow ugyanis nincs tisztában önmagával az iránt, valjon az idegrendszer a láz alatt cselekvő vagy szenvedő állapotban vané, „In der That, ugymond V., liegt kein Grund vor, für die Fieberwärme andere Quellen aufzusuchen, als für die normale Eigenwärme; die gewöhnlichen Vorgänge excediren hier eben nur, und dieser Excess deutet entweder auf eine Störung der Moderatoren, hin, oder bezeichnet eine vermehrte Wirkung der Erreger.“ E szerint V. nem meri eldönteni, hogy a tulságos hévképzés, a láznak emez egyik ismertető jele, az idegrendszernek izgattatásából vagy bénulásából eredé, holott S. tr. úr nyíltan állítja, hogy láz alkalmával az idegrendszer le van hangolva működésében, tehát szenvedő azaz bénult állapotban vagy on. Ki a nevezett idegrendszernek, láz alatti bénultsága fölől kételkedik, ne sajnálja elemezni a láz külön szakainak egyes kórjeleit, főleg a hidegségi szakéit, ne sajnálja észlelni a lázat betegeknek ágyánál, bizonyára megfog győződni, és pedig nem tekintély hanem saját élettani szemlélődése fogja őt meggyőzni, hogy láz alatt mennyire csökkent legyen az idegrendszer tevékenysége. E szerint a lázas állapot homlokegyenest ellentéte a hányszékülésnek (cholera), melyben az idegrendszer van túlizgatva, az edényrendszer pedig bénult állapotban sínnylik.

Poor.

TÁRSULATOK.

Budapesti orvos-egylet.

A budapesti orvosegylet 1857-ki Junius 6-kán tartott gyűlésének folytatása.

A t. tanár által tett tapasztalatok, öt azon végeredmény felállítására jogosítják, hogy a húgykőbajnak támadásán nálunk, jobbadán a vizeletnek sósavasavakban, azaz szénenykötményekben bővelkedő mivoltában, s így épen oly nemű eredeti anyagban kell keresnünk, mint milyennek alkotórészei a nálunk szokásos étkezésnek folytán az életműségbe bevezettetnek. Feltűnőleg támogatják ezt a sósavasavameszes kövek gyakoriságán kívül még azon tapasztalatok, melyeknek valódisága csakugyan szembeötlő. — Így p. o. azon számtalan húgycsősoros és húgycsősipolyos betegeknel, kikkel naponként találkozunk, az éveken át eltartó vizelet-kiürítési nehézségek s így a hólyagbani csaknem folytonos vizelet-pangások dacára, köveket mondhatni — egy esetben sem lelhetünk; ha a folytonos húgyszivárnak kitett sipolyos betegeknel a sipoly-mögötti húgycsőbelieket kivesszük. — Így áll a dolog a gyengült, szélhűdött, s álképletet tartalmazó hólyagoknál. A nem ritkán előforduló hólyagloboknál, az ebből eredt kóros elváltozásainál a takhártyának, fekélyedéseknél és sértések után elváló izzadmányok, takáros nyálka, geny, vér, rostonya-alvadékok néha igen hosszas ideig ürítetnek ki a nélkül, hogy a húgysók jegecedése okául szolgáljanak; — sőt számtalan beteget észleltünk, kik húgysavat homokot és apró köveket éveken át ürítettek ki s náluk hólyagkö még sem támadott.

Az idegen testeknek a hólyagba behatolásai a legritkábbak.

Ezen indokok döntereje gyengültével csakugyan a felállított szénenykötmények bőségében keresésre utasítottunk, melynek sajátosságai közé tartozik, az egyéb okozatok nélkülözése mellett is a sósavasav jegecedés, mely alapjául szolgáljon a későbbi lerakódásoknak.

Az előadó tapasztalatai szinte a mondottakhoz járulnak, azon megjegyzéssel hogy: az említett vegyalkatáson kívül, a kora gyermekkor szervei parányiságával párosult nehezített kiürítési teher szinte tekintetbe veendő, annyival is inkább, mivel felnőtteknél gyakran bámulandó átmérőű kövületeket látunk a húgycsőn keresztül kiküszöböltetni; s nőknél épen a húgycső rövid és bő alkotása okai a húgykö ritka előfordulásának.

Vége az elnök megjegyzi: hogy a húgykősavas kövek ritkább előfordulásának okát, azok könnyen olvadható tulajdonságában is kell keresni.

Természettudományi társulat.

Folyó évi május hó 16-kán tartott szakgyűlésében:

1-ször N e n d t w i c h tanár azon elsőégi jog mellett szólalt föl, mely az oláh-piáni platina(éreny) érdekében társulatunkat s különösen annak igen buzgó és veterán tagját M o l n á r J á n o s t illeti. Ugyanis: Molnár János r. t. vegyuton legelőször mutatta ki azon kétségbe vonhatlan tény, miszerint az oláh-piáni fővényben Erdélyben platina van. Ezen vegybontás eredménye a magyar kir. természettudományi társulat évkönyveinek első kötetében közzé is tétetett; sőt e tárgyban Nendtwich tanár Bécsben, 1847-ben még előadást is tartott, s ezen előadás nyomán, a birodalmi főváros gyűjteményeiben található oláh-piáni fővény otis vegybontás alá vétetett. Azonban platinát benne fölfedezni nem sikerült. És így történt, hogy a Pesten nyert eredményt érdemlegesen nem méltányolták. Ezek után mintegy 5—6 évre a magas kormány Zerrenner bányászt, — ki az Uralon nagyszerű aranymosásokat szervezett — oly célból hívta meg Erdélybe, hogy az oláh-piáni fővényt is vizsgálná meg aranyra. Ezen vizsgálat eredménye az lón, hogy néhány száz mázsára menő fővény elmosása után, a maradékban szintén ő is kimutatta a platinát. Eljárásának eredménye néhány évvel ezelőtt — a birodalmi földtani intézet évkönyvében adatott ki.

De abban M o l n á r J á n o s fölfedezése ignorálva van. Minek folytán Nendtwich tanár szükségesnek látta ezen ügy föllevevitését, hogy társulatunktól, és különösen annak egyik legbuzgóbb tagjától az elsőség el ne vitatassék.

2-szor Ugyancsak Nendtwich tanár ura S o l e i l - féle cukormérőnek elméletét adta elő.

3-szor S z t o c z e k tanár a J e d l i k - féle galván elemekről értekezett folytatólag. Megemlíté azon alaptalan véleményeket, melyek a szóban forgó elemek villámindító erejét és lényeges ellenállását illetőleg, a tudomány kezelői között fölmerültek. Kiemelte, hogy az ily tévnezetek elszélesztése egyike volt azon szempontoknak, melyek őt e tárgyra vonatkozó kísérleteiben és értekezésében vezérelték. Vizsgálatának eredménye abban áll: 1-ör hogy a Bunsen- és Jedlik-féle elemeknél a villámindító erő egyenlő, és mint az elsőre nézve már mások is találták, csak kevéssel nagyobb mint Grove-nál. Abból, hogy Bunsen és Jedliknél a nemleges villámindító szén, az ember nincs följogosítva azt következtetni, hogy mindkettőnél a villámindító erő csakugyan egyenlő; mert az ismert természettani elvekkel nem ellenkezik, a szénnek oly készíttelését (praepariren) feltenni, melynél fogva az, erősebb villámindítóvá válandanék. Minthogy pedig minden galvánelemnél a villámindító erő szaporítása előnyösebb, mint a belső ellenállás kisebbitése; azért másrésről föltehető, hogy az, ki a galván-elemnek javításával foglalkozik, — azon oldalt hol javítani legelőnyösebb, szintén ismeri; és ha csak lehetséges — az ily javítást foganatba is hozza. 2-szor. A belső ellenállást illetőleg kimutatja értekező, hogy a rendelkezésére levő cserép-cellás Groveféle elem belső ellenállása tetemesen kisebb, mint a Jedlikféle, mi a használt cserép-cellák kitűnő jóságára elvitáztatlan bizonyították; de nem ebből, hanem M ü l l e r - nek szinte cserép-cellás, Bunsenféle elemekkel tett kísérleteiből, és saját vizsgálatiból, melyek Jedlik-féle elemekkel tétettek, — következteti, hogy vannak s pedig régóta, oly cserép-cellás szénelemek, melyek belső ellenállása nem nagyobb, sőt (mint a Deleuil-féle elemeké) valamivel még kisebb, mint az eddig készített Jedlik-féle elemeké. Hogy azonban mások kísérleteit ne legyen szükség igénybe venni, értekező még multkori előadása alkalmával felkérte Jedlik urat, hogy sziveskednék saját szénből egy darabot átengedni, hogy az lehetőleg egyenlő körülmények között cserép- és papír-cellával megvizsgáltathassék. Ezen vizsgálat eredménye előterjesztését egy következő ülésre igérve, jelenleg még arról értesíti a tagokat, hogy a Jedlik-féle elem folyam-erősségének tapasztalt igen tetemes ingadozása megszűnik ugyan, ha Jedlik ur utasítása szerint, a papír-cella használat előtt szeszszel behuzatik; de a hatás csak az marad, mint a melyet az elem akkor ad, midőn az ingadozás hosszabb idő mulva önként megszűnik. A cserép-cellák nemcsak nem igényelnek így előleges áztatást, borszesszel, vagy vízzel, sőt inkább mindkettő ártalmukra szolgál. Mi a cserép-cellákra nézve minden-estetre előny. Végre:

4-szer J e d l i k tanár N e u m a n n társulati rendes tagnak Erdélyből Pestre irt leveléből azt közölte: hogy ott bizonyos távirtdai szolgál a Groveféle elemnél a platina portól leköpött ezüstlapot — annak ismét használhatóvá tétele végett, — a lámpánál szokta bekormosítani. S csakugyan az ilyetén kormosított lapnak is hasznát lehetett venni. E tekintetben Jedlik tanár is helyben kísérleteket tőn, nemcsak ezüst- hanem rézlapal is, még pedig jó eredménnyel. De ezen véletlen fölfedezésnél az a baj, hogy a fejlődő köneny (hydrogen) a fémlapról a szent lassankint eltávolítja.

Dr. Batizfalvi
másod-titkár.

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Addison-féle kór.

A mellék avagy felső vesék (glandulae-suprarenales s. capsulae atrabiliariae), — mint tudva van, két sárgabarna, úgymint a lép, vezeték-nélküli szivacsos mirigyek szervek, melyek a vesék felső végén ülnek, a nélkül, hogy velük egyenes edényi

összeköttetésben volnának. Helyzetük s ismeretlen rendelkezésük miatt a kórbuvarlat figyelmét eddigelé elkerülték.

Addison tanár a Guy Hospital-nél volt az, ki az orvosi közönséget figyelmezteté a roncsolódásuk vagy elfajulásuk által előidézett kórfolyamatra, melynek eddigi tapasztalatok szerint mindig halál a vége. A betegség legfeltűnőbb kórjele a bőrnek barna bronz-színezetében áll. Ő a kór fölfödözéséhez a vérhiány némely alakjainak szorgos megvigyázása által jutott, azon vérhiányoknak t. i. melyek minden kipuhatható ok, vérzés vagy hasmenés által föltételezett kimerülés s minden bebizonyult lép-, vese- sat. szerves elfajulás nélkül támadnak, s melyeknél általános elgyöngülés, tetemesen lehangolt szív működés és gyomorizgatottság mellett, a bőrnek fenemlített jellemzetes színezete leginkább feltűnik.

Az esetek legnagyobb számánál a kórfolyamat következő volt:

A betegek lassanként elbágyadtak és elgyöngültek, sem testi sem szellemi munkát nem bírtak; sokan darab ideig tompa fájdalmakat az ágyék táján éreztek; az étvágy megfogyott vagy végkép elenyészett; a tükhártya (sclerotica) kékes lett; az érverés kicsiny és gyöngé, vagy ha nagy is, lágy; az elasztás nem oly nagy foku mint más időlt, életet veszélyeztető kóroknál; fájdalom és kelletlen érzés a gyomor táján, néha gyakori és makacs hányinger; némelyeknél vérkeringési zavar tümenyei az agyban. Járul ezekhez a bőrnek sajátos színezete, világos barnától egész koromfeketéig, mely ámbár egész testen elterül, még is meghatározottabb az arcon, nyakon, felvégtagokon, monyon, borékon, hónaljokban és a köldök táján. Némely eseteknél foltokban jelenik meg, s a bőrnek márványozott küllemet ad. A kór nöttevel növekszik; az étvágy minél tovább gyöngébb lesz, gyakran hasmenések is állanak be s az élet kialakul a nélkül, hogy a beteg valami határozott bajról vagy fájdalomról panaszkodott volna. A vér vizsgálatánál, nagyobb mennyiségű fehér tekecsék találtak. Boncolat által a mellékveséknek kisebb nagyobb roncsolódása bebizonyult, gümőkóros vagy rákos beszüremkedés, guta sat. következtében. Azon eseteknél hol a mellék-vesék bántalma dacára a bőr színezete nem változott, ennek oka, vagy csak azok részletes elpusztulásának, vagy a kór rövid tartalmának tulajdonított.

A napi renden levő tárgy felvilágosítására egy kórtörténetet melléklünk.

I. L. 21 éves cipész a St. Bartholomew kórházban 1855 Septemb. meghalt. Halála előtti év folytán ismételve több hetet töltött a nevezett kórházban gyöngékedő egészséggel. Minthogy mellék-vese-bántalom gyanított nála, nagy figyelem fordíték észlelésére. A bőrnek bronz-színezete egész idő alatt igen feltűnő volt, s még mindig növekedőben. Egész testen elterült, de némely helyeken sokkal sötétebb volt, azokon t. i. melyeket feljebb előszámítottunk, a nemző részeken csaknem fekete. A tükhártya (sclerotica) tiszta gyöngyfehérsége nagy ellentétben állott az öt környező bőr sötét színezetével. Testalkata kicsiny és vézna, viselete közönbös és buta volt, bár arckifejezése erre nem mutatott. Szüléi, testvérei egészségesek. Színezete változását ő is vette észre, de hogy mikor kezdődött, arra nem emlékszik. Nagyon erős és izmos soha sem volt; de utóbbi időben húspan és erőben tetemesen megfogyott. Ágyéktájbeli fájdalmakban sokat szenvedett. Emésztési zavarai, émelygése, hányása gyakran volt. Hust nem kedvelt, de cukrot és édes étkeket megsórt. Álma, székei rendesek. Nyugalom és jobb étkezés párszor helyre állíták erejét. Utolsó fölvételekor már nagyon gyöngének találtak. Lassan de folytonosan fogyott testileg és lelkiileg. Három héttel fölvétele után fekvő beteg lett. Utolsó napok alatt hol nehéz mámorban aludt, hol nyugtalankodott; nyelve vörös és mázos, ajkai szárazak és petyhüdtek voltak. Néha félre beszélt, de görcsök nem jelentkeztek. Pár nappal halála előtt vizellele fehérszínűt tartalmazott, de vízkóros tümeny nélkül.

Boncolásnál a felső veséken kívül, főleg a máj kórosnak találtak. Ez a torlódásnak világos jeleit mutatá, nagy, sötét színű, minden részeiben vértől duzzadt volt. A vesék nagyok, torlódvák, petyhüdtek, de nem elfajultak. A tüdőben vagy három gümőkóros csomó. Mindkét vese tökéletesen el volt ron-

csolva, egészséges szövetnek nyoma sem maradt; helyét krétás csomók foglalták el, tömött bonyós szövettel körül fogva. Terimójuk a rendesnél nagyobb volt.

A halott bőre görcsöileg megvizsgáltatott. A dús föstényszemcsés rakodvány (Pigmentkörner) a nyálkás rétegben tökéletesen hasonlónak találtak a szerecsenek szemcséihez. A föstény legnagyobb részt szemcsékbe volt lerakva, csak helyenként lehetett föstett sejteket (Zellen) is látni.

Az Addison fölfödözése által figyelmesekké lett angol orvosok azóta számos hasonló és mindig halálos esetet észleltek, úgy hogy Hutchinson (Gaz. hebdom. 1856, 36) már 28-at állíthatott össze, melyekből 25, főnemlített okozati viszonyt többé-kevésbé igazolni látszik, a többi 3 kétesül tűnik föl. 12-nél a mellékvesék időlt kór által elpusztulva találtak, s valamennyinél vagy bágyadság és a bőrnek bronz-színezete járt előre; hétnél hasonló körülmények közt a boncolat nem engedtetett; 1 még élt; s egynél, heveny genyedés a mellék-vesékben sárgás barna színezettel volt jelen; 4-szer egy mellék-vese bántalmánál csak könnyű, de még is világosan látható barnás bőr.

Francia orvosok is már több esetet megvizsgáltak, nevezetesen Trousseau, Cazenave és Malherbe, s ámbár a párisi akademiákban több szózat kétségbe akará vonni ezen tények magyarázatát, általán még sem lehet az okozati viszonyt a mellék-vesék elfajulása s a bőrnek színváltozása közt eltagadni. De Frankonban nemesak kórodai orvosok hanem élettudorok (physiologusok) is részt vettek a kórbuvarlatban, s ellene és mellette kísérleteket tettek állatokon a felső vesék kiirtásával. Brown Séquard nevezetesen ilyen éptani tanulmányok által azon eredményre jutott, hogy az edény- és idegdús mellékvesék működése „egyike a legfontosabbaknak az emberi testben”. Legjelentékenyebb tümenyek a mellékvesék kiirtása után voltak kutyák, macskák, házi nyulak, tengeri disznóknál és egereknél: nagy gyöngéség, légzés- és vérkeringés zavarai, hömpölyedés, szunyokór (coma) és ránggörcsök (házi nyulaknál). A halált, mely egyremásra 11½ óra alatt következett, nem igen lehet más oknak tulajdonítani, mert más sérülések nem voltak jelen. A vér mintha megmérgeztetett volna; mert beföcskendésre oly állatoknál, melyeknél csak egy mellék-vese irtatott ki, siettette a halált, holott ép vérnek beföcskendése a haldoklóknál még pár óráig tartogató az életet. Párisban a házi nyulaknál egy járvány uralkodik, mely halálosan fut le, melynél a mellék-vesék gyuladt állapotban találtak. Ezen állításokkal ellentétben Gratiolet (Gaz. méd. 1856, 38) tengeri disznóknak tett kísérletei nyomán azt találja, hogy a bal mellékvese kiirtása ártalmatlan, a jobbnak eltávolítása ellenben mindig halálos 48 óra alatt, a lényeges mellék részek sérülése és gyuladása miatt, — milyenek a máj és verőcér. Hogy akkor mindkét mellék-vese kiirtása szinte halálos, természetes.

Dr. Vulpian Párisban a mellékvesék vegyszerülete (Zusammensetzung) vizsgálásával foglalkozott, s bennük egy sajátos, mindig ugyanazon jelleggel bíró anyagot födezett föl, melyről azt tartja, hogy ott képződik, s onnan a vér folyamba vitetik.

Dr. De Martini Fleurens tanárhoz irt levelében egy esetről emlékezik, hol egy vele született mellék-vese hiány mellett a bőr színe nem változott; az egyén 40 éves korában tüdő-gümőkórosan halt meg.

Trousseau saját és mások észleletei eredményét ezen tárgyról következő tételekbe foglalja.

1. A mellék-vesék az élethez okvetlenül szükségeseknek látszanak.
2. Működésük elnyomása sebesebben vonja maga után a halált, mint a vizellet-elválasztás megakadályozása.
3. Valószínű, hogy a mellék-vesék működéseinek egyike a vér egy alkotórészének sajátos módosításában áll, mely azon tulajdonnal bír, hogy könnyen fösténnyé változik át.
4. A mellékvesék kiirtása után önállólag képződnek véreny-jegecek (Haematoidin-Krystalle) az érből eresztett vérben, a vértekecsék rovására.
5. Az Addison-féle kór és a mellékvesék eltávolítása ugyanazon tümenyekkel járnak.

Iblany csomós csúz ellen. (Rheumatismus nodosus.)

Laségue Ch. az Arch. génér. ban az iblanyt ajánlja. Szerinte már Sydenham röviden és találóan jellemzé ezen kórál-
lapotot. De Haygarthot illeti a baj pontos leírása és meghatá-
rozása 1805. 34 eset észlelése után megfejté annak különbségét
a köszvénytől, s a heveny és üdült csúztól. Csaknem kizárólag
a nő nemet éri: (34 eset közt 1 férfi volt) s rendszeren csak a ha-
vi tisztulás elmaradása után; az említett 33 beteg nő közt 3-nak
volt csak még hónapszáma; a többi 50—60 éves lehetett. A cso-
mós daganatok széke rendszeren az ujjak ízületei. Két esetben a
térdizület is bántva volt. A dag főleg a csontok izvégeit illeti,
de a csonthártya s a kötőszalagok is részesülnek benne. A szen-
vedő ízületek fájnak, különösen éjjel, a fájdalom azonban nincs
mindig arányban a baj nehézségével, s nem is növekszik lényeg-
esen nyomás alatt. A baj folytán az ízületek alakja, helyzete-
tése, mozgékonyasága szenved, s a legkisebb mozdulatnál csi-
korgás hallatszik. Rendszeren a baj élethosszig nő, mindig új meg
új ízületek vonatnak a kórfolyamba anélkül, hogy a már előbb be-
tegek az által javulnának. A gyógyszerelés gajak, china, nadá-
lyok, mindennemű fürdők, csukamájolaj sat. vel megkísérletett, de
igen csekély eredménnyel. Haygarth óta e kórról kevés munka
jelent meg; helybelileg csillapító szerek, chinin, vizgyógyászat,
hamiblag szinte süker nélkül alkalmaztattak. Ily körülmények
közt L. az iblany festvényt (Tinct jodi) vette használatba, s to-
vábbi kísérletekre szólít fel. Az első eset egy 33 éves kosárkötő
volt. Ez a baj eredete óta 3 évet több kórházban töltött volt;
egy év óta munkára egészen képtelen lett, és fekvő beteg. Ibl-
anyfestvény vétele mellett, és később Trousseau tanácsára ho-
mokkal töltött meleg zaeskok helybeli alkalmazása alatt már
négy hónappal rá a fáradalmas kórápolói szolgálatot vállalhatta
magára. Hasonló sükert aratott egy 19 éves leánynál, és egy
50 éves nőnél. Hivatkozik Trousseau egyező eredményeire. Aszert
8—10 csöppenként 2-szer napjában szokta rendelni 3—4 terecs
(5—6 grammes), cukros vízben vagy malaga borban, és pedig
étkezés után, mert az éh-üres gyomorban könnyen fájdalma-
kat idéz elő. (Prag. Viert. Archiv. gén.)

Kettedvashalvag (Sesquichloras ferri) vérzéseknél.

Dr. Herzfelder bizonyítja ezen szer feltűnő hatását melyet
francia orvosok neki tulajdonítanak minden belső vérzéseknél;
sokkal sikeresebbnek találja azt a jégnél, timsónál, tanninnál
sat. Egy terecsot 4 obonnyi vízben föloldván abból $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$
óránként egy evő kanállal rendel. Dr. Raith az eredményre
nézve megegyezik, különösen méhvérzéseknél, de a festvényt a
rosz izü vizolvadéknak elébe teszi.

(Buchner Repert. 1857. 3.)

Hamhalvag szájbántalmaknál.

Demarquay és Gustin orvosok látván a hamhalvag (chlo-
ras kali) jó hatását szájbántalmaknál, megkísérlették szájrón-
csoló hártyalobnál és fenés szájlóbnál (Stomatitis diph-
theritica et gangraenosa) is, még pedig legörvendetesb ered-
vényel, az adag 8—10 szemer volt.

(Moniteur des Hopitaux 1857. Nro. 46.)

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

A budai új ásványviz forrás.

Wagner Dániel vegytudor által 1857-ben tett
vegybontása.*)

E forrás fakad Budán a vizivárosban (Schenkengasse) a
Bájhegytől délkeletre, 424. sz. ház udvarán; hol ujdónásott
kútja 4⁰⁹ mély, 3' átmérőü, 7 $\frac{1}{2}$ ' vastag agyagrétegben, mely
sok keserű só- és fész- (gipsz) jegecet tartalmaz.

A kút összes földrétegzete következő:

1. Televény (Humus) 2' vastag.
2. Vörnyegessárga agyag 2⁰⁵'.

*) E vegykémleti eljárás eredménye lapunk 2-ik számában közöltetett. Szerk.

3. Mocskossárga agyag 7 $\frac{1}{2}$ ' melyből a keserűvíz buzog.

4. Az iménti réteg alatt bizonytalan mélységű kék szivós
agyag. A víz mind a felső mind az alsó rétegektől elszigeteltetett.
Az üdén merített víz tiszta derült színetlen; légen némi
ideig hagyatván megtetszőleg zavarodik, 24 óra múlva egészen
zavaros, homályos tejeskávé-barna színű, ugyanily színű bő ül-
ledéket ejtvén, mely szabad légen rozsdá-barna színű lesz.

Szaga csak a forrásnál érezhető, sajátos fojtós szénsavas.

Eze keserűsós vasas, fanyar. Mérséklete a légsúlymérő 28''
10''' és a R. hévmérő +2⁰ állásán = +8,8⁰ R.

Fajsúlya + 11,4⁰ R. hév- és 28'' 6''' légsúlymérőnél ál-
landólag = 1,009.

A kút vizmagassága 11,8'' merítéskor hamar vissza-
pótlódik.

I. Minőségi vegybontása.

1. Fris vize a kék lakmus-papirt vörösíti, főtt vize nem
hat rá. Idővel a vörösödött lakmus kék színét visszanyeri. A
kurkuma és vörös lakmus-papir tőle nem változik.

2. Meszes víz, főlöleg által újra enyésző zavart okoz.

3. Súlyhalvag (Chlorbarium) könhalsavval (Chlor-
wasserstoffsäure) savított vízében erős fehér csapadékot adott.

4. Légsavas ezüstoldat (Salpeters-Silberlösung)
a légsavval elegy vízben sok sajtdad csapadékot okozott.

5. Könkénkönlegeg (Schwefelwasserstoffammoni-
ak) a fris vízben zöldes fekete csapadékot ejtett.

6. Iménti (5) csapadék könhalsavval emésztetvén, a fo-
lyadék megszivároltatván, légsavval hevítettvén, könleeggel
barna csapadékot adott, mely megszűrve, éditve, könhalsavban
oldva, fölös mennyiség étető hamaggal (Aetzkali) kifőzve, tá-
madt barna csapadékaról leszűrve, könleghalvaggal (Chloram-
monium) könleg adalékközben jelentéktelen fehéren zava-
rodott: agyag.

7. A 6. sz. alatti étető hamaggal ejtett barna csapadék
könhalsavban oldva könleeggel kezdő zavarig közönyitve,
gyantársavas könlegeg (Bernsteinsaures Ammoniak) adalékkal,
most lett csapadékaról (gyantársavas vasag) leszűretett. Ki-
kémlelés végett: vajjon vasat elég-, vagy élecs képen tar-
talmaz? — vaskéksavas-hamagoldattal (Eisencianidkaliumlö-
sung) kevertetett; miből sötétkék csapadék származott.

8. A 7. sz. alatti folyadék szénsavas szikeggel főzve, lé-
gen barnuló csapadékot ejtett, mely forraszcsonél éreny (Plati-
na) fölött szénsavas szikeggel olvasztva, emezt megzöldítette;
pórisal (Borax) a forraszcso küllángjában ametiszt-színű
gyönggyé lett, és így cseleny- (Mangan) létét mutatta.

9. A könkén-könlegeg által 5. sz. alatt, származott csapa-
dékról szivárolt folyadék könhalsavval megfőve, fölös szénsa-
vas könleeggel hevítve, fehér csapadékot adott, mely könhals-
savban oldzott, de oldata kénsavas hamaggal nem tüstént, ha-
nem húzamosb idő múlva nagy térimű, sok vízben oldzó csapa-
dékot ejtett. Minélfogva sem súlyany (Barium) sem pi-
ranany- (Strontium) vegyek e vízben nincsenek; a fehér csapa-
adék szénsavas mészföld.

10. A 9. sz. alatti csapadékról szivárolt folyadék szá-
razig elpárolva, könlegsók elűzése végett izzítva, tömör kén-
savban oldatván, megint szárazig elpárolva, a fölös kénsav elil-
lantáig hevítve, aztán kevés vízben oldva, tiszta étető hamag-
gal telítettett. Fehér terjes csapadék támadt, mely fagyag földvölt.

11. A 10. sz. csapadékról szivárolt folyadék vilsavas kön-
legszikeggel (Phosphorsaures Natronammoniak) nem csapadt;
tehát lavany (Lithion) nem volt benne.

12. Sóska savas könlegeg (Oxalsäures Amk.) mind
az üde mind főtt és szűrt vízében erős fehér csapadékot ejtett.

13. Aljosvilsavas könlegeg (Basischphosphor-
saures Ammoniak) 12. sz. alatti csapadékaról leszűrt mindkét
folyadékban jegeces csapadékot képzett.

14. Az üdén merített víz része fölös súlyagvizzel támadt
csapadékaról leszűrve, szénsavas könleggel csapva, megint
szűrve azon tisztán elpároltatott, aztán könhalsavval savitva
izzítattott. Az így szerzett só kevés vízben oldva éreny halvag-
oldattal (Platinchloridlösung) citromsárga jegeces csapadékot

ejtett, mely $0,850^{\circ}$ langban nem oldzott, miből hamag jelenléte az elpárolt oldatban forraszesőn még szikeg is derült ki.

15. A víz más része szárazra elpároltatván, maradéka halkan izzásig hevített, midőn gyantaszagú pára fejlődött.

16. Nagyobb vízmennyiség majd szárazig elpárolván, tömény maradéka szivároltatván, a szivárlat része kénlanggal, másikkeményítő és kénsavval, meg más keményítő és légsavval, végre utója keményítő és halvannal kevertetvén, iblany s büzenyek (Jod. Brom.) nyoma sem ismerszett.

17. A víz részleg légsavra (Salpetersäure) kémletett, mi nem találtatik.

18. A szárazig elpárolt víz maradéka szénsavas hamaggal összeolvasztva, vízzel kezelve szivároltatott; a szivárlat része légsavval túltelített, hozzá légsavas ezüst adatott, s ovatosan könlegeg csöpegtetett beléje; de semmi tünetny, mi vilsav jelenlétét árulta volna el. Más része könhalvsavval telítve, fölös étető hamaggal főzve, szivárolva, könhalvsavval telítve, a támadt csapadéktól mentve, azon tisztán jól duguló edényben könlegeggyel keverve, — vilsavas súlyag-csapadékot nem adott.

19. Szárazig elpárolt víz maradéka, üveglemezzel fődött érenyészében, tömény kénsavval megöntve, s hevitve, — Flanyvegyet (Fluorverbindung) nem tüntetett elő.

20. Végre, ugyanoly elpárlási száraz maradék fölös könhalvsavval keverve, szárítva, a száraz só könhalvsavval emésztve, vízzel bánás után csekély mennyiségű fehér port hagyott, mely kovasavnak ismertetett.

E miségi vegykémlet szerint ez ásványviz alkrészei következők:

A) Savak: 1. Szabad szénsav, 2. vegyült szénsav, 3. könhalvsav, 4. kénsav, 5. kovasav.

B) Aljak: 1. agyag, 2. vasélecs, 3. cselélecs, 4. mészföld, 5. keserföld, 6. hamag, 7. szikeg.

C) Közönyanyag: Földszurok, (Bitumen).

II. Mennyiségi vegybontása.

Imént előadott többször ismételt kémlet után:

1) Kötött alkrészei meghatározása végett a víz 1,000000 súlyrésze langmelegen elpároltatott, maradéka $+120^{\circ}$ R heven szárított; száraz maradéka 9612,49 súly.

2) 1,000000 súlyrész víz langmelegen majd szárazig elpárolván, maradéka hideg vízzel éditetett, így vízben olvadó részei, a vízben csak szabad szénsav segítségével olvadó részek-től elválasztattak.

3) Vízben oldatlan maradéka könhalvsavban oldatott; miközben sok szénsav fejlődött, s fölös könhalvsavval keverve, elpárolva, megint könhalvsavval savitva vízben oldva, maradékal hagyott 41,85 súlyrész kovasavat.

4) A 3. sz. alatti folyadék szárazig elpároltatván, maradéka vízben oldva, légsavval hevitve, aztán könkönlegeggyel keverve, csapadékáról leszivároltatott.

5) A 4. sz. a. csapadék kevés könhalvsavban oldva, fölös edző hamaggal főzve, oldatlan részéről lepárolva, éditve, s a szivárlat könleghalvaggal kevertetvén, könlegeggyel csapatott. Származott jól éditett izzított csapadék 4 súlyrész agyag.

6) Az 5. sz. a. oldatlan csapadék könhalvsavban oldva, könleghalvaggal keverve, könlegeggyel kezdő csapadásig közőnyítve, gyantársavas könlegeggyel csapatott. E jól kiédített erősen izzított csapadék 48 súlyrész vaséleg.

7) A 6. sz. a. szivárlat szénsavas szikeggyel főzve, kiédített; izzított csapadék 45 súlyrész cselélecs-éleg. (Manganoxyduloxyd).

8) A 4. sz. a. maradt szivárlat a nem oldzó részek összegét mész és kesreg-képen tartalmazta; mi hevitve, s elegendő könleghalvaggal elegy, könlegegadalék közben sókasavval csapatott. Az eredett sókasavas mész jól kiédítve és izzitva, hagyott 530 súlyrész szénsavas meszet.

9) A 8. sz. a. szivárlat könlegeggyel elegy, vilsavas szikeggyel csapatott; lett 73,24 súlyrész izzított vilsavas kesreg (Pyrophosphorsäure Magnesia), mi 55,60 súlyrész szénsavas kesregnek felel meg.

10) A 2. sz. a. szivárlat langmelegen szárazig elpárolva,

$0,830^{\circ}$ langgal ismétleg emésztve, langfolyadékát langmelegen elpárolva, vízben oldva, 4 súlyrész maradékot hagyott, mely langban oldódván földszurok ként viselkedett.

11) A 10. sz. a. szivárlat szárazzá párolva, izzitva, 366,85 súlyrész sómaradékot hagyott, mi keserhalvagnak (Chlormagnesium) ismertetett.

12) A 10. sz. a. langban még nem olvadt maradék sok vízben oldva, sok könleghalvaggal keverve, sókasavval csapatott. A jól éditett izzított csapadék 750 súlyrész széns. mész, mi 1024,49 súlyrész kénsavas mésznek felel meg.

13) A 12. sz. alatti, sókasavas mézről szivárolt folyadék könlegeggyel keverve, vilsavas szikeggyel csapadékot adott, mely éditve, izzitva 4088 súlyrész izzott vilsavas keseréleg lett, mi 4430,60 súlyrész kénsavas keserélegnek felel meg.

14) 1,000000 súlyrész víz ügyesen $\frac{2}{3}$ nyire lefőzetvén, fölös sulyagvízzel keverve, szivároltatott, szivárlata szénsavas könlegeggyel keverve, megint szivároltatván, a szivárlat szárazig pároltatott el; majd könhalvsavban oldatván megint szárazig pároltatott, izzitvatott; ily maradéka 2482,5 súlyrész, a víznek összes szik- és hamag-tartalma.

15) A 14. sz. a. sómaradvány lehetőleg kevés vízben oldva, fölös érenyhalvaggal (Platinchlorid) keverve, s $0,850^{\circ}$ langgal mindaddig kezelve míg benne többé misem oldzott; a nemoldzó rész jól szárított citromsárga csapadék 227,5 súlyrész érenyhalvhamag (Platinchloridkalium), mely 69,5 súlyrész hamhalvagyot vagy 81,16 súlyrész kénsavas hamagyot képvisel.

16) A 14. sz. a. sómaradék tehát 69,5 s. r. hamhalvagy és 2413 súlyrész szikhalvagy, mely mindkettő mint kénsavas só van a vízben; még pedig 1,000000 s. r. vízben 81,16 kénsavas hamag 2931,05 kénsavas szikeg.

III. Ellenőrző vegybontás.

1) 1,000000 súlyr. víz légsavval savitva, légsavval ezüsttel teljesen csapatott. A kicsapadt ezüsthavagy jól éditve, szárítva, megolvasztva 1122 súlyrész lett, s 277,46 s. r. halvanynak felel meg.

2) 1,000000 s. r. víz légsavval melegítve, szárazig elpárolván maradéka sósavval emésztetett, s vízzel minden oldható rész olvadásaig keletetvén, 41,85 s. r. kovasavat hagyott.

A szivárlatból a vas cseleny agyag könlegeggyel, a mész sókasavas könlegeggyel, a kesreg vilsavas szikeggyel csapadt. Kikerült:

a) Vaséleg, keseréleg, agyag (timéleg) összesen 103,9 s. r.

b) A származott sókasavas mézből izzitással kiserzett széns. mész 1280 s. r.

c) Izzott vilsavas kesreg 4161 s. r.

3) 1,000000 s. r. víz egy óra folytán elpárolgás alatt folyást az edénybe eresztetvén, végre megszivároltatott. Mind a szivárlatban, mind a leszivárolt csapadékban mely a víz buzgása közben eredt, a kesreg és mész-mennyiség meghatározott:

a) A szivárlatban volt: széns. mész 750,3 s. r.

Izzott vilsavas kesreg 4088 s. r.

b) A főzetbeli csapadékban: széns. mész 530 s. r.

Izzott vilsavas kesreg 73,24 s. r.

4) 1,000000 s. r. víz könhalvsavval savanyitva sulyhalvaggal csapatott; kikerült 15119 s. r. kénsavas sulyag, mely 5223,85 s. r. kénsavat képvisel.

5) 1,000000 s. r. víz $\frac{2}{3}$ nyira főzetett le, fölös sulyagvízzel keverve, szivárolva, szivárlata szénsavas könlegeggyel csapadt; csapadék szárazig elpárolván, a maradék könhalvsavban oldatott, elpároltatott, izzitvatott, s e sóban a hamag a szikegtől érenyhalvaggal elválasztatott. Lett:

a) Érenyhalvhamag 87 s. r.

b) Szikhalvagy 2413 s. r.

6) 1,000000 vízmennyiség elpárlásából maradt csapadék könhalvsavban oldatott, oldata könlegeggyel túltelített, és kéns. könlegeggyel csapatott. A csapadék megmosva könhalvsavban oldatott, légsavval hevített, agyagrésze a vas és cse-

lenyől hamaggal, vasa cselenyétől gyantársavas kőnleeggel választatott el. Kikerült:

a) Agyag 4 s. r. b) Vaséleg 54,9 s. r. c) Cselé-lecséleg 45. s. r.

7. Az egészbeni szénsav meghatározására, határozottatott férőű 4 p él (Flasche), melyekbe előleg méshalvag s kőnleeggé tétetett, üde forrás-vizel tölletett meg. Az így származott csapadék szivárolva, éditve, + 80° R. szárittatott. Eként 1,000000 s. r. viz 3885 s. r. száraz csapadékából ismételt kísérlettel 1010,23 s. r. szénsav szereztetett.

10. Kussó-gyanta, mint szalgféreg elleni szer.

Már előbbi tudomás szerint, a kussó-virág használtatott szalgféreg elleni szerül, még pedig sikeresen, csakhogy kevesen birták hatását elviselni, mert a támadott hányás által a szer nagyobb részt kiürítettett. Dr. Martius (Jahrb. f. Pham. 7. Bd. S. 177). említett virágnak gyantáját ajánlja, mely sokkal tűrhetőbb és biztos szer a gonosz bélvendég ellen. E célra a kussó virági legtöményebb borszeszszel kétszeresen kivonatván, továbbá épen úgy kezeltetnek mint a *jalappa-gyanta*; így sötétzöld gyanta képződik, melyből továbbra alkalmi szer úgy készül, hogy:

Két terecs (scrup) vagy egész nehezéknyi (drm.) kussó-gyanta, három nehezéknyi borlélben oldatván, vele 1/2 obonnyi darab cukor csöpegtetés által egyenletesen beitatattik; a cukor megforgattatván, a csöpegtetés szünetei közben róla a borlél elpárolni hagyatik, mi végett kis porcelán csészébe tétetik; az egészen beitatott cukor össze morzsoltatik teljes száradás végett, aztán annyi cukorporral szaporittatik, hogy az egész öt nehezéknyi legyen, mi öt adagra osztva, hozzámérsékelt étrend közben, egyenként 6, 7, 8, 9 órakor este vízbe keverve, az ötödik adag meg következő reggel adatik be. Egy órával később 6—8 nehezék glaubersó vízben oldva adassék. Ha hányás fenyeget, a cukor keveréket 2—3 csöpp borsmentaolajjal lehet zamatozni.

Önként értetik, hogy gyermekeknél s gyöngéknél az adag mérséklendő.

E szer nyeletalakban adhatása végett, 2—4 terecs kussó-gyanta egy nehezék borlélben oldatván, egy obony tisztított mézzel egyenleg kevertetik el. Hasonlag adatván utána csodasó, vagy himbojolaj (ol. ricini).

Megjegyzetetik, hogy a kussógyanta kivonása még célszerűbben történik méshföltött töményített terpetinolajjal, mely a többi alkatrészt mint: színanyag és cukor, ki nem szedi; akkor a terpetinolaj vizadálékkal teljesen lepárlandó. Csakhogy még nincsenek tapasztalatok, az így módon szerzett gyanta épen oly sükeres hatásáról. Annak idején közölni fogjuk. O.

11. Iblanycsersav. Jodgerbsäure.

Az iblany és csersav két gyakori használatu szer lévén azon eszmét költé, hogy ezeket együtt is lehetne adni, mi annál célravezetőbbnek látszik, minthogy a kettő úgy vegyül, miszerint az iblany a keményőre többé nem hat, csakhogy az így vegybéli iblany még félannyi csersavat vehet fel, mint mennyi alkalmaztatott, mikor aztán keményőre hatását észrevehetni. Iménti vegy nyérése végett 10 r. iblany 32 r. cserennyel (Tannin) üvegmozsárban összedörzsöltetik; aztán külhasználatra annyi viz adatik hozzá, hogy a lett sárgás majd szagatlan igen fanyar ézü folyadék (Solutio jodo-tannica) épen 200 súlyrész legyen; mikor természetesen, 1000-ben 5 százalék iblany vagy-on. Belhasználatra Frankhonban szörpe (Syrupus jodotannicus) divatoz; úgy hogy: főnebbi iblany-csereny részekhez dörzsölés után némi viz adatván, egyszerű vagy zamatos szörp-ből annyival szaporittatik, hogy össz. 1000 súlyrész legyen, mely vagy egy százalék iblanyt tartalmaz; éze javítására Soquet és Guillermond ajánlják, hogy makcsersav helyett ratánhiacsersav vétessék, melynek szép piros színe s nem oly undoru utóéze van. E szer-egyítés (combinatio) által több gyógycél szándokoltatik, mik főbbike az, hogy a gyógyszer, névleg az iblany hamar és teljesen vétessék föl a szervezetbe, s biztos hatása másféle alkrészek közbekeveredése által ne csökkenjen; sőt nagyobb adag is vétethessék be, roszt következés nélkül. O.

Kimutatás

a pesti városi közkórházban*) 1857-iki Junius 8—14-ig ápolbt betegekről.

	Felvétetett					Gyógyult					Megment					Visszamaradt																
	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmekór		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg	Beteg		szülők	Gyerm.		Elmek.		Összeg								
	férf.	nők		fiu	lány	férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők	fiu	lány		férf.	nők		férf.	nők	fiu	lány		férf.	nők						
Junius 8-kán	16	5	—	—	—	1	22	19	14	—	—	—	—	1	34	3	—	—	—	—	—	—	3	220	200	—	—	—	12	18	450	
" 9-kén	7	9	—	—	—	—	16	10	5	—	—	—	—	—	15	1	1	—	—	—	—	—	2	216	203	—	—	—	12	18	449	
" 10	18	9	—	—	—	—	27	7	5	—	—	—	—	—	12	3	1	—	—	—	—	—	4	224	206	—	—	—	12	18	460	
" 11	6	4	—	—	—	1	11	11	—	—	—	—	—	—	11	3	—	—	—	—	—	—	3	216	210	—	—	—	13	18	457	
" 12	15	2	—	—	—	—	17	7	3	—	—	—	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	224	209	—	—	—	12	18	463
" 13-kán	14	8	—	—	—	—	22	11	6	—	—	—	—	—	17	1	—	—	—	—	—	—	1	226	211	—	—	—	12	18	467	
" 14-kén	8	3	—	—	—	1	12	10	3	—	—	—	—	—	13	1	3	—	—	—	—	—	4	223	208	—	—	—	12	19	462	

A bujakórosok az összes napi létszámnak 31.42%-át teszik, — A gümőkór szaporasága folytonos, s legtöbb halálozást idéz elő; mellette tüdő- s mellhártyalob, szinte úgy tüdő- s bélhuzamtakár gyakrabban, meg két esetben halálos tüdőszög is fordulván elő; a jelenlegi kórjárvány inkább lobosnak mutatkozik. Hagymáz, himlő s egyéb heveny-kütegek csak szórványosan jelentkeznek.

Seborvosi állomás Szegeden.

Folyó évi Junius 27-kén a szegedi közkórháznál betöltendő seborvosi állomásra közrebocsátott pályázat kapcsában közhirré tétetik, miszerint ezen állomással a kórházi számadá-

sok készítése és minden egyéb a kórház belső kezeléséhez szükséges teendőket teljesítésének kötelezettsége van egybekapcsolva. A kérdéses állomás 400 pft. rendes fizetéssel, szabad lakkal és 6 öl lány tűzifával van összekötve. A folyamodványok sz. k. Szeged városa tanácsához intézendők.

*) A pesti polgári Sz. Rókus című kórház legújabb rendeletnél fogva közkórháznak (Allgemeines Krankenhaus) neveztetett el.

Előfizetési ára: Dec. végéig helyben 4 fr. 40 kr. vidéken 5 fr. 20 kr. pp. A lapot illető közlemények s ízetvények bérmentesen küldendők.

Hirdetések közöltetnek soronként 8 p. kréti.

Megjelenik minden csütörtökön. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél utjer 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Dr. Markusovszki L.,

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

Müller Emil,

kiadó-könyvnyomdász.

Tartalom: A garatmögötti tályogról gyermekeknél Dr. Bokai J. a pesti gyermek kórh. főor. Folyt. — Sauer tanár orvosi kórodája. Kanyaró. közli Dr. Poor I. — Közlemény Balassa J. tanár seb. kórodáján 185% iskolai évben ápolat és mütett betegekről. Közli Dr. Batizfalvi Samu tanár-segéd. — Gyógyszertani közlemények: Ujabb gyógyszerek. A. Vasas készítmények a. Vasiblan- (Blancard) labdacok. Közli Török J. gyógyszer. Honi könyvészet. — Hetikimutatás a p. v. köz-kórházban 1857. Junius 15—21-ig ápolat betegekről. — Ki tün tetés. — Hirdetmények. —

Tárca: Pesti orvosi tanintézet t.

A GARATMÖGÖTTI TÁLYOGRÓL GYERMEKEKNÉL.

(Abscessus retropharyngealis.*)

Dr. BÓKAI JÁNOS

a pesti gyermekkórház igazgató főorvosától.

Folytatás.

Egy másik neme a garatmögötti tályogoknak az, mely másodlagosan a nyakmirigyek gyuladásából s ezt követő genyedésből ered. A tályogoknak ezen neme aránylag sokkal ritkábban fordul elő, mint az eredeti, önszenvi tályog, ámbár nyakmirigylob gyermekeknél mindennapi baj. Másrészt megint csúzos-hurutos hatásokból eredő mirigygyuladások — milyenek ezen 3 évi időszakban száznál több esetben észleltettek — ritkábban szolgáltatnak a tályog kifejlődésére alkalmat, mint azok, melyek görvélyes betvegyből származnak. Egy ily leányka, a garatmögötti tályog fejlődése előtt, több hónapon át különféle görvélyes bántalmakkal orvoslásomban volt, minekutána már egy év óta görvélykórban szenvedett volna; nála makacs szemhéjmirigylobon (Blepharadenitis) kívül, főleg a nyakmirigyek megtámadva találtattak. Ezek mindkét oldalt oly tetemes daganatot képeztek, hogy az állkapocs alatti táj beszűremkedett mirigyekből álló ökölnyi gyülvényt mutatott, mely fölfelé a pofa tájig, lefelé a külcsesontig, hátrafelé a nyakszirttájig terjedett, de jelenléte által sem a légzés sem a nyelés nem akadályoztatott. Csak több hónap lefolyta után állott be ezen gyülvény egyes részeiben genyes olvadás, mely fölfakadván, nyilt fekélyeket hagyott hátra. Dacára ezen külső genyedési folyamának, képződött a gyülvény mélységében is genyes olvadás, és most a külső daganat nagyobb feszültségével csakhamar nyelési nehézség is mutat-

kozott. A beteg olyan érzésről panaszkodott, mintha idegen test szorult volna torkába; panaszkodott szúró fájdalmakról nyelésnél, melyek a külső daganat irányában kifelé terjedtek. A garatúr megtekintése itt is mint a főnemlített esetekben duzzadtságot és vörösséget a mondolákban és a garat falaiban mutatott, azonkívül szűkülést a garatszorban és domborodást a hátsó falon, mely a kutató uj által feszült hullámzó daganatnak ismertetett. A garatürön keresztül ezen daganatra alkalmazott nyomás nem okozott nagyobb genyfolyást a külső nyaktájón lévő fekélyző fölületeken. Köhögés, rekedtség itt nem tapasztaltatott; hangja szintén az említett orrhang volt; a nyálka-gyülem a száj- és garatürben sokkal kisebb mennyiségű vala, mi azonban azon körülménynek is tulajdonítandó hogy gyakoribb kiköpésben nem akadályoztatott. De feltűnőbb vala arcának vörössége, nagyrészt annak következtében hogy a tetemes nyakmirigy-daganatok által vérkeringése, nevezetesen agytóli visszafolyása gátolva lön; agytünetmények azonban nem észleltettek; lázas állapota mérsékes vala.

Ezen neme a garatmögötti tályognak tehát kórhatározatra nézve sokkal kevesebb nehézséggel járt, mint az előrement első és a következő harmadik, mely eredetét a nyakcsigolyák genyedési folyamából veszi.

Ezen harmadik nemnél hónapokon sőt éveken át tünetmények észleltetnek, melyek összege nyakcsigolya-bántalom jelenlétét kétségtelenné teszi. Első észlelendő kórjel nyakszirttáji érzékenység vala, más szembetűnő külső kóros változás nélkül; a fej mozgásai nehezítettettek s nagyobbiták a fájdalmat, mely kórjelekből a baj könnyen nyakizom-csúznak tartathatott volna. Azon arányban, melyben a bántalom tovább fejlődött és folyama a megtámadt nyakcsigolyák szomszéd lágyrészeit is maga körébe vonta, a lobos izzadmány a nyak oldalán a tarkó felé terjedett.

Most a fej és nyak mozgása még inkább akadályozva lön; a beteg fejét lehúzza tartá, ezt kissé hátra hajtva, mi által a nyak hátsó része mérsékes homorúságot és mindkét válla magasabb helyzetet mutattak. Ennél fogva a fej forgó mozgása

de hogy ha a tárgyakkal igen is könnyen lehetett volna elbánni, nem aként a személyekkel is.

Ezen hátrányzó személyek szerinte most már többé nem léteznek. A kórtani vegyészlet most már többé nem *humbug*, kontatás és halgatódzás nem henyé ügyügykedés, a kórbonctan nem korlátoltság. „*Der Geist, der stets verneinte ist zu seinen Vätern versammelt worden, und hat nur spärliche Collegen zurückgelassen.*“

Örömmel említi meg azon köztiszteletű férfinak a magas kormány által az orvosi tanügy vezetéséveli megbízását, kinek erélyes tevékenysége iránt a prágai főiskola jelen virágzásáért nagy köszönettel tartozik, s kinek tudományos ihletségétől mi is legjobbat várhatunk.

A tanári testület szervezetét illetőleg kiemeli azon rossz következményeket, melyek a dékának nem a tanári személyzet általi megválasztásából erednek, s ki azért könnyen ellenük

TÁRCA.

Pesti orvosi tanintézet.

A Wiener medizinische Wochenschrift X. Y. Z. pesti szellemdús levelezője, annak 22. 23. és 23. számában orvosi tanintézetünk jelen állapotát vázolja, még pedig oly nedélylyel, találólág és oly jó indulattal intézetünk gyarapodása iránt, miszerint leveleit szinte legjobb akarattal nem hagyhatjuk figyelem nélkül.

Az első levél a tanári testület hiányos szervezetét tárgyalja. Jelszava „*Difficile est satyram non scribere*“. Átalánosan, a Lajthán innen és túl elismert dolognak veszi, hogy intézeteink még nagyrészt a legkezdetlegibb állapotban vesztgenenek, s a magas kormány s ennek közvetlen organumai legjobb akarattal, a rögzött bajokon segíteni és egyetemünket gazdag és polgárisodott országhoz méltólág felszerelni rég ohajtják;

egészen gátoltatott s némileg az egész törzsnek forgása által pótoltatott. A beteg helyzete mindig hátfekvés vala; oldalfekvés nagy megerőtetésbe kerülvén, az nagyobb fájdalmakat idézett elő. Ülő helyzetben a hátra hajtott fej reszketett s látszott, mintha ennek súlyát a törzs nem bírná; miért is a beteg helyzetét két kezével szorgos alátámasztás által biztosítani igyekevék, mi alatt arcán szorongás volt észlelhető. — Ily állapotban a baj több hétig maradt, míg az izzadmány genyes olvadása lassan beállott s vele mind azon tünetmények jelenkeztek, melyek a garatmögötti tályog jelenlétére vonatkoznak. A baj lassú fejlődése egyszersmind oka vala, hogy a kórjelek csoportozatában hetekig változás nem tapasztaltatott.

Magán gyakorlatomban egy 4 éves fiúcska fordult elő, kinél ily állapot már több hó óta tartott; itt az említett kórjeleken kívül legfeltűnőbb vala a zörgő hortyogó légzés alvás közben, mely kórjel a betegség előtt nem észleltetett, és egészségesekek hortyogásától abban különbözött, hogy a hortyogó hang a fojtogatottak horkoló légzési zöreijéhez hasonlított és majdnem minden $\frac{1}{4}$ órában a fiúcskát álmából fölzavará. Ha én rendes orvosának és szülőinek közléséből föl nem világosítottam volna, hogy ezen álmabani nehéz légzés már a betegség kezdete óta észleltetik; ha a beteg gyermeket előbb éber állapotában nem vizsgáltam volna: könnyen hajlandó leendék azon nem kedvező kórjóslatra, hogy a gyermek élete rögtön veszélyben áll, mely ezen minden gyógymódnak makacsul dacoló bajnál, idővel csakugyan bekövetkezendik. Nyakdaganat itt már volt jelen, de a garatür még csak vörösséget és duzzadtságot a nyákhártyában és még semmi kitóduló puhatolható daganatot nem mutatott. Légesőbántalom mellett egy kórjel sem szólt; ellenben bizonyítja akori nézetemet a nyakesigolyakór és bekövetkező tályogfejlődés iránt a betegség lefolyása. — Az intézetben orvosolt betegnél ezen légzési tünetmény sokkal kisebb mértékben vala jelen, s csak a tályogképződéssel növekedett. A beállott genyedés először is a nyak jobb oldalán, ennek dagadt külső lágyrészeiben külöledött, a daganat kültakarójának magasabb hófoka, sötétebb kékellő vörössége, tapintatnál nagyobb fájdalmassága által, és eddigi keményes tömötsége helyett, puhább — de igen szigorú vizsgálatnál sem hullámzó — állománya által. Ily körülmények közt az állkapocs mozgásai is megnehezültek, fokozván a fájdalmakat a fülalatti tájban.

A külső daganat növekedésével egy arányban mindazon tünetmények jelentkeztek, melyek a fen közlött leírás szerint a garatmögötti tályog tulajdonai, és melyek ezen munkálat végén közlendő 8-ik kórtörténetben még egyszer bővebben érintetni fognak.

A garatmögötti tályogok ama felosztásából önként folynak azok közelebbi és távolabbi okai. E tályogok első neme eredetét a garat falaiban és az ezt környező sejt-szövetben fészkelő gyuladásnak köszönvén, többnyire hurutos természetű és nagyobbbrészt a lég káros behatása által, zordon időjárás alkalmával, okoztatik. Bizonyítja ezt az általam észlelt esetek többsége, melyek mind hidegebb évszakokban kerültek orvoslás alá, mikor hurutos torokbántalmak voltak napi renden; minélfogva nem leend alapnélküli állításom, hogy ezen tályogok leggyakrabbi oka magasabb fokra emelke-

és jogos igényeik ellen fordulhat. Ezen anomalia tetőpontját látja a dékán és egyetemi gazda — egyenes ellentétben álló hivatalok — egy személybeni egyesítésében, hol a bekövetkezhető *collisio officiorum* ban utóbbik az első fölött a tan-cél károsításával diadalmaskodhatik.

Sajnálja, hogy magán-tanítói intézvény mellett sincsenek magántanítóink, s a magas kormány kegyes nyilatkozatai dacára azok, kik ezen pályára lépni kívánnak, szervezet hiánya miatt, különféle okoknál fogva, a sorompótól visszautasítatnak.

Második levelében ismerteti orvosi intézetünk helyiségeit: „*Habent sua fata libelli*“.

Az oktatási minister rövid itt mulatása alatt megtekinté az egyetemi kórodákat, melyek pongyolában bizony nem a legigézőbb benyomást tehettek vala. Ezen látogatásra építi szerző abeli reményét, hogy mit azokról ír, nem sokára történelem tárgyává, s ő maga régiség buvárrá fog válni.

dett hurutos gyuladásban keresendő, mely rövid időn a garat többi rétegeit is ellepi. Azonkívül azonban másrendű, részint erőművi, részint vegyi, a garat rétegeire, ennek sejt-szövetére, vagy a garatmögötti szálagokra történt káros behatások is szolgáltatnak okot ezen bántalom önszenvi fejlődésére; mit ámbár önmagam nem tapasztaltam, de észszerűen tagadni nem lehet. Hasonlóan heveny kütegek (az általam észlelt esetek közt vörheny), hagymáz, genyvér szintén adhatnak letolyásuk alatt tályogképződésre alkalmat, mi mások tapasztalatai által bizonyítottatik is. Legnagyobb hajlam az elősorolt gerjesztő okok által előidézett önszenvi tályogra a cseccsemő és első fogzási korban látszik lenni, ha észlelt eseteimből következtetést vonni szabad.

A második nem, másodlagosan fejlődő, legközelebbi okát nyakmirigyek genyedésében leli; tapasztalatom szerint főleg akkor, ha ezen mirigyek megtámadása görvélyes betvegyn alapszik. Itt a garatmögötti tályog genysülyedésből ered, kedvező elősegítő körülményt a nyakbőnye lefolyásában találván. — Hogy ezen tályogok a görvélyes mirigylob gyakorisága dacára, mégis oly ritkán tárgyai észlel-sünknek, csak azon körülményből magyarázható, hogy a nyakbőnyének, nevezetesen ennek mély lemezének és a pofgarati pólyának alkati helyzete nem mindig azon kedvező viszonyban áll a genyedés gócahoz, mely a genysülyedést és tályog képződést a garatmögött elősegíteni képes volna. Másrészt azonban, ezen bonctani viszonyoknál fogva, nemcsak görvélyes, de általában mindennemű nyakmirigylob magában foglalja egyszersmind a garatmögötti tályog képződésnek lehetőségét; ennélfogva ezen bántalomnak távolabbi oka minden káros hatás lehet, mely a nyakmirigylob fejlődésére gerjesztőleg hat.

Azon életkor mely általában nyakmirigylob, különösen pedig görvélykór fejlődésének kedvez, egyszersmind e másodlagos garatmögötti tályog képződésére kedvezőnek tekintendő; ez tehát a második fogzást magában foglaló korszak.

A garatmögötti tályogok harmadik neme nyakesigolya-bántalomból veszi eredetét; fejlődése tehát szintén másodlagos, föltételezvé genyedési folyamat a nyakesigolyák mellső részén, vagy ezek szálagjaiban.

Legközelebbi oka e szerint ezen zsigerék gyuladásában rejlik, legyen ez gümőkóros betveggy következménye — csigolyaszú (*caries vertebrarum*)-alakjában — vagy más erőnyi, vagy erőművi gerjesztő ok eredménye; amához főleg hülések, emehez mindennemű külsérelmek tartozván.

Életkorra nézve, úgy mint az előbbinél különös hajlamot mutat ezen bántalomra, a harmadik gyermekkori időszak.

A kórjóslat az első nemnél mindig csak föltételelesen állitathatik; mert elmulasztatván a tályog felnyitása, kétes, valjon sükerülend é a közelgő veszélyt halasztás- és a tályog fölfakadásának bevárása által elhárítani? Megjegyzendő, hogy ezen zsöngé gyermekkorban a halál fuldoklási roham alatt rögtön is bekövetkezhetik. De másrészt is káros a felnyitás halasztása, mivel a gerincoszlop mellső hoszanti szálagja a genysülyedést elősegítvén, bár zsingmögötti tályog fejlődésére okul szolgál, mely műszereink alkalmazásának bizonyosan több akadályt gördítend elébe. — Ellenben, ha a tályog

Pest nagyszerű város; az idegen csodálva szemléli a büszke oszlopos ház sorokat, a tágas udvarokat, márvány lépcsőket stb. nagyon elüt ezen palotaszerű lakoktól ama ház az újvilág és hatvani utca sarkán, mely Jészuita zárdának hajdanta igenis beillett, sőt mostani céljának is megfelelhett, midőn József császár azt 20 növendék számára megnyitatta, de most? mennyire növekedett azóta nemcsak a tanulók száma, de a tudomány is!

A bonctani teremben földszint a két utca sarkán, — katonai zene, bérkocsisok érdekes szóváltásai, kocsik és targoncák vásári robaja közepett — a tanuló mindennapi gyakorlat mellett sem képes jó akarata egész ereje megfeszítésével a fülét szegő zaj közt figyelmét annyira szigetelni, hogy szeme az előmutatott tárgyakat is kellőleg láthassa.

Végig sétál a szerző a folyosókon, a termeken, számítgatja az ágyakat és ablakokat. Az ablakokat különösen, mert

felnyitása idején történik, akkor önszenvi tályogoknál — felté-
vén hogy ezek tiszta lobos folyamból eredtek, — gyógyulást bi-
zonysággal várhatni. A tályog felnyitásával, és a geny kiürü-
lésével, szintoly hamar tűnnek el mind azon vésszel fenyegető
tünetemények; a még egy perc előtt halállal küzdött gyermek,
szederjes szorongó arcával, meredt szemeivel, horkoló légzésé-
vel, mely emlőt, italt, ételt megvetett, — most szabadabban
kezd lélekzeni, arcát rendes pir lepi el, vonásai vidámabbak,
szeme nyitabb, hangja tisztább; a csecsemő első és legnagyobb
szükségét kielégíteni akarván mohón ragadja meg az emlőt,
melyből most kedve-kénye szerint szophatik; így nagyobb
gyermek is a nyújtott italt könnyen nyelhetik, mert kiürül-
vén a tályog bennéke, annak fala összehúzódik, tágul a garatür,
s az eddigi nyelési akadály eltűnik.

Másként áll a dolog az úgynevezett átrakodott tályogok-
kal; itt a tályog felnyitása kevés kilátást nyújt kedvező lefo-
lyásra, mert amaz csak külölése, kórjele a betvegynék, melynek
befolyása alatt támadt. A tályog felnyitása tehát csak a sürgé-
tő veszélyt hátrithatja el; de korántsem azon veszélyt, mely az
átalános bajból, a kóros vérvégyletből következhetik.

Kedvezőbb a kórjósolat a tályogok második neménél; mi-
vel ezek, ámbár másodlagosak, mégis tiszta helybeli bántalom-
nak tekintendők, melyek észszerű orvoslása az esetek többségé-
ben sikeres leend. A veszély megítélése itt az eredeti mirigy-
bántalom kiterjedésétől, és, ha az görvélykóros természetű, an-
nak fokától függ.

Legkedvezőtlenebb a kórjósolat a garatmögötti tályogok
harmadik neménél, mert itt még azon esetben is, ha a tályog
önmagától fölfakadása, vagy mesterséges fölnyitása idejekorán
történik, csak a tályog jelenlététől föltételezett pillanatnyi ve-
szély hátritható el; de nem azon szomorú kimenetel, mely szük-
ségképen az eredeti nyakcsigolya-bántalomból keletkezik még
akor is, ha a bántalom nem gümőkóros természetű, hanem más
erőnyi vagy erőművi okok által idéztetett volna elő. Átalában
ezen baj lefolyása igen lassu, hasonló a gerincesigolyaszu áta-
lános lefolyásához, mellyel természetére nézve azonos, s csak
helyzetére nézve különböz. Mindkettőnél tályogképződés áll
be; de ennek különleges megjelenése mindig a szervek bonc-
tani helyzetétől és azoknak a genyedési göchozi viszonyától
függ; magyarázatát tehát a tájbonctanban találja.

(Folyt. köv.)

SAUER TANÁR ORVOSI KÓRODÁJA.

Kanyaró (Morbilli).

Közli Dr. Poor Imre belgyógyászati tanársegéd.

Térjünk vissza lázas betegünkhöz (a kórelőzményt és jelen
állapotot lásd 1.sz 5. lapon). Téli 20-kán, a beteg fölvetelének
második -, a folytonos láznak harmadik napján a beteg láza
növekedett, az érverés gyorsasága percenkint 95-re emelke-
dett, az arc még duzzadtabb, vörösebb lón, a köthártya erős
belőveltsége mellett a fényiszony is gyarapodott; a mellkasban
a teljes kontaktási hang nem változott, de az erős hólyagesás

ezekekről legjobban megítélhetni mit jelent itt a „terem“. Az el-
méleti és gyakorlati orvos-sebészi és szülészeti tanulmányokon
kívül tanyáznak még itt a természettudományok: az ásvány-,
állat- és vegytan, s az egész épületnek tan-célokra szolgáló 36
helyisége van; azonkívül a konyha, házmester, szolgálók, s végül
a tanári segédek lakai, mint a legkisebbek.

Ezen 36 terem közül mindössze is 18-nak van két ablaka;
a többi egy ablakos, mint zárdái cellákhoz illett. A sebészi
kóroda női osztályának egy ablaka van és hat ágya.

De a szükség találékony, segít magán. A sebészek szá-
mára levő orvosi kóroda fölül nyílt deszka-falazat által két te-
remmé van átalakítva. Épen oly szelleműs a folyosók haszná-
lata, melyeket csupán peripatheticus testgyakorlatokra fordí-
tani kár volna. A szülészeti tanára egy részét elzáratta, hogy
ott a 80 bábát oktathassa, kik a 5 ágyu szülészobát tulságosan
hevitenék; egy része gyűjtemény- és fehérenemű szekrényeknek

légzés-zörejhez hortyolás (Schnarren, ronchus), sipogás (Pfei-
fen, strepitus fistulosus), meg sziszegés (Zischen, sibilus) já-
rult; a száraz köhögés szaporán s néha oly erőszakosan mutatko-
zott, hogy göresös légrekedéstől (asthma spasmodicum) lehetett
tartanunk. E közben a beteg arcán köles—lencsényi málnapi-
ros foltok tünezttek elő, melyek kevésbé a bőr felszine fölé
emelkedvén, többnyire összefolytak, némely foltokon apró tü-
szöt lehetett látni. E vörös foltok következő napon a nyakat,
mellet, aztán az egész törzsököt, végre a végtagokat özönlöt-
ték el; s mire a küteg a test nagyobb részén el vala terjedve,
a láz csökkenni kezdett, s mikor már az egész test el volt pi-
ros foltokkal lepve, a láz végképen megszűnt.

Ha betegünkön a ma észlelt kórjeleket az előrement láz-
zal összevetjük, a kórt bizton fölismérhetjük. Előrement
háromnapos folytonos láz nyomán először hurut fejlődött ki
a köthártyákon, a tüdők kisebb-nagyobb hörgőiben, a láz an-
nyira súlyos volt már eleinte, hogy azt belterjénél fogva nem
lehetett a vele jelenkező hörghurutnak tulajdonítani, a húgy-
ban kevés fehérség is találtatott; végre mikor a láz legheve-
sebb lón, a duzzadt kölbört piros, lencsenagyaságu
foltok lepték el az arctól kezdve a kéz- és lábhatáig. E kór-
tünetek bőven elégségesek arra, miszerint e betegséget ka-
nyarónak, mások szerint vöröshimlőnek (Masern, morbilli)
nyilvánítsuk.

E kór tévedésből gyakran vörheny (scarlatina), vör-
cse (rubeola), csaláncs (urticaria), rózsacs (roseola) és
hagymáz-kütegekkel cseréltetik föl.

A vörheny különbözik a kanyarótól az által, hogy a
vörhenyben az előremenő láz aránylag hevesb a kanyaróénál;
a kölbőr hősege és duzzadtsága tetemesb; a heves lázhoz nem
hörghurut hanem torokhurut sőt toroklob (cyananche faucium)
társul; a küteg nem apró köles—lencsényi foltocskákban, ha-
nem tenyérsny, málnapiros, szabatos határ nélküli foltokban
mutatkozik, melyek lassudan összefolyván, az egész testet
egyenletes pirral borítják be; a küteg nem korpádzás (defurfu-
ratio) hanem pikkelyedés (desquamatio) útján hámlik le; vég-
re a vörheny igen gyakran vízkórba megy át.

A vörcse (rubeola) egyedül kütegeinek apróságával,
kijelölt határoosságával hasonlít a kanyaróhoz, s avval, hogy
szinte korpádzás által foszlik le; a többiben a vörcse azonos a
vörhenyvel.

A csaláncs (urticaria) csak akor bir némi hasonlóság-
gal a kanyaróhoz, ha hevenyen lép föl, két—három napig tartó
láztól előztetvén meg. Ha már a küteg mutatkozik, a csaláncs
eléggé bélyegeztetik vörös foltjainak borsó- egész rézkrajcár
terjedtsége, domboru duzzadása, keményded szövete (paren-
chyma), a kütegpúpnek halavány szinezete, s a vele jelenkező
égető viszketegség által.

A rózsacs (roseola) csekélyebb lázzal jelenkezik, hu-
rutnak semmi nyoma sincs sem a köthártyában, sem a hörgőkben,
lefolyása nem oly szabott rendű mint a kanyaróé, a küteg nem
kezdődik szabályszerűleg az arcon, hanem a testnek majd egyik
majd másik részén, végre a rózsacs lehámlási szakában sem le
nem korpádzik, sem le nem pikkelyedik, hanem nyom nélkül
enyészik el, és sohasem fejt ki ragályt.— A bőrpir (erythema)

van szentelve; más részecskéjét, két ajtó közt az orvosi kóroda
segéde vegykémeti és görcsői vizsgálatokra eszélyesen tudta
elfoglalni. Megint egy másik 1½ ölnyi hoszu és ¾ ölnyi széles
a mütő növendékek gyakorlatainak van szánva; hogy férhet-
nek meg ott ők ketten, ha a tanár is belépni talál— az talány!—
Négy tanterem lévén csak az elősorolt orvosi- sebészi és ter-
mészettudományok rendelkezésére, reggeli 6 órától délutáni egy
óráig, egyik tanár nyomban követi a másikat, mi főfájás nélkül
nem igen képzelhető. A sebészet tanára 2—3 négyszög ölnyi
teremben 130 tanítvánnyal izzad; a szemészet tanárának épen
nincs tanterme, s minthogy a folyosói életet nem kedveli, a be-
tegek szobájában tanít, müt és rendel. Legtöbb tért foglalnak
aránylag a bölcsészeti karhoz tartozó természettudományok, a
háznak 1/3-át, s nem egy sohajába kerülhetett már a kórodai ta-
nároknak a valóban fényesen fölszerelt vegyészeti műhely, midőn
hol itt, hol ott, helyt kelle engedniök a szép szörnyetegnek.

már külalakjára nézve igen elüt a kanyarótól, t. i. terjedelmes, alak nélküli, égető érzést küldő foltjai által; a többire nézve a bőrpír épen azon kórjelekben különbözik a kanyarótól, miket a rózsacsznál előszámláltunk.

A h a g y m á z n á l (typhus) — küteges hagymázt értvén — ha ez nem ragályból, hanem, mint többnyire szokott, járványos okból fejlődik ki, 7–8 napos előzményi szak mutatkozik általános bágyadtsággal s a kedélyi hangulat megváltozásával, s csak ezen előzményi szak után fejlődik ki a láz; e láz sokkal tetemesb belterjére nézve a kanyarónál; a hagymázi láz soha nem cselekvő jellemű; mindenkor szenvedő; — a köthártya nincs s belövelve, a hörghuruthoz bélhurut vagy épen a belek tüzös lobja társul; lázközben kedélyi közönyösség, szédülés s egyéb ideges kórjelek mutatkoznak; a lép nagyobbodik; a küteg a heves láznak nem harmadik, hanem ötödik — hetedik napján támad; a küteg lencsényi foltjai gyéribben mutatkoznak, tehát nem lepik el oly sűrűn a testet mint a kanyaróban, a küteg nem az arcon, hanem a mellen kezdődik, s ritkán terjed innen a többi testrésze, legtöbbször csupán a törzsökre szorítkozik, a kütegek halvány vörösek, s harmadnapra nyom nélkül tűnedeznek el. A húgy fajsúlya kisebb a rendesnél, s az gyöngén savas vagy közönbös hatása már a betegség elején.

A kanyaró csaknem mindenkor hevenyen lép föl, s koránsem csupán bőrbaj, azaz nem helybeli bántalom, hanem kórvegyes betegség, mely kórvegy leginkább a vér fehérszínjének (albuminum) viszonylagos szaporodottságában áll. E szerint a fehérszín kórvegy szintűgy alap-oka a kanyarónak, mint a többi heveny kütegek, úgy mint a hagymáznak, vörhenynek stb. melyek közé azonban a csaláncsot épen azért nem sorolhatjuk, mert ebben még senki sem fődözte föl a többi heveny küteggel közös fehérszín-kórvegyet. A fehérszín-kórvegyű lázas kütegek mind ragályosak, tehát a kanyaró is ilyen.

E küteg kórjelei-s lefolyására nézve négy szakal (stadium) bír: a) a támadási szak (st. incubationis, infectionis), b) a láz v. hurut szaka (st. febris v. catarrhi), c) a kütegzés (st. efflorescentiae), végre d) a lehámlás szaka (st. defurfurationis). — Az üdülés a visszatérő egészség kezdete, azért az nem képezhet külön szakot a betegségben. E nevezett szakokat egyenkint vegyük vizsgálat alá.

Első v. támadási szak. E szaknak egyetlen kórjele sincs, azért ebben a kifejlendő kórt még sejteni sem lehet. Ekor valamely titkos élet-erőnyi ok észrevétlenül gyakorolja káros behatását a szervezetre, s ebben nyavalyát gerjeszt; ezen élet-erőnyi ok a kanyarónak kútfeje. Az izgatási meglobos betegségek támadásának oka mindenkor anyagi, vegyi vagy természet-erőnyi (physico-dynamica) behatásokban rejlik; ellenben a heveny kütegek támadására nem szükséges anyagi roncsolás (vágás, törés, nyomás, zuzódás), sem vegyi szétbontás, teszem azt: tömény (concentrirt) savak- vagy égvényeknek a szervezetteli közvetlen érintkezése; úgyisint keveset vagy épen semmit sem folynak be a heveny kütegek támadására a természet-erőnyi hatások, p. a hőmérsék alanti vagy magas foka, fa-

Borzalom fogta el a szülészeti tanárát, midőn egy szép reggel gyönyörű analyticus kéményt látott kórodáján keresztül emelkedni.

Harmadik leveleiben bucsút akar venni levelezőnk azon épülettől, melyben oly kevés örvendetest s oly sok kivetni valót talált, s még folyvást talál. A kórbonctani muzeum készítményei a legsötétebb és legnedvesebb menedékhelyen penészednek; a szülészeti kóroda az alatta tüzelő vegyészeti műhely által nyáronát kissé tulságosan is fülk. Rendszerről épen oly kevés lehet szó, mint Hoffmann ismeretes építésznél, ki a ház négy falát fölemelvén, jobbra balra vaktában szaladt, s ott hol fejét a falba verte, hol ablakot, hol ajtót vágatott, vagy közfalat emeltetett.

Nem kerülheti el levelező, hogy rögtönzött táborig kórházhoz hasonló intézetünket a prágai és páduai palotákkal, s a

gyás, meghűtés, égetés, sem gépeinknek villanyossága, delezessége. A heveny kütegeknek csak két élet-erőnyi (bio-dynamica) kútfeje van t. i. a járványos alkat és ragály.

Helyén lesz itt megemlíteni, mit értünk mi tulajdonképen a járványos alkat (constitutio epidemica) alatt, annál inkább, meri a mostani orvosok eltérő értelemben nyilatkoznak e nevezetes tárgy felől, némelyek pedig (a vastag anyagvédők) egészen tagadják a járványos alkat létét, ezt merő agyremnek (phantasma) keresztelvén. Sokan a járványos alkat forrásul egyedül a légkörnek (atmosphæra), — mások egyedül a földgömbnek (tellus) rendellenes változását veszik; mi mindkettőt (az egész mindenségeli összefüggésben) együttvéve, a járványos alkattal a világegyetem éplétének hanyatlásában keressük, mert légkörünk a földgömbbel bensőleg összefügg, csupán egy égi testet képeznek mindketten a naprendszerben, s hatásuk egymásra valamint az egész naprendszerre kölcsönös (reciproca). A nap, légkörös földgömbünk s többi bujdosóink (planetae) kölcsönös, összhungzó működése s a földünkön eláradó berzes megdelejes hatások célirányos szétoszlása szintűgy tényezői a világegyetem éplétének, valamint a szervek (organa) közremunkáló működése a szervezetnek (organismus) épségét, életét föltételezik. Ha most bármely ismeretlen oknál fogva a világegyetemi éplétnek előbb nevezett tényezőiben működési zavar áll be, mi természetesen, mint hogy ekor a világegyetem éplétében is rendellenes változás idéztetik elő, azaz csökken az éplét, s a világegyetem mintegy betegeskedik. A világegyetem kóros állapota hasonló kóros változást hoz létre a szervezett mindenség szerves egyedeiben is, t. i. az állatok- s növényekben annál inkább, mint-hogy ezek mindannyi szervezetek a roppant szervezetben, világszerte a világegyetemben (mikrokosmos in makrokosmos). A világegyetem éplétének hanyatlását, mely a szervezett mindenség egyedeiben hasonló kórt termel, járványos alkatnak nevezük. A mondottak folytán szerintünk: járványos alkat, világegyetem éplétének hanyatlása, és mindenség kórja, azonos (indenticus) fogalmak. A járvány (epidemia) a mindenség kórjának, mint oknak eredménye; alatta azon, érzekeink alá eső kóros változásokat értjük, melyeket körülöttünk, köztünk s bennünk a mindenség kórja előidéz. Járványos betegség (morbus epidemicus) pedig az, mely csupán a mindenség kórja következtében támad. Legyen ez elég a járványos alkatról, térjünk most tárgyra vissza.

A járványos kanyaró többnyire tavaszokonki együtt jelenkezik a keh-rángással (tussis convulsiva). A járványos szintűgy megvannak saját szakai (stadium), mint az egyedi betegségeknek: az uralgó járvány első heteiben, valamint utóján is az egyedi kanyaró- esetek nem fejlődnek ki teljesen, néha alig ismerhetni rájuk, kivált ha csupán egyszerű hörghurut alakjában mutatkoznak, ekor az egyes betegségek lefolyása is csöndes, enyhe, a küteg maga csekélyebb külterjű és halványabb; ellenben ha a járvány tetőfokát érte el, akkor az egyedi esetek teljesen kifejlődnek, szaporábbak, első tekintetre rájuk ismerhetni, lefolyásuk súlyos, hevenyebb, — a küteg elborítja

bécsi gazdagon ellátott kórodákkal össze ne hasonlítsa. Mily benyomást tehet ily szegényes küllem az áldozatteli pályára készülő növendékre! A nagyságnak és jelentőségnek bizonyos jelleme bizonyára megilleti azon helyiségeket, melyekben az igazság buvárlata s az emberek iránti szeretet taníttatik.

A levelező orvosi tanintézetünk második „halálos vétkét látja annak csaknem tökéletes elszigeteltségében minden kórháztól, s az innen szükségkép eredő tananyag — betegek és hullák — hiányában.

Hogy a csaknem 200,000 lakost számláló városban a tanulóknak megfelelő hullaszám ne találtatnék, azt szerző, minden itt divatozó gyógyrendszerek dacára sem képzelheti. „Es ist etwas faul im Staate Dänemark.“

A pesti polgári kórházban 1856-ban 8260 beteg gyógy-

az egész testet, az sötétebb színű, s hozzá vagy a cselekvő jellemű lobláz vagy a szenvedő jellemű posláz szegődik az állapotott (stationaria) vagy évszaki (annua) uralgó járvány természetére szerint. A járványos alkat, mint említők, egyik és pedig első szülője a kanyarónak.

A kanyarónak másik kútforrása a ragály (contagium). Mikor a járványos alkat kórszakának tetőfokára emelkedett, teljesen kifejlett kórt természet az egyedi szervezetekben, s ugyanekor a kórnak emez erőteljes fokozata képes oly megérett kórterményt létre hozni, mely hasonló állatfaji szervezetbe ültetve, ugyanazon kórt termi meg, mely a közlött kórterményt megérelé; azaz rövidebben: a járványos alkat tetőfoki szakában képes ragályt termeni. Némely heveny-kórok a járványos alkatnak bármelyik szakában ragályt természetnek oly egyénekben, kiknek az illető ragályos betegségre hajlamuk van, ilyenek a himlő, kanyaró, vörheny; mások csak akkor válhatnak ragályosakká, mikor a járványos alkat tetőfoki szakát éri el, p. a hagymáz, vérhas, hányászekelés stb. E szerint a kanyaró (kifejlett küteget értünk) mindenkor terjed ragály által különösen ama fiatalabb egyének közt, kik sem kanyarót sem a kehrángást (tussis convuls.) még át nem lábalták. Legnagyobb hajlammal birnak kanyaróra a gyermekek tíz éves korukig, aztán a fiatal felnőttek 24-ik koréig, későbbi korban a kanyaró gyéren jelenkezik, részint mert a korosbaknál a vérképzés kevesbé szapora már, s a bőrrendszer szilárdabb, fejlődési szakát bevégezte; részint mivel a középkori egyének kiállottak már a kanyarót, vagy hogy a kanyarósokkali gyakori érintkezés miatt az ezen betegségei hajlamot elvesztették. A kanyaró csak azon szakában kezd ragályos lenni, mikor kórterménye van, a ragályosság tehát a kütegezéssel kezdődik, s tart a bevégzett lehámlás — illetőleg lekorpádzásig. A kanyaró ragályát azaz ragályos kórterményét képezik a beteg lefoszlott külbőrháma, nyála, könye, kiharakolt vagy kiköhögött taknya, kiürített gyomor- s béltartalma, stb. sőt a kilégtett levegő és bőrének párájai is, azért maga a közellét közvetlen éritkezés nélkül átültetheti a kanyarót; e miatt gyermekeket a beteg szobájába nem tanácsos eresztetni; úgy szinte a betegnek levetett ruhái sokáig ragályterjesztők maradnak. A fölvetett ragály a testben lappang 3—14 napig minden körjel-külölés nélkül, ezután a kór kitörése a láz előzményi szakával (lásd a 8. lapon) kezdődik.

(Folyt. köv.)

KÖZLEMÉNY

Balassa J. egyetemi tanár sebészi kórodájában 185°/₆-dik iskolai évben ápolt s műtett betegekről.

Batizfalvi Samu orvos-sebésztudor s kórodai segédtől.

A magyar kir. egyetem sebészi kórodájában mult iskolai évben is oly érdekes és tanulságos esetek fordultak elő, hogy

szereltetett; ezeknek csaknem két harmada ingyen. A polgári kórház a szükség hatalmánál fogva elvesztette már ebéli jellemét és régen közkórházi célokra használtatik; ha, mint váratik, tökéletesen azzá alakittatik át, nincs ok miért ne egyesítsék az egyetemi kórodákkal, s miért ne létesüljön valahára a régen tervezett központi épület.

Ezen Messiásként várva volt — és még meg nem jött — központi épületet illetőleg, — levelező azt tartja, hogy az sokkal célszerűbben a Sz. Rókus kórház tö szomszédjában, a város ottani telkén állittatnék föl, mint a volt fűvészkert helyén. Ezen hely s a hatvani utcabeli Jészuita-épület eladásából kikerülő összeg annak és a Seminarium hátsó részének fölépítésére fordittathatnék, a természettudományok számára. Ilyen egyesítés által nemcsak könnyebben eszközölthetnék a betegek kiválasztása a tan-célnak megfelelőleg, s az üdülők átvitele;

azokról s különösen a végrehajtott számos műtétről kméritő közleményt adni, — a tudomány s a közegészség érdekében édes kötelességünknek ismerjük.

A fenérintett iskolai év folytán a kórodában gyógysegyélyt keresett összesen 745 beteg; és pedig 471 férfi, s 274 nő.

Járólagosan kezeltettek 614-en: 327 férfi s 237 nő. Az alkalmilag bejárt betegek közül 66 műtét tárgya lón. Nevezetesen: foghúsdag kiirtatott 2, békadag 1, tömlődag 3, dongaláb műtét 2, ferde térd 1, combizületi ficam visszahelyeztetett 1, vállizi 3, tályog felnyitott 13, hasvizkór-csapolás történt 2, Highmorbarlang-csapolás 1, idegentest eltávolítása a külhalljáratból 2, idegentest kivétele a térdizületből 1, konoknyak-műtét 1, kelevény-fölhasítás 2, orrpöfeteg-kiirtás 2, sejtésráké 8, rostosrák kiirtása 4, viz-sérvcsapolás 3, végbélsipoly-műtét 1, csirizkötés alkalmaztatott 1 föl- és 2 alkartörésnél, 1 orsócsonttörésnél, 3 kulcsesonttörésnél, véredénytapló kiirtatott 3, inmetszés történt 3; s így összesen 66.

A kórodában gyógyszerelttek száma 131-re ment: kik között 94 férfi s 37 nő vala.

Ezen utóbbiak közül elbocsátatott:

gyógyultan	95=65 férfi, 30 nő
javultan	27=21 „ 6 „
gyógyíthatlan bajjal	1=— „ 1 „
meghalt	8=8 „ — „
összesen:	131=94 „ 37 „

És most térjünk át azon kórosetek részletes tárgyalására, melyek a kórodában észleltettek:

I. Csonttörések.

Fölkartörés.

Z. J. 37 éves, erős testalkatu napszámos, 1855-ki dec. 28-án este mintegy harmadfél ölnyi magas padlásról, baloldalára zuhant. Esésközben ösztönszerűleg balkarjára támaszkodott. A külbéhatás, melyet az illető szenvedett, oly nagy foku volt, hogy utána több percig a kemény talajon — a melyre zuhant — eszméletlenül maradt. Miután eszméletét visszanyerte, helyét önerejéből elhagyni képes nem volt, hanem a segélyére érkezők által vitetett lakására. Cipelés közben különösen balkarjában érzett roppant szúró fájdalmakat, s azt fölemelni és használni egyáltalában nem tudta. Lakásán karjára hideg borogatásokat raktak. Dec. 31. kórodánkba hozatott, hol a beteg — mint minden előrement ilyenmü külbéhatás után — szorgosan megvizsgáltatván, következő kórtünetekre akadtunk. A balfölkár közepe táján dagadtnak, egyszersmind tengelye körül fordítottnak találtatott. Valamint szemmértékre, úgy pontos kimérés után is a jobboldalinal másfél hüvelknyivel rövidebb volt. Az említett dagot tapintván, a beteg fájdalmat nyilvánított; s midőn ujjunkat a fölkaresontra alkalmazva ennek hoszmentében lefelé vontuk, egy mélyedésre bukkantunk, mely fölött élesen kiálló szöglet-csontkarima volt érezhető. Most átmarkolván a fölkart érintett dag fölött és alatt, annak két ellenkező irányban eszközlött mozgatására rendellenes mozgékonytságot és sajátszerű recsegést fedeztünk föl; mialatt a beteg élesen-szúró

nemcsak hogy a növendékek a törvényszéki s más boncolatoknál jelen lehetnének, holott most csak a készítményeket nézhetik, hanem magok a kórházi orvosok is járulhatnának a tudomány felvirágoztatásához; rövid időn magán-tanítók egész serege keletkezhetnék, s az egész ország a javított orvosi tanulmányok jótéteményét megérezné.

Ezen központi épületnek kórodákon kívül még élet-tani intézetet kellene magában foglalnia, s az ép és kórboncant, melly nálunk bizony még igen kóros, biztosabb lábra állitnia; holott ma a tárgy maga rendesnek nyilatkozatván, tanára még is rendkívüli maradt.

Reméljük, így fejezi be a szerző levelét, hogy nem sokára fogjuk mondhatni: így volt: most már nincs! Azon magas látogatás óta hisszük, hogy ohajtásink nem maradnak örökké merő álomképek.

fájdalmat panaszolt. Ezekfölött balkönyökén a bőr külhámjától meg vala fosztva. A leirt esetben tisztán észlelhető kórjelenségek közül könnyű volt a fölkar közép harmadán létező egyszerű csonttörést fölismerni. S minthogy a csonttörés jelentékenyebb bonyodalmakkal szövetkezve nem volt s a középkorú egyént különben ép- és egészségesnek találtuk, a kórjóslat e külbehatás által okozott bajra vonatkozólag, kedvezőnek nyilvánított. Mi a gyógysegélyt illeti: mindenekelőtt a törvégek pontos egybeillesztéséhez járultunk olyformán: hogy mialatt egyik segéd a vállizületet markolta át két kézzel, a másik segédet hasonló műfogás teljesítével biztuk meg a könyökizületnél. Midőn az érintett segédek a fölkar hosztengelyének megfelelő irányban lassan és egyarányosan nyújták a fölkart, a műtő a törvégeket hozta egymással szoros érintkezésbe. Mire a bántalmazott végtag, rendes idomát és irányát visszanyerte. Hogy ezen érintkező helyzetben maradhassanak a törvégek, még a nyújtás alatt alkalmaztatott az ismert körpólya-zsínkötés, még pedig következőleg: A műtő ugyanis az ujjak hegyétől föl egész a vállizületig pólyázta be a tört végtagot. Azután a vállizülettől a könyökizületig futó és jól kibélelt négy keskeny fa-zsín illesztetett a fölkar bel-, kül-, mellső- és hátsó fölületére. A zsinok három keskeny galanggal közepén s két végükön erősítették meg. A törvégek egybeillesztése után s a kötés befejeztével rögtön enyhülést érzett a beteg. Mi nagyon természetes következmény volt, miután a lágyrészek felmentettek a törvégek izgató behatásától. Erre az illető balfölkarja fölemelt helyzetben szecska-vánkos mélyedésébe illesztetett, s így feküdt. Most már a természet gyógyerejére bízott a beteg 1856-ki január 7-ig. Olykor-olykor a meglazult kötést kelle megerősíteni. Kórodánk szükléte s azon körülmény következtében, hogy napról-napra tanulságosabb kóresetek érkezének, a beteg elbocsátásáról gondolkodtunk. De a kötés oly nemével, mely könnyen meglazul s a beteg is módosítást tehet rajta, nem akarván őt kiereszteni, az egyébkint is csupán gyakorlati bemutatás végett alkalmazott zsindelekötés helyébe, jan. 8-kán a tanodánkban leggyakrabban használt (dextrin) = dextrinkötés alkalmaztatott. Ezen biztos kötéssel jan. 10-kén — midőn az tökéletesen száraz volt, a beteget kibocsátottuk, épszög alatt behajtott alkarját még a kötés alkalmával háromszögű kendővel nyakába függesztvén. S így a kórodán fekvő, járó beteggé lett, miután a dextrin-kötéssel — mely különben neki alkalmatlanságot nem okozott, — utasításunk nyomán, néhányszor kórodánkon megjelent. A dextrin-kötés alkalmaztatásától öt hétre, a langyos vízzel meglocsolatott kötést levettük s teljes megelégedéssel tapasztaltuk, mikép a rendszeren képződött csonttrög merőben szilárd s a törvégek tökéletesen egyesülvék. A fölkar előbbi szabályszerű idomát, s egy idei gyakorlat után, használhatóságát teljesen visszanyerte.

Alkartörés.

B. J. 46 éves kocsis, vaskos testalkattal. 1855-ki oct. 25-kén nyolcad magával a Duna széléről vastag gerendát szállított a partra. Miközben a sikamlós parton egyik társa elcsúszott s utána többen egyensúlyt veszelve, földre hulltak. A nehéz gerenda alá azonban a kocsis alkarja szorult. A becsipetés pillanatában nagy roppanást, s erős fájdalmat érzett az illető. S minthogy oldalra bukott, jobb halántékát is úgy a gerendához vágta, hogy néhány percre elkábult bele. A külsérellem után hat órával a beteg kórodánkra hozatott. De már ekor nemcsak a zúzott jobb alkar, hanem a kézhát is igen dagadt volt. A könyökhajlatban tenyérnyi területen, véres foltokkal fedett hámnélküli fölület vala szemlélhető; nemkülönben a jobb halántéktáj is lehorzsoltnak találtatott. A főbaj azonban az alkar alsó harmadán észleltetett, mivel ott, szorgos vizsgálatra, a kettős csonttörésnek minden kórtünetei föllelhetők valának. — A tárgyalt esetben — mint a felhozottakból kiderül — bonyolódott csonttöréssel volt dolgunk.

A bonyodalmak elhárítására irányoztuk tehát mindenekelőtt figyelmünket. S e végből először is a tisztán kivehető szögletben egymástól eltért törvégeket hoztuk illeto helyzetbe. És hogy azok ujabbi kitérése lehetőleg gátoltassék, az alkart jól kibélelt zsinhez könnyedén erősítve, szőrpárnára helyeztük.

Most a sértett, zúzott részekre hideg borogatások szorgalmas alkalmazása rendeltetett. A nyugalom következtében és a hideg szakadatlan használatára, tiz nap alatt, a dag teljesen leapadt s a ledörzsölt felhám pótolva volt. Így leküzdvén a lob élénkebb tünetényeit, a gyógyulás befejezteig, az elmozdithatlan csirizkötés (Dextrin-Verband) alkalmazását láttuk javallottnak. Mely is illetéknépen tétetett föl: Egy segéd a sértett tagrészt a könyökizületben fogta, míg a másik segéd a kéztőben vette át az alkart, s mindketten mozdulatlanul a hosztengely irányában feszesen tartották a bekötendő tagrészt. Megjegyzendő még, hogy a kötelék alkalmazásakor az alkar épszög alatt behajtván, hanyintás és borintás közti közép helyzetben tartatott. Legelőször egy gyapotból göngyölt s nyomfolttal körülvett labdát adtunk a beteg illeto markába. Így aztán az ököbe fogott kézen megkezdtük száraz pólyával a könyök hajlatig futó körmeneteket. Hogy pedig a pontosan összeillesztett törvégek annál biztosabban helybentartassanak, előbb az alkar hajlító és fesztő fölületére, a csontközti térbe, 4 hüvelknyi hosszú és 1½ hüvelknyi széles nyomfoltokat illesztettünk. Erre, ugyancsak a hajlító és fesztő külfölszínre a könyökizülettől kezdve, a kéztő-izületen valamivel túlterjedő, — vízben felpuhított — vastag táblapapir-zsinéket alkalmaztunk; miután gyapottal minden csontpup gondosan befödett. Most a dextrinbe mártott pólyát vettük elő, s azzal mérsékesen meghuzott körmenetekben az egész alkart s ököbe szoritott kezet bepólyáztuk. E fölé végre ismét száraz pólya alkalmaztatott. A kötés támogatására, annak tökéletes megszáradásaig, fazzsinéket használtunk, melyek 36 óra multán eltávolíthatattak. Ily célszerű kötéssel, melyet a törvégek tökéletes egybeforradásaig bolygatni sem kell, teljes megnyugvással küldtük ki a beteget. Önként értetődik azonban, hogy mielőtt sorsára biztuk volna őt, alkarja háromszögű kendővel köttetett föl, s meghagytuk neki, hogy nyolcad-tized naponkint mutassa magát a kórodán. A dextrinkötés, alkalmazásától számítandó harmincnyolcadik napon eltávolíttatott. Az eredmény teljesen kielégített, mennyiben a munkás osztályhoz tartozó egyén, alkarját valamint nyujtani és hajtani; úgy borintani és hanyintani is, bár eleinte csekély korlátoltsággal, de rövid időn némi gyakorlat után, minden irányban szabadon forgatni tudta, szóval: bántalmazott tagrésztét használni ismét képes volt.

— 33 —

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Ujabb gyógyszerek.

Közlő Török József gyógyszerész.

Először is nagyon tisztelt ügytársaim előtt e cikk címét kell igazolnom; elmondanom hogy mit és mennyit kívánok értetni az újabb gyógyszerek cím alatt. A gyógyszerészetnek az utóbbi két évtized alatti haladása nem oly természetű hogy újabb gyógyszerek címe alatt hosszas cikk sorozatot lehetne kezdeni. Sok történet tagadhatatlanul e tekintetben is, s mi nem fogunk annak idején az újabb időben használatba jött gyógyszerekről is megfellelkezni, de a miben az új kori gyógyszerészet valóban bámulatos előhaladást tud fölmutatni az: a gyógyszer egyszerűsítése, s új célszerűbb alakba öntése.

Hajdan a gyógyszer hathatós részét egy sereg lényegtelen, ártatlan, néha ártalmas anyag társaságában kellett a betegnek be venni. Az adag határozatlan mennyiségű s épen ezért hatásának megítélése bizonytalan volt, sok esetben nem lehetett a romlás ellen megőrizni, azon lényegtelen anyagok miatt melyek társaságában találtatott. Ma már a gyógyszer hathatós része külön van választva: a chinin, morphin, digitalin, coniin, stb. stb. szóval az alkaloidák egész csapatja teljes tisztaságában áll szolgálatunkra. Ime ezt értjük mi a gyógyszer egyszerűsítése alatt.

Az alakot illetoleg az előhaladás szintoly jelentékeny. A sok keserű, undorító ízű és szagu anyagnak oly alakba öltöztetése, hogy a beteg azt undor és szenvedés nélkül vegye be, ismét oly jelentékeny előlépés a gyógyszerészetben, mely meg-

érdemi, hogy az e célra egymással vetélkedő külföldi gyógyszerészek versenyében mi is tevékeny részt vegyünk. A gyógyszereszek beburkolása, a tolu-balzsam, collodium, gelatina s a cukros burokkali bevonás az, mit az újabb alak alatt értünk.

Im tisztelt olvasó ebben el van mondva mit kívánok én az újabb gyógyszerek címe alatt értetni.

E kettő az főleg mellyel a hazai gyógyszerészet emelésére legtöbbet tehetünk, és a tudomány utján haladó orvosokat kórbuvarlatukban és gyógyszerelésükben segíthetjük.

A. Vasas készítmények.

a) Pillulae ferri jodati. (Blancard-labdacsok.)

A Blancard-labdacsok egy pár év óta az orvosi gyakorlatban nálunk is a vasiblany szörpöt (Syr. ferri jodati), háttérbe szoritották. És méltán. — A vasjodür vegyület részint illékony részint felbomlik, úgy hogy a beteg kellemetlenség nélkül, s tiszta eredeti alakjokban ez anyagokat be nem veheti, ha elő nem készítettnek s úgy be nem burkoltatnak, mint azokat beburkolva a Blancard-labdacsokban találjuk. Átalában a vasjodür gyógyszernek lényeges kelléke a labdac alak s légtől áthatlan anyaggal beburkolás, mert csak így lehet a felbomlás ellen biztosítani. Ha jól van e beburkolva az eredeti vagy az utánzott labdac, arról könnyű meggyőződni, ketté vágjuk a vasjodürös labdacot, s ha ép akor zöld színt mutat, s lassankint a lég és világosság hatása által megbarnul, jól; ellenben az hibásan készült, ha átmetsetén a barna színt kisebb nagyobb karikában már az átvágás percében megpillantjuk.

Készítés: 100 labdacshoz:

Jod	4 gramme*)
Vaspor	2 „
Tiszta viz	8 „
Méz	5 „
Zilizgyökér- vagy édes gyö- kérpor	9 „

A jodot, vasat, és vizet üvegedénybe töltve rázni kell, míg a vegyülés megtörténik, a zöld levét át kell szűrni, az üveget kevésbé megmért 8 grammenyi vízzel után kell öblíteni, az öbledéket megsűrve az először szűrt folyadékhoz tölni, s most a mézet mind hozzá adva gyorsan úgy el kell pároltatni, hogy az egész tömeg 10 gramme legyen. Ekor zilizgyökérport vagy még célszerűbben ziliz és édesgyökér keveréket kell hozzá tenni, négy egyenlő darabra szakasztva hengergetni a vasporban. Most minden darabot 25 labdacra osztva újból meg kell a vasporban hengergetni, hogy a labdac-készítés alatt lekopott por újra felragadjon. Az így elkészült labdacokat mérsékelt melegben kell tartani, hogy ne szívjanak nedvességet magokba, az alatt míg gyorsan a mütét második felében a beburkoláshoz kezdenék.

E végre olvassz föl tolu-balzsamot 3 rész tiszta aetherben. Önts ez oszlatból keveset egy porcellán szelencébe, melybe a 100 labdacot helyezted, forgasd a szelencét sebesen, hogy minden labdac fölületén megnedvesedjék, s midőn össze kezdenek ragadni, lökd ki egy sima érclepra, elválasztván egymástól a ne talán össze ragadtakat. Ekor 24 óráig szabad légen hagyva, 20—25 foknál meg kell szárítani. Hogy az eredmény tökéletes legyen, szükség a tolu oszlatlalt másodszer is bevonni.**)

Tisztársaim bizonyosan kedvesen veszik, ha ez alkalommal a labdac-burkolásnak egy újabb módjával ismertetem meg, melyet a londoni Pharmaceutical-Journal f. é. majus 1. számában olvashatni. E szerint a tolu balzsamot nem aether-

*) Pontosság végett szükségesnek véljük az eredeti francia utastást és mértéket adni.

**) Blancard-labdacsok behozatala előtt szoktunk volt vasport vagy vassodronyt a vasiblany szörpöz hozzáadni, ha hosszabb időre rendeltetett; vagy később Clarus 1852 megjelent gyógyszeres könyve utasítása szerint a szert rendelni következőleg: Rp. Limat. ferri grana X, leni calore tere cum Jodi puri gr. XV. Aquae dest. gutt. V. adde Sach. albi, Sach. lactis aa scrup. I. Pulv. rad. althaeae drach. semis Miscer f. pill. 40. velociter agitatur in vase aperto cum sol. balsami tolutani aetherea q. s. ad perfect. aetheris evaporationem. D. S. 2-szer 4-szer napjában 1—2 szemet. E szerint egy-egy labdac fél szem vasiblanyt tartalmazott Szerk.

ben, hanem a sokkal illékonyabb chloroformban kell feloldani; a labdac mely e horitékkal bevonatik, hamarabb szárad. A chloroformos oszlatlalt bevont labdacok 20 perc múlva már szárazok, míg az aether-oszladékkal bevontak 3 óra után is özszeragadnak. Meglehet, hogy a chloroform tolu-balzsam-oszladékban a mindennapi gyakorlat egy hathatós szerrel gazdagodott; talán képesek leszünk az orvosi rendelvényre gyorsan készülő labdacokat ezután íz, szag, s az ezeket eltakaró (híntő) porok nélkül szolgáltatni ki, mi tagadhatatlanul üzletünkre nézve nem csekély nyeresemény volna.*)

HONI KÖNYVÉSZET.

A népesség mozgalmának kimutatása Budapesten 1854- és 55-ben.

Szerkeszté Dr. Tormay Károly, Pest város igazgató főorvosa.

Kötelességünknek tartjuk figyelmeztetni a t. orvosi közönséget fáradhatlan főorvosunk ezen magyar és német nyelven megjelent munkájára.

A testvérvárosok kitett népességi viszonyai a birodalom más nagyobb, de különösen Magyar- és Erdélyhon legnagyobb, sőt még a külföld városaival s összehasonlítottatnak, és az eddig kevésbé ismert tények fölvilágosítottatnak. A magán gyakorlati orvos és egészség-ügyi hivatalnokra nézve legnagyobb fontossággal bírnak a születési, még nagyobb a kimutatott halandósági viszonyok, melyek az igen tanulságosan szerkesztett halandósági rovatok által vannak kimutatva.

A mű fejtegetésébe nem ereszkedünk, miután szerző annak lapunk céljához mért, s a munka könnyebb megérthetése szolgáló kivonatát sziveskedett megígérni, melynek közzétételét annak idejében nem fogjuk elmulasztani.

Dr. Tormay ezen munkája kéziratban a magyar akademia rendes ülésében olvastatott föl és méltánylásban részesült. Terjesztését a Sz. István társulat vette át és magyar nyelven kiadását is létesítette. A mű tehát mindkét nyelven nyomtatva minden könyvtárbanál 1 pft. kapható.

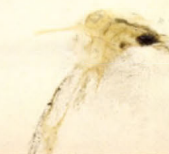
Vegyteni képek a közéletből.

Johnston nyomán kiadja Csengery Antal 1. kötet. Pest 1857. Pfeifer Ferd. tulajdona.

Nem orvosi könyv, de orvosra nézve is fontos és tanulságos.

A munka oly közhasználatu mint a tárgy melyről szól. A levegő, a föld, a növény és állat élete, az emésztés s légzés tüneményei, az étel és ital nevei stb. oly tárgyak, melyeknek vegyi állományáról és hatásáról az emberi szervezetre, öreg és fiatal, férfi és nő, a legmiveltebb s a legegyszerűbb, haszonnal és örömmel olvashat. Érdekelteni az által a mi legközelemben van, megérteni azt a mi nélkül el nem lehetünk, a józan, természetszerű miveltés első kelléke, s a lelki ép kifejlődés sarkköve és biztosítéka. Mi orvosok szerzőnek különösen köszönettel tartozunk hogy az újabb vegy- és élet-tan nézeteinek terjesztése és népszerűsítése által azon balvélemények és megrogzött szokások kiirtására — fölvilágosítás útján — közre működött, melyek hatalmával és rossz következményeivel nekünk minden lépten küzdenünk kell. Öszinte meggyőződésünk, hogy ez és hasonló munkák meghonosítása és megkedveltetése a családi körökben az egészség fentartására, a fiatal ivadék ép kifejlesztésére s a józan gyógyászat elvei méltánylatára és megtartására a legjobb hatással fog lenni. A munka benső értékét a művelt világ elismerte, irodalmi becse megítélésére a szerző neve elegendő.

*) A Chloroformnál még illékonyabb amylén, ha oly drága nem volna, talán még inkább megfelelné a célnak? — Csakhogy az eszme megvan, a gyakorlat majd megtalálja a kivitel legjobb módját.

Pepsin (Emésztény.)

Ein natürlicher Verdauungsstoff zur Heilung der Dyspepsie und Consumption von Dr. Lucien Corvisart. Herausgegeben von Josef von Török, Apotheker, Pest. Verlag von Ferd. Pfeifer. 1857.

Török J. úr tevékenysége hozta be és terjesztette nálunk leginkább az emésztény használatát. Ezen tette már magában közméltánylatra talált az orvosoknál, de valódi becsét csak az által adott neki, hogy Corvisart jeles emlékiratát fordításban közrebocsátotta. A szer megvolt, de annak az emésztlenség (Dyspepsia) és fogyás (Consumptio) elleni hatásáról, a javallatokról, az adagolási szabályokról, átalán Corvisart nézeteiről az emésztést, áthasonítást és a sorvadást illetően csak azok szerezhettek kimerítő tudomást, kik a munkát eredetiben olvashatták. — Ily ismeret nélkül pedig minden eljárás durva

tapasztalगतás (empiria) mely semmi biztos eredményre nem vezet.

Az érdekes értekezés lényeges pontjaival t. olvasóinkat legközelebbi számunkban fogjuk megismertetni.

Épen megjelelent!

Szülészet kézikönyve bábák számára. Irta **Fleischer József** orvostudor, szülészeti tanár-segéd a pesti egyetemenél. Ára 2 ft 40 kr. pp.

Sajtó alatt:

Dr. Batizfalvi Samu munkatársunk „házi testgyakorlat” című műve, mely felvilágosító ábrákkal diszitve még jövő hó folytán közönség elé bocsátatik.

Heti kimutatás

a pesti városi közkórházban 1857-iki Junius 15—21-ig ápolott betegekről.

	Felvétetett					Gyógyult					Mehalt					Visszamaradt															
	Beteg		Gyerm. szülők	Elmekor		Beteg szülők	Gyerm.		Elmek.		Beteg szülők	Gyerm.		Elmek.		Beteg szülők	Gyerm.		Elmek.												
	férf.	nők		férf.	nők		összeg	férf.	nők	férf.		nők	összeg	férf.	nők		férf.	nők	összeg	férf.	nők	férf.	nők	összeg							
Junius 15-kén . . .	14	6	1	1	—	1	—	23	8	10	—	—	—	1	—	19	2	1	—	—	—	3	227	203	1	1	—	12	19	463	
„ 16-kán . . .	11	6	—	—	—	—	—	17	14	10	—	—	—	—	—	24	4	1	—	—	—	5	220	198	1	1	—	12	19	451	
„ 17 „ . . .	11	—	—	—	—	—	—	11	8	9	—	—	—	1	—	18	—	2	—	—	—	2	223	187	1	1	—	11	19	442	
„ 18 „ . . .	11	11	—	—	—	1	—	23	7	6	—	—	—	1	—	14	—	—	—	—	—	—	2	227	192	1	1	—	11	19	451
„ 19 „ . . .	7	3	—	—	—	1	—	11	—	3	—	—	—	1	4	4	1	1	—	—	—	2	233	191	1	1	—	12	18	456	
„ 20-kán . . .	12	5	—	—	—	—	—	17	11	6	—	—	—	—	17	—	—	—	—	1	—	1	234	190	1	1	—	12	17	455	
„ 21-kén . . .	5	5	—	—	—	1	—	11	15	3	—	—	—	—	18	—	2	1	—	—	—	3	222	191	1	1	—	12	18	445	

Az eddig tapasztalt lobbhurutos kórjárvány a mult hetihez képest alig változott. A nagyszámú tüdő-gümőkór mellett a tüdő s bélhuzam takarai, tüdő- s mellhártyalob, esúz és váltóláz túlnyomóknak találtattak; hagymáz, mint a heveny kütegek csak egyes esetekben fordulván elő.

Kitüntetés.

Ő cs. k. ap. Felsége Dr. Rózsa József volt arad-megyei orvost, a közjólétnek szentelt sok évi szolgálata elismeréséül arany érdemkeresztel legkegyelmesebben földiszíteni méltóztatott.

Egészségügyi tan. Dr. Riedl a bécsi tébolyda igazgatója bizatott meg a Budán felállítandó örülde tervének elkészítésével, s annak építése és fölszerelése vezérletével. — A Nagy-Szebenben építendő tébolyda kormányzata Dr. Kellermann egészségügyi tanácsosra ruháztatott, ki most a külföld ilyenmü intézeteit utazza be.

Hirdetés

a Zemplén megyében fekvő erdő-bényei timsós vasas fürdőről.

Az erdő-bényei timsós vasas fürdő ügynöksége szcrencsésnek érzi magát tudatni a tisztelt közönséggel és t. c. orvos urakkal — kik betegeiket e kitünő timsós vasas fürdő használata végett ide küldeni szándékoznak — miszerint: az intézet az idén már 70 igen kényelmesen és legnagyobb csinossággal rendezett lakó és 20 fürdőszobával van ellátva.

A beállandó fürdői időszak Junius 1-jen kezdődik s Semptember végeig tart.

Az ezideig itten működött több jeles orvos urak tapasztalatai szerint fürdőink nagy hatással bírnak:

1. A görvélyes,
2. Csúzos, köszvényes bántalmak ellen.
3. A rándulások, ficamodások után visszamaradt gyengülés, izesülesi daganatok; izomlankadtságból vagy ideggyengeségből eredett zsugorodások és szélhűdések ellen.
4. Idült makacs fekélyek ellen.
5. Különféle vérzésekrei hajlam ellen.
6. Gyengeségen alapuló takáros folyások ellen.
7. Bórkütegek, s különösen a sömör ellen.

A fürdőviz, a m. természettudományi társulat felügyelete alatt legközelebb történt vegybontás szerint tartalmaz — 32 latban:

szikhalvagot	0,0591
kénsavas haméleget	0,4761
„ mészföldet	0,3797
„ keserföldet	0,1435
„ timföldet	0,4253
„ vaséleccset	0,6915
alkénsavas vaséleccset	0,9506
kovasavat	0,6666

összesen 5,7924 szemer

sómennyiségeket.

Az idei fürdőszakon át már rendes fürdőorvossal bírand az intézet, kihez, mint a t. c. orvos urak utasításait intézhetik, mint a tisztelt vendégek folyamodhatnak.

Van a fürdőnek saját díszes vendéglője, hol a vendégek ézetes és válogatott étkekkel a legjutányosabban láttatnak el.

Az egész fürdőintézet egy igen kellemes és szelid légmérsékletű, északról hegyek által fedett, tölgy és bükkerdőktől környezett völgyben fekszik, Tokajtól — a tiszai gőzösök állomási helyétől két, és Erdő-Bénye városától fél mértföldnyire; s az idevezető utak igen jó karban tartatnak.

Lakások megrendelése stb. iránt bérmentes levelek által kéri magát megkerestetni

a fürdői ügynökség.